

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

**«Η αναδυόμενη σχέση της Άκρας Δεξιάς με τον κόσμο των αθλημάτων
(ποδόσφαιρο) και της Ελλαδικής Εκκλησίας (Βόρεια Ελλάδα) στον 21^ο αιώνα»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ηλιανή Γ. Καραμήτρου

A.M. (322M020)

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Γεράσιμος Καραμπελιάς, Καθηγητής Κοινωνιολογίας

Τρύφωνας Κωστόπουλος, Καθηγητής Κοινωνιολογίας

Δημήτριος Πρόντζας, Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας

Copy right Ηλιανή Γ. Καραμήτρου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιον Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, στη σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Ψυχολογίας, στο τμήμα Κοινωνιολογίας. Η ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας δε θα ήταν εφικτή, χωρίς την πολύτιμη καθοδήγηση των καθηγητών μου, του Καθηγητή Κοινωνιολογίας, Κου Γεράσιμου Καραμπελιά, του Καθηγητή Κοινωνιολογίας, Κου Τρύφωνα Κωστόπουλου, και του Επίκουρου Καθηγητή Κοινωνιολογίας, Κου Δημητρίου Πρόντζα. Θέλω να τους εκφράσω ένα βαθύ ευχαριστώ για όλη τη βοήθεια που μου προσέφεραν. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ την οικογένεια μου για την συμπαράσταση και κατανόηση που έδειξαν σε όλο αυτό το διάστημα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.0 Περίληψη (Abstract).....σελ.5	σελ.5
1.0.1 Εισαγωγή.....σελ.6	σελ.6
1.1 Η διάκριση της Δεξιάς.....σελ.6	σελ.6
1.1.1 Τα χαρακτηριστικά της άκρας δεξιάς.....σελ.14	σελ.14
1.2 Το ακαταλόγιστο του φασισμού.....σελ.20	σελ.20
1.3 Η πολιτική φόρμουλα.....σελ.27	σελ.27
1.4 Viva Corporatismo.....σελ.32	σελ.32
2.1 Το θεωρητικό υπόβαθρο του ναζισμού.....σελ.35	σελ.35
2.1.1 Η επιρροή του κοινωνικού δαρβινισμού.....σελ.35	σελ.35
2.1.2 Η γέννηση του εθνικοσοσιαλισμού.....σελ.42	σελ.42
2.1.2.1 Η εθνικοσοσιαλιστική οπτική της τέχνης.....σελ.44	σελ.44
2.1.2.2 Η τροτσικική θεώρηση του εθνικοσοσιαλισμού.....σελ.44	σελ.44
3.0 Τα αγκάθια στο στεφάνι του Χριστιανισμού.....σελ.50	σελ.50
4.0 Η εποχή της υποκοουλτούρας.....σελ.60	σελ.60
4.1 Παναθηναϊκός.....σελ.61	σελ.61
4.2 Ολυμπιακός.....σελ.64	σελ.64
4.3 Άρης.....σελ.68	σελ.68
4.4 Πανιώνιος.....σελ.68	σελ.68
4.5 Ηρακλής.....σελ.69	σελ.69
4.6 ΑΕΚ.....σελ.70	σελ.70
4.7 ΠΑΟΚ.....σελ.71	σελ.71
4.8 Γαλάζια Στρατιά.....σελ.73	σελ.73
5.1 Επίλογος.....σελ.75	σελ.75
6.1 Βιβλιογραφία.....σελ.78	σελ.78
1Α) Παράρτημα Συνεντεύξεων.....σελ.87	σελ.87
1Β) Παράρτημα Συνεντεύξεων.....σελ.90	σελ.90

1.0.ΠΕΡΙΛΗΨΗ (ABSTRACT)

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η ραγδαία διόγκωση της ακροδεξιάς ιδεολογίας στην σύγχρονη Ευρώπη. Μέσα από τη θεωρία του κοινωνικού δαρβινισμού, δημιουργούνται τα πρώτα ψήγματα διαχωρισμών ανάμεσα σε ανώτερες και κατώτερες ανθρώπινες υπάρξεις, τα οποία επικυρώνονται και από μελετητές. Η ακροδεξιά ιδεολογία γιγαντώνεται στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα, με την κυριαρχία του φασισμού στην Ιταλία του Mussolini και του ναζισμού στη Γερμανία του Hitler, των πρωτεργατών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η θεωρία των ελίτ και το κορπορατιστικό μοντέλο οργάνωσης του κράτους βρίσκονται σε άρρηκτη σύνδεση τόσο με τη ριζοσπαστική, όσο και με την εξτρεμιστική ακροδεξιά ιδεολογία, ενώ αξιοποιούνται και μέθοδοι της θρησκείας για τον επιθυμητό προσηλυτισμό της κοινής γνώμης στο ιδεολογικό πυρήνα της ακροδεξιάς. Επιπρόσθετα, η άκρα δεξιά επιχειρεί να εισέλθει τόσο στους κόλπους της Εκκλησίας όσο και του μαζικού αθλητισμού, ειδικά στο χώρο του ποδοσφαίρου, που βρίσκει πρόσφορο έδαφος για να πυροδοτήσει τη ρητορική του μίσους και τη βία. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να φανερώσει πως η άκρα δεξιά στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, έχει «βεβαρυμένο» ιστορικό παρελθόν, καθώς υπάρχουν στοιχεία της στο ναζισμό και στο φασισμό, υπερτονίζοντας πως η άνοδος της στη εποχή μας αποτελεί ένα ανησυχητικό φαινόμενο για την πορεία του σύγχρονου κόσμου.

Λέξεις κλειδιά: ακροδεξιά ιδεολογία, φασισμός, ναζισμός, ριζοσπαστική κι εξτρεμιστική δεξιά, θρησκεία, ποδόσφαιρο

1.0.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή μας γίνεται φανερό ότι παρατηρείται μια τάση δεξιοποίησης του πολιτικού προσανατολισμού των κρατών της Ευρώπης, που είναι αποτέλεσμα της πολυδιάστατης κρίσης που πλήττει το σύγχρονο κόσμο σε πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και ιδεολογικό επίπεδο. Η διάβρωση της αστικής δημοκρατίας, η οικονομική κρίση, η πανδημία, η αδυναμία ορθής διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος, η απουσία πολυπολιτισμικής μέριμνας, οι παραφωνίες της παγκοσμιοποίησης και η όξυνση των πολυεπίπεδων ανισοτήτων οδηγούν στην στροφή της κοινωνίας προς τη δεξιά.

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, βασικό σύνθημα των περισσότερων κρατών ήταν η καθολική καταδίκη του φασισμού, με ύψιστη προτεραιότητα την οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, η οποία θα λειτουργούσε ως προπύργιο συναδέλφωσης των ευρωπαϊκών λαών και ως ανάχωμα απέναντι σε εθνικιστικές τάσεις. Ωστόσο, παρατηρήθηκε μια προσπάθεια διατήρησης του φασισμού, μέσα από τη δημιουργία νεοφασιστικών ομάδων, οι οποίες ζούσαν κυρίως τόσο στο περιθώριο των πολιτικών διεργασιών, όσο και στο περιθώριο της κοινωνίας. (Traverso, 2017, σ. 6)

1.1 Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Στη σύγχρονη εποχή, η διάκριση ανάμεσα στην αριστερά και στη δεξιά ορίζεται περισσότερο με κοινωνικούς και πολιτισμικούς όρους. Η βασική διαφορά τους βρίσκεται στο γεγονός πως η αριστερά αντιλαμβάνεται τις βασικές ανισότητες ανάμεσα στους ανθρώπους ως τεχνητές και αρνητικές, θεωρώντας πως πρέπει να ξεπεραστούν με την αρωγή ενός ενεργού κράτους. Αντίθετα, η δεξιά πρεσβεύει πως οι ανισότητες ανάμεσα στους ανθρώπους είναι φυσικές και θετικές, τις οποίες το κράτος καλείται είτε να υπερασπιστεί, είτε να επιδείξει αδιαφορία για την ύπαρξή τους. Οι ανισότητες αυτές εκτείνονται στο ευρύτερο φάσμα του ανθρώπινου βίου. (Mudde, 2020, σ.27)

Σταδιακά, εμφανίζεται στο πολιτικό προσκήνιο ο δεξιός λαϊκισμός, ο οποίος λειτουργούσε στα πλαίσια ενός αντικομμουνιστικού κινήματος και αποτελούσε τμήμα μιας ευρύτερης ρατσιστικής αντίδρασης ενάντια στις προσπάθειες κατάργησης διαχωρισμών στο Ανατολικό Μπλοκ. Τα σημερινά ακροδεξιά κινήματα εντάσσονται στη σφαίρα επιρροής του εθνικολαϊκισμού, μιας ρητορικής διαδικασίας που εξαίρει τις αρετές του λαού και με πρακτικές κοινωνικού αυτοματισμού επιχειρεί να τον στρέψει ενάντια στις ελίτ και στην πολιτική καθεστηκία τάξη. Η έννοια του

λαϊκισμού κατέληξε χωρίς ευδιάκριτο σημαινόμενο, με αποτέλεσμα να προσλάβει μια ελαστική ασάφεια και να γίνει χρήσιμο εργαλείο όσων επιχειρούν να στιγματίσουν τους αντιπάλους τους. Είναι μια κατηγορία που χρησιμοποιείται ως μηχανισμός αυτοάμυνας από τις πολιτικές ελίτ και διαγράφει τη διάκριση μεταξύ αριστεράς και δεξιάς, αποτελώντας μια χρήσιμη πυξίδα για την κατανόηση της πολιτικής. (Traverso, 2017, σ. 15-17)

Αναλογιζόμενοι τον πολιτικό λόγο και το περιεχόμενο της ακροδεξιάς, γίνεται εμφανές πως υπάρχουν πολλοί κοινοί στόχοι με τον λαϊκισμό, όπως η καταγγελία των ελίτ, η υπεράσπιση του νόμου και της τάξης, καθώς και της διαφάνειας και διαδικαστικής αμεσότητας. Ο λαϊκισμός, κατά τον Laclau, εμφανίζεται σε ένα ιδιαίτερο ιδεολογικό τοπίο όπου χαρακτηρίζεται από ένταση μεταξύ του «λαού» και των «τάξεων» («διπλή άρθρωση του πολιτικού λόγου»), δημιουργώντας ένα διαθέσιμο πολιτικό κεφάλαιο υπέρ της ακροδεξιάς. (Laclau, 1983, σ. 194-195)

Στην ανάλυση του Taguieff ο λαϊκισμός είναι ιδεολογικά ουδέτερος και δεν χαρακτηρίζεται ούτε ως δεξιός, ούτε ως αριστερός. Αντιθέτως, εξουδετερώνει εξ ορισμού το θεμελιώδες δίπολο, «αγκαλιάζοντας» και τα δύο άκρα: Ιδιαίτερα στο πλαίσιο του σύγχρονου ευρωπαϊκού χώρου, ο «δεξιός» λαϊκισμός προβάλλει σε υπερβολικό βαθμό τις πραγματικές απειλές (π.χ. εγκληματικότητα, τρομοκρατία) ή φαινόμενα (π.χ. μετανάστευση η οποία εκλαμβάνεται ως άμεσος κίνδυνος εξισλαμισμού) προκαλώντας ανησυχία και φόβο, τον οποίο εκμεταλλεύεται πολιτικά. Ο «αριστερός» λαϊκισμός, αντίθετα, καταφεύγει κατά περίπτωση στην άρνηση πραγματικών απειλών ή των συνεπειών τους, στην ερμηνεία τους - άστοχα ή αυθαίρετα- κατόπιν αναγωγής στο ευρύτατο πλαίσιο συμπαντικών εχθρών –π.χ. του καπιταλισμού, του κεφαλαίου, σε αντιπαραβολή με το «ρατσισμό» ή το «φασισμό» που αποδίδεται απερίφραστα στους πολιτικούς αντιπάλους του. Η λαϊκιστική αριστερά αποφεύγει να θέτει ενοχλητικά ερωτήματα και να αντιμετωπίζει υπαρκτές προκλήσεις, επιλέγοντας τη φυγή προς τα εμπρός, την επιδεικτική ανάμνηση των αγώνων του παρελθόντος και την προκλητική προσφορά ανατροπής των παραδοσιακών κοινωνικών δεσμών. Αντικαθιστά το κοινωνικό ζήτημα με ορισμένα επιμέρους θέματα (φύλο, ομοιογεντικότητα, γάμοι ομοφυλοφίλων) που τα υποστηρίζει και τα επιλύει με τον τρόπο των πιο εξτρεμιστικών περιθωριακών ή διανοουμένων της εργατικής τάξης. Η ανευθυνότητα δείχνει να κυριαρχεί στις ανταγωνιστικές, πολιτικές τους αντιπαραθέσεις. (Taguieff, 2013, σ. 103)

Βασικός άξονας πάνω στον οποίο η Canovan δομεί την ανάλυσή της είναι ο εξής: *«Ως λαϊκισμός στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες είναι προσφορότερο να*

θεωρείται κάθε επίκληση του 'λαού', εναντίον τόσο της κατεστημένης δομής της εξουσίας, όσο και των κυρίαρχων ιδεών και αξιών της κοινωνίας». Παράλληλα, διευκρινίζει ότι η έννοια του λαϊκισμού περιλαμβάνει την αμφισβήτηση των αξιών της ελίτ, στρέφεται κατά του οικονομικού και πολιτικού κατεστημένου, καθώς και των διαμορφωτών της κοινής γνώμης, της ακαδημαϊκής κοινότητας και των Μέσων. Έτσι, αποκτά διαφορετικό περιεχόμενο, ανάλογα με τον κυρίαρχο πολιτικό λόγο κατά του οποίου στρέφεται και το εκάστοτε κατεστημένο που αντιστρατεύεται -με αποτέλεσμα να αποτυγχάνει το εγχείρημα να οριστεί ο λαϊκισμός με όρους ιδεολογίας. (Canovan, 1982, σ. 550- 551)

Σε διαχρονικό και ιστορικό επίπεδο, χαρακτηριστικό γνώρισμα της δημοκρατίας είναι η πολυφωνία, ο πλουραλισμός και η αρμονική συμφωνία της διαχείρισης των διαφωνιών. Με τη σειρά του, ο πολιτικός λόγος αρθρώνεται γύρω από το δίπολο αριστεράς και δεξιάς, της «επίμονης дуάδας», σύμφωνα με το Norberto Bobbio. (Mudde, 2020 σ. 27). Το κρίσιμο σημείο στη διάκριση μεταξύ ριζοσπαστικής και εξτρεμιστικής δεξιάς βρίσκεται στη θέση της καθεμιάς σε σχέση με το δημοκρατικό πολίτευμα, ενώ αμφότερες θεωρούνται μέρη ή υποομάδες μιας ευρύτερης ακροδεξιάς ομπρέλας. (Shekhovtsov, 2015 σ. 13-15) Επιστρέφοντας στον διαχωρισμό μεταξύ ριζοσπαστισμού και εξτρεμισμού, πρέπει να διασαφηνιστεί η σχέση του καθενός με τη δημοκρατική τάξη. Η δημοκρατία, ο ριζοσπαστισμός γενικά και ο εξτρεμισμός ειδικά βασίζονται σε θεμελιωδώς διαφορετικές αξίες. (Φιλοθέου, ΔΙΠΚΕ)

Ο Mudde, επιχειρώντας να διαχωρίσει με διακριτό τρόπο την ριζοσπαστική και τη συντηρητική εξτρεμιστική δεξιά, υποστηρίζει ότι η ριζοσπαστική δεξιά είναι υπέρ της δημοκρατίας, αλλά είναι αρνητική απέναντι σε συγκεκριμένα φιλελεύθερα στοιχεία, όπως ο συνταγματικός κανόνας και τα δικαιώματα της μειονότητας. Αντίθετα, η συντηρητική εξτρεμιστική δεξιά ορίζεται ως αντι-δημοκρατία, ως άρνηση της ίδιας της ουσίας της δημοκρατίας. Με άλλα λόγια, όλοι οι εξτρεμιστές απορρίπτουν το ιδανικό και το σύστημα στο οποίο η πλειονότητα αποφασίζει για τους κυβερνήτες της. Η Χρυσή Αυγή είναι ένα κόμμα που ταιριάζει απόλυτα στον ιδεότυπο του εξτρεμιστικού κόμματος. Σύμφωνα με τον Mudde, η Χρυσή Αυγή είναι ένα ξεκάθαρα αντιδημοκρατικό κόμμα, ένα ακραίο δεξιό κόμμα στην Ευρώπη. Επομένως, καταλήγει πως σε ένα φιλελεύθερο δημοκρατικό περιβάλλον, τόσο οι εξτρεμιστές όσο και οι ριζοσπάστες είναι αντίθετοι στο σύστημα, αν και οι ριζοσπάστες δεν είναι απολύτως αντίθετοι στη δημοκρατία. (Παπασαραντόπουλος)

Η πιο κοινά αποδεκτή ερμηνεία, σχετικά με τη διάκριση ριζοσπαστισμού και εξτρεμισμού, προέρχεται από τη γερμανική νομική παράδοση όπου οι όροι

χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν μια συγκεκριμένη οπτική απέναντι στη δημοκρατία: ο εξτρεμισμός της συντηρητικής δεξιάς είναι αντίθετος στο σύνταγμα (verfassungswidrig), ενώ ο ριζοσπαστισμός είναι εχθρικός προς το σύνταγμα (verfassungsfeindlich) και έτσι τα εξτρεμιστικά κόμματα συχνά παρακολουθούνται στενά από τις αρχές και είναι δυνατό να τιμωρηθούν με απαγόρευση της λειτουργίας τους, ενώ τα ριζοσπαστικά κόμματα δεν ελέγχονται σε τέτοιο βαθμό. (Mudde, 2000, σ.12) Με άλλα λόγια, ο ριζοσπαστισμός αποδέχεται τη δημοκρατία, ενώ ο εξτρεμισμός την απορρίπτει, ορίζοντας τη δημοκρατία με έναν ελάχιστο ή διαδικαστικό τρόπο. (Mudde, 2010, σ. 168) Ως εκ τούτου, ο δεξιός εξτρεμισμός ορίζεται από την απόρριψη των θεμελιωδών αξιών, διαδικασιών και θεσμών της συνταγματικής δημοκρατίας και ταυτόχρονα από την απόρριψη της αρχής της θεμελιώδους ισότητας των ανθρώπων. (Carter, 2005, σ. 17)

Ο ρατσισμός έχει κυρίαρχη θέση στα πλαίσια της συντηρητικής δεξιάς, η οποία έχει υιοθετήσει την τάση του νατιβισμού, ο οποίος αποτελεί ένα συνδυασμό εθνικισμού και ξενοφοβίας. Πρόκειται για την ιδεολογία που βασίζεται στην άποψη πως τα κράτη πρέπει να αποτελούνται μόνο από αυτόχθονες πληθυσμούς, χαρακτηρίζοντας τους ετερόχθονες ως *personas non gratas* για την εθνική ισορροπία και ομοιογένεια. Στο πλαίσιο του νατιβισμού, ο αντισημιτισμός και η ισλαμοφοβία παίζουν σημαντικό ρόλο. Η συντηρητική δεξιά απορρίπτει κατηγορηματικά την ουσία της δημοκρατίας, την πολιτική ισότητα, σε αντίθεση με τη ριζοσπαστική δεξιά, η οποία υποστηρίζει τη δημοκρατία, αλλά αμφισβητεί βασικούς φιλελεύθερους δημοκρατικούς θεσμούς και αξίες. Οι συντηρητικές ομάδες επιτίθενται στην ριζοσπαστική δεξιά, η οποία με τη σειρά της αποκηρύσσει τον αναποτελεσματικό και τυφλά βίαιο εξτρεμισμό που προσεγγίζει η συντηρητική δεξιά. (Mudde, 2020, σ.52-54)

Το πρώτο σημαντικό κύμα ακροδεξιάς πολιτικής στην Ευρώπη ξέσπασε κατά τη δεκαετία του 1980, γνωρίζοντας ιδιαίτερη άνθηση κατά τη δεκαετία του 1990, καθώς όλο και περισσότερα ακροδεξιά κόμματα άρχισαν να καταλαμβάνουν σημαντικά ποσοστά εδρών στα εθνικά τους κοινοβούλια. Μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα, η λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά είχε γίνει η κυρίαρχη ιδεολογία εντός της ευρωπαϊκής ακροδεξιάς και ενισχύθηκε εξαιτίας των τριών σημαντικών ιστορικών γεγονότων που σηματοδότησαν την έναρξη κρίσεων: της τρομοκρατικής επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, της οικονομικής ύφεσης του 2008 και της προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη. (Traverso, 2017, σ. 41)

Ο ίδιος ο φασισμός, η ριζοσπαστική δεξιά και η συντηρητική αυταρχική δεξιά διέφεραν μεταξύ τους με διάφορους τρόπους. Η συντηρητική αυταρχική δεξιά ήταν

αντισυντηρητική μόνο με την πολύ περιορισμένη έννοια της ρήξης με τις κοινοβουλευτικές μορφές μετριοπαθούς κοινοβουλευτικού συντηρητισμού. Επιθυμούσε, ωστόσο, να αποφευχθούν ριζικές διαταραχές στη νομική συνέχεια. Αντίθετα, η ριζοσπαστική δεξιά ήθελε να μετατρέψει το υπάρχον πολιτικό σύστημα με γνώμονα τον αυταρχισμό, όμως δίστασε να επιστρέψει κανονικά σε έναν αναδιοργανωμένο μοναρχισμό ή σε μια ριζοσπαστική και πρωτότυπη μορφή. Τόσο η ριζοσπαστική, όσο και η συντηρητική αυταρχική δεξιά μετρίασαν την υιοθέτηση του ελιτισμού και της ισχυρής ηγεσίας τους, επικαλούμενοι τις παραδοσιακές νομιμοποιήσεις σε σημαντικό βαθμό. Η συντηρητική αυταρχική δεξιά προτιμούσε να αποφεύγει την καινοτομία όσο το δυνατόν περισσότερο στη διαμόρφωση νέων ελίτ, όπως στη δικτατορία, ενώ η ριζοσπαστική δεξιά ήταν πρόθυμη να προχωρήσει πιο μακριά και στα δύο σημεία, αλλά όχι τόσο μακριά όσο οι φασίστες. (Kallis, 2000, σ.18)

Ως ριζοσπαστική δεξιά κατονομάζονται ο πρωτοφασισμός και ο φασισμός, σε αντιδιαστολή με τη συντηρητική δεξιά της Εκκλησίας και της μοναρχίας. Η ευρωπαϊκή μετατόπιση προς το νεοσυντηρητισμό στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές του 1990, σε συνδυασμό με το σχηματισμό κυβερνήσεων πολιτικής σταθερότητας, ενίσχυσαν την παρουσία κομμάτων, που πρόσκεινται στην ριζοσπαστική δεξιά, στους βραχίονες των κυβερνητικών σχημάτων ορισμένων χωρών. (Σχισμένος, babylonia.gr) Σήμερα, η ριζοσπαστική δεξιά πολιτική έχει αποσυνδεθεί από τα λαϊκιστικά ριζοσπαστικά ακροδεξιά κόμματα, καθώς τα ακροδεξιά κόμματα προτάσσουν πλέον τον ευρωσκεπτικισμό, την ισλαμοφοβία, την αντίθεση στην πολιτική των καλών προθέσεων και την καταδίκη της πολιτικής ορθότητας. (Mudde, 2020, σ.44)

Η συντηρητική αυταρχική δεξιά συνήθως έκανε μια σαφή διάκριση μεταξύ της ίδιας και του φασισμού. Αν και άργησε να κατανοήσει την έννοια της μαζικής πολιτικής, μερικές φορές κατάφερε να ξεπεράσει τους φασίστες, κινητοποιώντας μεγάλα στρώματα αγροτικών και κατώτερων μεσαίων τάξεων. Η ριζική μαζική υποστήριξη, που βασιζόταν στη δεξιά, ήταν συνήθως ο πιο αδύναμος από τους τρεις τομείς, όσον αφορά τη λαϊκή απήχηση, γιατί δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί τους φασίστες σε μια επαναστατική διαταξική κινητοποίηση. Η ριζοσπαστική δεξιά έπρεπε να βασιστεί σε στοιχεία καθιερωμένης κοινωνίας και θεσμών και οι τακτικές τους στόχευαν στη χειραγώγηση της εξουσίας πολύ περισσότερο από ό,τι σε πολιτική κατάκτηση από το εξωτερικό που θα βασιζόταν στη λαϊκή υποστήριξη. (Kallis, 2000, σ.19)

Η διάκριση αυτή ανάμεσα στους δύο ιδεότυπους του ριζοσπαστισμού και του εξτρεμισμού είναι ευρύτερα αποδεκτή στην ακαδημαϊκή έρευνα. Ενδεικτικά, ο Paul Lucardie έχει περιγράψει τη διάκριση ανάμεσα στους εξαγνιστές, οι οποίοι αναφέρονται σε μια ιδεολογία που έχει προδοθεί ή αμβλυνθεί από τα κατεστημένα κόμματα», και στους προφήτες που συναρθρώνουν μια νέα ιδεολογία. Η κρίσιμη διαφορά, πέραν της αντίληψης για τη δημοκρατία, είναι η τοποθέτηση στο θέμα της πολιτικής βίας, την οποία οι ριζοσπάστες αποκηρύσσουν, ενώ οι εξτρεμιστές τη θεωρούν απολύτως θεμιτή και επιβεβλημένη. (Παπασαραντόπουλος Αναδημοσίευση από το Book' s Journal, τεύχος 55, Μάιος 2015) Ο Mudde δεν είναι απόλυτος στην γενική παραδοχή πως όλα τα κόμματα ενσωμάτωσαν ακροδεξιά αντανακλαστικά και ότι υπήρξε ευρύτερη επικράτηση ενός αυταρχικού νατιβισμού, όμως οι ιδέες του κεντρικού ρεύματος της πολιτικής δεν είναι ασύμβατες με κάτι τέτοιο.

Το «ριζοσπαστικό» πολιτικό μοντέλο του φασισμού, όπως επισημάνθηκε από τους Ναζί, φέρεται να καταβαρυνθεί τις ιταλικές παραδόσεις του φιλελευθερισμού και του. (Kallis, 2000, σ.8) Ο φασισμός είναι πιο σύγχρονο, τεχνικά ικανό αυταρχικό σύστημα, που διαφέρει τόσο από την αριστερή επανάσταση, όσο και από τον φασιστικό ριζοσπαστισμό. Αυτές οι δυνάμεις της νέας δεξιάς μπορούν με τη σειρά τους να χωριστούν σε στοιχεία της ριζοσπαστικής δεξιάς αφενός και της πιο συντηρητικής αυταρχικής δεξιάς αφετέρου. Οι νέες δεξιές αυταρχικές ομάδες πολέμησαν πολλά από τα πράγματα, στα οποία αντιτάχθηκαν οι φασίστες (ειδικά ο φιλελευθερισμός και ο μαρξισμός) και υπερασπίστηκαν ορισμένους από τους ίδιους στόχους. Επιπλέον, υπήρξαν πολλές περιπτώσεις τακτικών συμμαχιών - συνήθως προσωρινές και περιστασιακές, μερικές φορές ακόμη και περιπτώσεις απόλυτης συγχώνευσης, ειδικά μεταξύ φασιστών και της ριζοσπαστικής δεξιάς.(Kallis, 2000 σ.15)

Ο εθνισμός λοιπόν βασίζεται στην αντίληψη ότι το κράτος θα πρέπει να κατοικείται αποκλειστικά από γηγενείς (το έθνος) και ότι τα μη γηγενή στοιχεία (άνθρωποι και ιδέες) απειλούν την ομοιογένεια έθνους- κράτους και θα πρέπει να εκδιωχθούν. Η αντίληψη αυτή αποτελεί την αναγκαία και ικανή συνθήκη για τον σχηματισμό μιας ακροδεξιάς ιδεολογίας. Απαραίτητο στοιχείο για να σχηματιστεί η ριζοσπαστική δεξιά είναι η προσθήκη του αυταρχισμού, ενώ για την κατασκευή της ιδεολογίας της συντηρητικής εξτρεμιστικής δεξιάς είναι η αντίθεση στη δημοκρατία, η οποία συνοδεύεται συνήθως και από τη χρήση βίας ως μέσο πολιτικής έκφρασης. Η ροπή των κομμάτων της συντηρητικής εξτρεμιστικής δεξιάς προς τον φασισμό και τον ναζισμό καθορίζεται από τα επιμέρους ιδεολογικά χαρακτηριστικά τους.(Φιλοθέου,

ΔΠΚΕ) Εκτός από τα βασικά χαρακτηριστικά, οι ακροδεξιές ιδεολογίες συνοδεύονται και από άλλα στοιχεία που συνήθως σχετίζονται με διάφορα είδη αποκλεισμού («εμείς» και «αυτοί», ο «άλλος», ο διαφορετικός). Αυτά τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά και ο συνδυασμός τους ποικίλλουν από κόμμα σε κόμμα ανάλογα με τις ιδιαιτερότητές τους. Τέτοια ιδεολογικά χαρακτηριστικά αποτελούν ο ρατσισμός, ο αντισημιτισμός, ο αντικομμουνισμός, ο εθνοκεντρισμός, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, η ομοφοβία, ο μιλιταρισμός και ο οικονομικός σοβινισμός. (Φιλοθέου, ΔΠΚΕ)

Έχει διαμορφωθεί ένας ευδιάκριτος διαχωρισμός της δεξιάς σε συντηρητική και σε ριζοσπαστική. Η συντηρητική δεξιά απορρίπτει την ουσία της δημοκρατίας, τη λαϊκή κυριαρχία και τον κανόνα της πλειοψηφίας. Αντιλαμβάνεται τις ανισότητες ως μια φυσιολογική διεργασία, η οποία δεν επιδέχεται παρέμβαση από το κράτος, είναι θιασώτης του ελιτισμού, ενώ υπογραμμίζει πως η εξουσία πηγάζει από το πρόσωπο του ηγέτη. Η πιο σημαντική συντηρητική ιδεολογία είναι ο φασισμός, ο οποίος είναι μωσαϊκό πολλών αντιδημοκρατικών παραδόσεων. (Mudde, 2020, σ.48) Τα παραδοσιακά συντηρητικά δεξιά κόμματα και τα λαϊκιστικά ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στους ιδεολογικούς προσανατολισμούς και τις πολιτικές στρατηγικές τους. Ενώ τα παραδοσιακά συντηρητικά δεξιά κόμματα έχουν τις ρίζες τους σε συντηρητικές και κεντροδεξιές ιδεολογίες, τα ριζοσπαστικά χαρακτηρίζονται από τις ακροδεξιές και μη κατεστημένες θέσεις τους. Τα συντηρητικά δεξιά κόμματα δίνουν έμφαση στον οικονομικό φιλελευθερισμό, στις πολιτικές ελεύθερης αγοράς και στη διατήρηση των παραδοσιακών αξιών, που συχνά ευθυγραμμίζονται με τους καθιερωμένους πολιτικούς θεσμούς. Αντίθετα, τα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα επικεντρώνονται σε εθνικιστικές, αντιμεταναστευτικές και ευρωσκεπτικιστικές θέσεις, αμφισβητώντας το πολιτικό κατεστημένο και υποστηρίζοντας ριζικές αλλαγές στις μεταναστευτικές πολιτικές, την ασφάλεια των συνόρων και την εθνική κυριαρχία. (Arzheimer, 2006, σ. 427)

Η ριζοσπαστική δεξιά έκανε συχνά μια ειδική προσπάθεια για να χρησιμοποιήσει το στρατιωτικό σύστημα για πολιτικούς σκοπούς και ήταν πρόθυμη να αποδεχτεί την απόλυτη κυριαρχία του πραιτωριανισμού από τον στρατό. Οι φασίστες δεν είχαν τη δύναμη για τη δημιουργία τμημάτων υποστήριξης μεταξύ του στρατού, γιατί η συντηρητική αυταρχική δεξιά θα μπορούσε σε στιγμές κρίσης να περιμένει ακόμη περισσότερη στρατιωτική βοήθεια από ό,τι οι ριζοσπαστικοί δεξιοί της νομιμότητας και του λαϊκισμού, οι οποίοι θα μπορούσαν πιο εύκολα να επικαλεστούν αρχές νομικής συνέχειας, πειθαρχίας και τη λαϊκή έγκριση. Κατά συνέπεια, οι προσπάθειες

τόσο της συντηρητικής αυταρχικής δεξιάς, όσο και της ριζοσπαστικής δεξιάς να οργανώσουν τη δική τους πολιτοφυλακή, συνήθως σταματούσαν σε παραστρατιωτικό ανταγωνισμό με τις ένοπλες δυνάμεις. Οι φασίστες της ριζοσπαστικής δεξιάς επιζητούσαν μόνο την ουδετερότητα ή σε ορισμένες περιπτώσεις τη μερική υποστήριξη του στρατού, συνειδητοποιώντας πολύ καλά ότι η στρατιωτική κυριαρχία καθαυτή απέκλειε τη φασιστική κυριαρχία και ότι η φασιστική στρατιωτικοποίηση δημιούργησε ένα είδος επαναστατικού ανταγωνισμού με τον στρατό.(Kallis, 2000, σ.19)

Ο φασισμός τάσσεται προς τον οικονομικό δρόμο του κορπορατισμού, στον οποίο η κοινωνία οργανώνεται σε ομάδες που οργανώνονται προς όφελος του κράτους. Επιχειρεί να πραγματοποιήσει μια εθνική αναγέννηση και να δημιουργήσει έναν νέο άνθρωπο, σωματικά υγιή και ιδεολογικά αγνό, που δε δεσμεύεται από τις παλιές ιεραρχίες της τάξης και της κληρονομικότητας. Ως ιδεολογία, ο φασισμός πιστεύει στις πράξεις έναντι των λόγων, καθώς και στον πόλεμο έναντι της ειρήνης. Πιστεύει ότι η βία είναι δύναμη και ότι ο πόλεμος δεν είναι απλώς η φυσική κατάσταση της ζωής, αλλά επίσης μια δύναμη που εξαγνίζει και αναγεννά το έθνος και το κράτος. Με τη σειρά του, ο εθνοπλουραλισμός, που απορρίφθηκε από τους αντιπάλους ως νέος ρατσισμός, υποστηρίζει τη θέση ότι οι άνθρωποι διαιρούνται σε εθνοτικές ομάδες, που είναι ίσες, αλλά θα πρέπει να παραμένουν διαχωρισμένες, μια θέση που αποτελεί πλέον βασικό χαρακτηριστικό των ριζοσπαστικών δεξιών ομάδων.(Mudde, 2020, σ.49-50)

Η οικονομική ανάπτυξη ήταν ο κύριος στόχος των ομάδων και στις τρεις κατηγορίες. Οι φασίστες, ως οι πιο εκσυγχρονιστές, έδωσαν μεγαλύτερη προτεραιότητα στη σύγχρονη ανάπτυξη. Οι δεξιοί ριζοσπάστες και οι συντηρητικοί αυταρχικοί, σχεδόν χωρίς εξαίρεση, έγιναν κορπορατιστές στα επίσημα δόγματα της πολιτικής οικονομίας, αλλά οι φασίστες ήταν λιγότερο σαφείς και σχηματικοί. Η συντηρητική αυταρχική δεξιά απέφευγε να υποστηρίξει μια επιθετική μορφή ιμπεριαλισμού, γιατί θα συνεπαγόταν πιο δραστικές εσωτερικές πολιτικές και θα εγκυμονούσε νέους κινδύνους. Ωστόσο, δεν θα μπορούσε απαραίτητα να ειπωθεί κάτι αντίστοιχο για τη ριζοσπαστική δεξιά, της οποίας ο ριζοσπαστισμός και η φιλομιλιταριστική στάση συχνά ασπάζονταν την επιθετική επέκταση.(Kallis, 2000, σ.19)

Οι ομάδες της νέας συντηρητικής αυταρχικής δεξιάς ήταν πιο μετριοπαθείς και πιο συντηρητικές σε κάθε θέμα, συγκριτικά με τους φασίστες της ριζοσπαστικής δεξιάς. Επιτόνιζαν την πιο άμεση συντηρητική συνέχεια και οι συμβολικοί της τόνοι ήταν πιο αναγνωρίσιμα παραδοσιακοί. Η ριζοσπαστική δεξιά ήταν συνδεδεμένη με τις

υπάρχουσες ελίτ και τη δομή για υποστήριξη, παρά τη δημαγωγική προπαγάνδα της, ενώ ήταν απρόθυμη να δεχτεί πλήρως τη διαταξική μαζική κινητοποίηση και την υπονοούμενη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική αλλαγή που απαιτούσε ο φασισμός. (Kallis, 2000, σ.20)

Ο μεταφασισμός αποτελεί ένα εγχείρημα διαιώνισης και αναγέννησης του παλιού φασισμού. Ανήκει σε ένα συγκεκριμένο καθεστώς ιστορικότητας, στην αρχή του εικοστού πρώτου αιώνα, που εξηγεί το άτακτο, ασταθές και συχνά αντιφατικό ιδεολογικό του περιεχόμενο, στο οποίο αναμειγνύονται αντινομικές πολιτικές φιλοσοφίες. Ο μεταφασισμός στις περισσότερες περιπτώσεις προέρχεται από ένα κλασικό φασιστικό υπόβαθρο, αλλά τώρα έχει αλλάξει μορφές. Πολλά κινήματα που ανήκουν σε αυτόν τον αστερισμό δεν διεκδικούν πλέον τέτοιες καταβολές, ξεχωρίζουν από τον νεοφασισμό και δεν παρουσιάζουν πλέον ιδεολογική συνάφεια με τον κλασικό φασισμό. Δε γίνεται να αγνοηθούν οι φασιστικές ρίζες τους, αλλά θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι μεταμορφώσεις τους προς μια κατεύθυνση, της οποίας το τελικό αποτέλεσμα παραμένει απρόβλεπτο. (Traverso, 2017, σ.6)

Η κυρίαρχη αντίληψη για την εξιδανικευμένη λειτουργία της δημοκρατίας στη σύγχρονη εποχή δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στην πραγματικότητα. Υπάρχουν αρκετές αντιφατικές όψεις, καθώς στον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό συνυπάρχουν η ευδαιμονία και η τεχνολογική εξέλιξη, με τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, τον καταναλωτισμό, τη μόλυνση του περιβάλλοντος και κάποιες αμφιλεγόμενες οριοθετήσεις. Εξαιτίας των υπαρχουσών συνθηκών, τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί η επανεμφάνιση των ακροδεξιών κομμάτων, καθώς και κινήματων στις δημοκρατίες της Δυτικής Ευρώπης. Η ακροδεξιά δεν είναι ένας καθαρός τύπος με ομοιογενή χαρακτηριστικά, διότι αποτελεί ένα συνδυασμό πολιτικών μορφωμάτων με διάφορες θέσεις που σχετίζονται με την ιδεολογία του φασισμού και υπονομεύουν το δημοκρατικό πολίτευμα.

1.1.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

Ένα από τα χαρακτηριστικά των ακροδεξιών κομμάτων είναι ότι δεν παρουσιάζονται με πληρότητα. Στερούνται μιας ομοιογενούς και συνεκτικής ιδεολογίας, ενώ οι θέσεις τους είναι κενές περιεχομένου. Αυτό συμβαίνει, διότι οι υποστηρικτές στρέφονται στην πολιτική και στην γρήγορη απόσπαση ψήφων, χωρίς ιδεολογικές θέσεις και τοποθετήσεις, δεν έχουν όρια και αναστολές, η τακτική τους απλώς είναι να προσαρμόζουν τον λόγο τους για να κερδίσουν ψήφους, ανάλογα με τις απαιτήσεις των πολιτών. (Γεωργιάδου, 2008, σ. 17) Τα ακροδεξιά κόμματα έχουν έναν σκληρό

ιδεολογικό πυρήνα λαϊκισμού, νατιβισμού, νόμου και τάξης, με αποτέλεσμα να μπορέσουν να ηγεμονεύσουν ιδεολογικά σε πολλές χώρες, ακόμη κι εκεί όπου η πολιτική τους επιρροή είναι περιορισμένη. Οι ιδέες τους και οι αντιλήψεις τους βγήκαν από το πολιτικό περιθώριο και έγιναν δημοφιλείς. Στράφηκαν στον πραγματισμό, κάτι που σταδιακά τις αποξένωσε από μεγάλο τμήμα των σύγχρονων κοινωνιών. Οι ψηφοφόροι επιλέγουν το κόμμα της αρεσκείας τους, όχι με βάση την ταξική τους θέση, αλλά με βάση αντιλήψεις και στερεότυπα που έχουν στο μυαλό τους. Το επιχείρημα υπέρ της πολιτισμικής αντίδρασης υποστηρίζει ότι αυτοί οι ακροδεξιοί ψηφοφόροι κυρίως διαμαρτύρονται ενάντια σε μια άλλη πτυχή της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, δηλαδή στη μαζική μετανάστευση και την άνοδο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, που πιστεύουν ότι απειλεί την πολιτισμική τους ταυτότητα. (Mudde, 2020, σ.15)

Η διαδικασία αυτή τους οδηγεί στην παραγωγή κενολογιών, καθώς βασίζονται σε ιδέες που καθίστανται αναπόδεικτες, αβάσιμες, χωρίς κάποια ιστορική θεμελίωση, παραλληλίζονται με μια ετικέτα με κενά πλαίσια, τα οποία μπορεί να συμπληρώσει κάποιος σύμφωνα με τις πεποιθήσεις και τις αξίες που ακολουθεί. (Ignazi, 2003, σ. 9) Ακόμη, περιλαμβάνουν στοιχεία της ιδεολογίας της δεξιάς και κάποια άλλα από την μεταπολεμική ακροδεξιά, όπως τον φασισμό. Ενδελεχέστερα, οι προϋποθέσεις του φασισμού δεν έχουν εξαλειφθεί, έχουν επιβιώσει σε δημοκρατικές κοινωνίες και δεν διακρίνονται με διαύγεια. Ουσιαστικά είναι ένα μείγμα συντηρητισμού και αυταρχικότητας, που έχει ως αυτοσκοπό την κατάκτηση της απόλυτης εξουσίας (Adorno, 2022, σ.34). Διακρίνεται για τον ολοκληρωτικό χαρακτήρα, το εθνικό όραμα και την ροπή του προς την ενδυνάμωση της κρατικής εξουσίας, ακόμη και με την χρήση βίας. Επομένως, στις θέσεις του φασισμού απουσιάζουν η αλληλεγγύη και τα παρεπόμενά της. Η λέξη ανθρωπιά ηχεί στα αυτιά όλων ως τρόμος και φόβος. (Adorno, 2022, σ.24).

Σ' αυτόν τον προσανατολισμό του ακροδεξιού φάσματος, ο εθνικισμός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς αποτελεί τη βάση των ακροδεξιών ιδεολογιών. Οι θέσεις που προβάλλουν οι ακροδεξιές ενώσεις είναι εθνοκεντρικές. Τα μέλη τέτοιων οργανώσεων υποστηρίζουν την προστασία του έθνους από τις εξωτερικές απειλές, προτάσσουν το εθνικό φρόνημα, είναι προσκολλημένοι στο παρελθόν και εμφανίζουν αλτρωτικές κι επεκτατικές τάσεις. Ο εθνικισμός συνδέεται και με την άνθηση της αυτοσυντήρησης, με στοιχεία δύναμης και σταθερότητας, προτάσσοντας ταυτόχρονα με έμμεσο τρόπο την αποκοπή από τα άλλα κράτη. (Adorno, 2022, σ. 59) Με λίγα λόγια, δεν επιζητούν μια ενωμένη Ευρώπη, επιθυμούν την απομόνωση και υιοθετούν

το αίσθημα της ανωτερότητας και υπεροχής σε σχέση με τους άλλους λαούς, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται και να υιοθετείται ο ναρκισσισμός. (Adorno, 2022, σ. 12).

Τα τελευταία χρόνια έχει ανοίξει μια μεγάλη συζήτηση σχετικά με το ρόλο του λαϊκισμού στην σύγχρονη πολιτική σκηνή, ο οποίος βασίζεται στη διάκριση της κοινωνίας μεταξύ του λαού και του εχθρού του, που συνήθως αποτελεί κάποια ελίτ (οικονομική, πολιτική). Ο εχθρός του λαού μπορεί να λάβει διάφορες μορφές και να νοσηματοδοτηθεί σύμφωνα με τον στόχο που έχει θέσει το κάθε ακροδεξιό κόμμα ή ο κάθε ακροδεξιός ηγέτης (αλλοδαποί, αριστεροί και προοδευτικοί, θεσμικά όργανα, διεθνής οργανισμοί, κτλ.). (Φιλοθέου, ΔΙΠΚΕ) Επίσης, οι εθνοκεντρικές τους θέσεις επιβεβαιώνονται μέσα από την επιχειρηματολογία τους για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς και την θεωρία περί διατήρησης καθαρού έθνους (Adorno, 2022, σ. 42). Οι μετανάστες, συνεπώς, λειτουργούν ως «αποδιοπομπαίοι τράγοι» του υπαρκτού συστήματος και η μετανάστευση παρουσιάζεται ως στοιχείο αποσταθεροποίησης, ως απειλή για την ασφάλεια των πολιτών και την εθνική κυριαρχία. (Melzer & Serafin, 2014, σ. 35).

Συνεπώς, οι υποστηρικτές της εθνικής κοινότητας προσπαθούν διαρκώς να προφυλάσσουν τον εσωτερικό της χώρο από αρνητικά στοιχεία, πράγμα το οποίο επιτυγχάνεται με την φύλαξη των συνόρων και τους αδιάκοπους αστυνομικούς ελέγχους. (Lessenich, 2021, σ.80) Η πολιτεία, με το πρόσχημα της υιοθέτησης πολιτικών άμυνας, αποκλείει και διαχωρίζει τους ξένους, με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται συναισθήματα εχθρότητας, μίσους και ρατσισμού. Η σημερινή ακροδεξιά άφησε πίσω της τις απόψεις περί αρίας φυλής, υπεροχής λευκού και βιολογικού ρατσισμού, δεν αναζητά την επιστροφή σε προδημοκρατικά ούτε σε δικτατορικά καθεστώτα, αλλά δεν παύει να εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες και να οραματίζεται μια κοινωνία φυλετικά ομοιογενή. (Melzer & Serafin, 2014, σ.26). Οι ακροδεξιές ομάδες έχουν εμμονή για την ασφάλεια, την οποία συνδέουν τόσο με τις ελίτ, όσο και με τις μειονότητες. Ωστόσο, ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η αύξηση της εγκληματικότητας, σύμφωνα με την δεξιά, είναι να σταματήσει η μετανάστευση. Από τα τεχνάσματά τους δεν απουσιάζει το φαινόμενο της προπαγάνδας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, όπου προβάλλονται ως αυθεντία, μέσα από ψέματα και υποσχέσεις που δεν μπορούν να υλοποιηθούν. (Adorno, 2022, σ.20-23) Επομένως, η τακτική του ακροδεξιού πνεύματος συνδέεται άμεσα με την αποσιώπηση και την παραποίηση της αλήθειας. (Adorno, 2022, σ. 38).

Ο εθνικισμός δίνει προτεραιότητα στις εθνικές διαιρέσεις έναντι άλλων πολιτικών ανησυχιών και προωθεί τα συμφέροντα ενός συγκεκριμένου έθνους σε σχέση με άλλα. Συχνά δικαιολογεί την ύπαρξη του έθνους-κράτους και υποστηρίζει τη συγκέντρωση της εξουσίας μέσα σε ένα κυρίαρχο κράτος. Ο νατιβισμός, ως ιδεολογία, επικεντρώνεται σε μια οριζόντια αντίθεση μεταξύ γηγενών και ξένων, συνδυάζει τον εθνικισμό και την ξενοφοβία, υποστηρίζοντας πως τα κράτη πρέπει να κατοικούνται αποκλειστικά από μέλη της γηγενούς ομάδας, ενώ θεωρεί τα μη ιθαγενή στοιχεία ως θεμελιωδώς απειλητικά για το ομοιογενές έθνος-κράτος. (Newth, 2021, σ. 161) Στο πλαίσιο αυτών των ιδεολογιών, ο λαϊκισμός παίζει συχνά ρόλο στην οριζόντια επέκταση της απήχησης τους. Ο λαϊκιστικός λόγος χαρακτηρίζεται τόσο από κάθετη αντίθεση με αυτούς που βρίσκονται στην εξουσία, όσο και από οριζόντια αντίθεση σε εξωτερικές ομάδες ή δυνάμεις. (Cleen, 2018, σ.268) Η αλήθεια, σύμφωνα με τις αρχές που πρεσβεύουν, βρίσκεται στην παροδικότητα του χρόνου. Προσπαθούν να ξεχάσουν, να διαστρεβλώσουν γεγονότα για να ελαφρύνουν τις κατηγορίες και να αποποιηθούν τις ευθύνες και τις κατηγορίες, διαμορφώνοντας μια έκδηλη αντιφατικότητα. (Adorno, 2022, σ.53)

Γενικώς, η ακροδεξιά δεν είναι παρά μία απλή περιθωριακή ιδεολογία που κινείται στα όρια ανάπτυξης του ρατσισμού, της ισοπέδωσης και του συντηρητισμού, μέσα από τον υφέρποντα αυταρχισμό. Μπορεί να επικρατεί η άποψη πως το ποσοστό του πληθυσμού, που υιοθετεί και αποδέχεται τις ακροδεξιές πολιτικές ή την φασιστική ιδεολογία, έχει ένα συγκεκριμένο προφίλ. Ωστόσο, το ζήτημα της ταυτότητας των ακροδεξιών οπαδών είναι πολύ πιο περίπλοκο και σύνθετο σε σχέση με το πώς φαίνεται. Η ταυτότητα είναι ένα μείγμα που προσφέρει την αίσθηση της ενότητας στον κοινωνικό περίγυρο, την αίσθηση του ανήκειν, είτε σε μια κοινότητα, είτε σε μια ομάδα, είτε σε ένα κόμμα και περιλαμβάνει τους δικούς της περιορισμούς, τα όρια και τις ελευθερίες. (Καραμπελιάς, 2021, σ.26).

Οι ακροδεξιοί είναι υποστηρικτές του φασισμού και έχουν ασπαστεί ένα κλειστό σύστημα αξιών. Πιστεύουν στην ύπαρξη ενός ισχυρού κράτους, που δομείται και οργανώνεται από μια ομοιογενή, καθαρή κοινότητα. Διακατέχονται από αισθήματα εθνικισμού και δεν επιζητούν τον εκσυγχρονισμό, ούτε επιτάσσουν την αλλαγή, αλλά θεωρούν ότι κινδυνεύουν. Η προσαρμογή τους καθίσταται δύσκολη στα σημερινά δρώμενα. (Γεωργιάδου, 2008, σ.122) Παρά το γεγονός ότι η κοινωνία έχει κάνει αλματώδη βήματα εξέλιξης σε ό,τι αφορά την αποδοχή της ομοφυλοφιλίας, τη σύσταση και την θέσπιση προγαμιαίου συμβολαίου, άτομα που ανήκουν σε ακροδεξιές οργανώσεις αναπτύσσουν την αίσθηση της ανασφάλειας και γίνονται

εύκολα θύματα της ομοφοβικής και της μισογυνικής προπαγάνδας. Υποστηρίζουν και εμμένουν σε ένα πατριαρχικό μοντέλο, στο οποίο η γυναίκα είναι χειραγωγημένη και εξαρτάται από τον άνδρα της, ο οποίος αποτελεί την κεφαλή της οικογένειας. (Adorno, 2022, σ.68) Ταυτόχρονα, θεωρούν ότι είναι τα θύματα της σύγχρονης εποχής και έχουν πείσει τους εαυτούς τους ότι είναι αναληθή όλα όσα ξέρουν και πρέπει να πείσουν και τους άλλους για να προφυλαχτούν από τα αρνητικά στοιχεία, που σύμφωνα με τους ίδιους είναι οι μετανάστες, οι ομοφυλόφιλοι και οι μετριοπαθείς κυβερνήσεις. (Adorno, 2022, σ. 67) Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται η εχθρότητα και το μίσος για τους άλλους λαούς, τροφοδοτούνται ο φόβος και η ανασφάλεια σε σχέση με την άκρατη αποδοχή, την διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα. Γι αυτό το λόγο, οι οπαδοί της ακροδεξιάς δεν διστάζουν να εκφραστούν μέσω της βίας και του θυμού. (Γεωργιάδου, 2008, σ.62)

Η ύπαρξη ενός τέτοιου ψυχικού κόσμου και πεποιθήσεων οδηγεί στην ψύχωση και καθιστά αναγκαίο τον αυταρχικό ηγέτη που θα έρθει να ανατρέψει το κατεστημένο, για να επανέλθουν η τάξη και η ισορροπία. Επιζητούν ένα σύστημα καισαρισμού, καθώς για να έχουν την απόλυτη εξουσία, θεωρούν κρίσιμης σημασίας την ύπαρξη ενός αρχηγού. Ωστόσο, ο ηγέτης που παρουσιάζουν στην ουσία δεν ταιριάζει με τον χαρισματικό ηγέτη του Weber. (Γεωργιάδου, 2008, σ.21) Ο Weber διέκρινε τρεις τύπους ηγετών, εκ των οποίων ο ένας είναι ο χαρισματικός. (Αντωνοπούλου, 2011, σ. 398), χωρίς να εστιάζει στα χαρακτηριστικά που έχει ένας ιδανικός ηγέτης, αλλά στο τι κάνει τους άλλους να τον ακολουθούν. Το πρότυπο αυτό δεν μπορεί να ταυτιστεί στα ακροδεξιά κόμματα, διότι δεν είναι χαρισματικά, είναι απλώς προσωποπαγή και αρχηγικά. Ο ηγέτης που εξυψώνουν, δεν είναι παρά μια πολιτική μορφή, με ωραίο πολιτικό λόγο, που είναι αρεστή στα Μέσα μαζικής Ενημέρωσης. (Γεωργιάδου, 2008, σ.107)

Υποστηρικτές του ακροδεξιού φρονήματος υποστηρίζουν ότι ο πλουραλισμός θέτει σε κίνδυνο το ιδανικό της κοινωνικής αρμονίας και η αντίληψη που έχουν υιοθετήσει, σχετικά με την ιδέα της ισότητας και τα δικαιώματα, διαφοροποιείται. Σύμφωνα με τις θέσεις που πρεσβεύουν, η ισότητα αναγνωρίζεται μόνο μεταξύ των λαών και όχι μεταξύ των ατόμων, μόνο μέσα στο πλαίσιο μιας κοινότητας, ενώ τα άτομα έχουν κοινή ταυτότητα, προσανατολισμό, κατευθύνσεις και περιορισμούς. Πρόκειται για την λεγόμενη διαφορική και καθολική ισότητα, με βάση την οποία καταργείται και ισοπεδώνεται το διαφορετικό στοιχείο. Αντίθετα, η ομοιομορφία καθιστά τους ανθρώπους ίσους. (Γεωργιάδου, 2008, σ.54) Από την άλλη πλευρά, στοιχείο της ταυτότητας της Αριστεράς είναι ο αντιφασισμός. Οι αριστεροί οπαδοί τονίζουν την

ύπαρξη και την σημασία των κοινωνικών δεσμών. Θεωρούν ότι μπορούν μέσω των δεσμών να έχουν ισχύ, να προστατεύονται, και να έχουν ασφαλές καταφύγιο. Αντιθέτως, οι δεξιοί αρνούνται να δουν το θετικό αυτό στοιχείο. Πιστεύουν ότι υπάρχει ο κίνδυνος να εκμεταλλευτεί η μάζα τα προνόμια των ολίγων. Συνεπώς, ο αριστερός αντιλαμβάνεται την εξουσία ως αφεντικό, ενώ ο δεξιός ως πατέρα του. (Ignazi, 2003, σ.12)

Επιλογικά, η ιδιότυπη παλινόρθωση της δεξιάς στη σύγχρονη εποχή αναδεικνύει τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις που υφίστανται ανάμεσα στη ριζοσπαστική και στην εξτρεμιστική δεξιά. Αποτελούν ένα συνονθύλευμα λαϊκισμού, κινδυνολογίας, εθνικισμού, επεκτατισμού, αλυτρωτισμού, επιχειρώντας να πατάξουν δημοκρατικά, φιλελεύθερα και προοδευτικά στοιχεία, που λειτουργούν ως ανάχωμα στην επιβολή, στην κυριαρχία και στην επικράτηση του δεξιού εθνικιστικού αφηγήματός τους.

1.2 ΤΟ ΑΚΑΤΑΛΟΓΙΣΤΟ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

Ο φασισμός γεννήθηκε ως ιδεολογία από την κρίση του ιστορικισμού, από μια αντίληψη δηλαδή του κόσμου βασισμένη στην πίστη στην ιστορία ως ανάπτυξη μιας ορθολογικής διαδικασίας. (Gentile, 2013, σ.106)

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του φασισμού είναι ότι μπόρεσε να δημιουργήσει μια μαζική οργάνωση της μικροαστικής τάξης, γεγονός που συνέβη για πρώτη φορά στην ιστορία. Κατάφερε να βρει τη σωστή μορφή οργάνωσης για κάθε κοινωνική τάξη που αδυνατούσε να επιτύχει την κοινωνική συνοχή της. Η οργανωτική διάσταση του φασισμού βασιζόταν στον κυρίαρχο ρόλο των νέων των μεσαίων τάξεων, οι οποίοι παίρνουν το βάπτισμα του πυρός στην πολιτική δράση με τη συμμετοχή τους στην πολιτοφυλακή του κόμματος, με βασική αποστολή τους την εθνική αναγέννηση. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα νέο καθεστώς που καταλύει την κοινοβουλευτική δημοκρατία και αποτελεί φορέα μιας ιδιότυπης κουλτούρας που έρχεται αντιμέτωπη με τον υλισμό, τον καπιταλισμό, τη δημοκρατία, τον φιλελευθερισμό και τον ατομικισμό. (Gentile, 2013, σ.96)

Διατυπώνεται η άποψη πως οι φασιστικές φιλοσοφικές ιδέες πηγάζουν από την αντίθεσή τους στο Διαφωτισμό, αλλά αποτελούν άμεσο υποπροϊόν πτυχών του από τις σύγχρονες κοσμικές έννοιες του 18^ο αιώνα. Η ουσιαστική απόκλιση των φασιστικών ιδεών από ορισμένες πτυχές του σύγχρονου πολιτισμού πιθανώς έγκειται στον φασιστικό αντιυλισμό και την έμφαση που δίνει στον φιλοσοφικό βιταλισμό, τον ιδεαλισμό και στην έννοια της ελεύθερης θέλησης. (Payne, 1980, σ.10)

Ο Mosse αντιλαμβάνεται το φασισμό ως ένα εθνικό και ευρωπαϊκό επαναστατικό φαινόμενο, με ιδιόμορφα κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά. Όρισε το φασισμό ως μια δεξιά επανάσταση με πολιτικά και πολιτιστικά κίνητρα και σκοπούς, με την ταυτόχρονη εξάλειψη των παλαιών κοινωνικών τάξεων, χωρίς να υπάρξει διασάλευση της κοινωνικής ισορροπίας. Δεν επιθυμούσε την κατάλυση του κράτους, αλλά την επιβολή ιεραρχιών που απορρέουν από τις λειτουργικές συνθήκες του και το ευρύτερο status quo του. Οι ιεραρχίες αυτές είχαν ως χρέος να σεβαστούν απόλυτα τον εθνικό μυστικισμό, ο οποίος μέσα από τις διεργασίες του θα δημιουργούσε το νέο άνθρωπο, που με τη βούληση του θα έφτανε στην επίλυση όλων των προβλημάτων και στη σύσταση μιας νέας φάσης του ανθρώπινου πολιτισμού. Δεν απορρίπτεται η άποψη πως ο φασισμός ήταν μια μορφή αντίδρασης με έντονη αντιπρολεταριακή υφή, αλλά επιτονίζεται πως δεν είναι η μοναδική πτυχή του φαινομένου. (Mosse, 1975, σ.79)

Ο φασισμός ανέρχεται στην εξουσία ως κόμμα επίθεσης απέναντι στο προλεταριάτο και στις λαϊκές μάζες που βρίσκονται σε επαναστατικό αναβρασμό, ενώ στην πορεία η επιθετική ρητορική του κηρύσσει τον πόλεμο και στην αστική τάξη. Πρόκειται για μια αντεπανástαση, καθώς υποσχέθηκε στην εργατική τάξη υψηλότερο βιοτικό επίπεδο και καλύτερες συνθήκες εργασίας, αλλά στην πραγματικότητα τους μετέβαλλε σε παρίες της καπιταλιστικής κοινωνίας, χωρίς κανένα δικαίωμα, αναβιώνοντας τις σκοτεινές εποχές της μεσαιωνικής δουλείας. (Dimitrov, 1975, σ.26) Ο φασισμός υποσχέθηκε σε όλες τις κοινωνικές ομάδες μια νέα γη της επαγγελίας. Στην πραγματικότητα, έφερε μαζικές απολύσεις στα εργοστάσια, δημιούργησε στρατόπεδα συγκέντρωσης και καταναγκαστικής εργασίας, επέβαλλε μια σκληροπυρηνική και ασφυκτική γραφειοκρατία και κυριάρχησε στην αγροτική τάξη, συνθλίβοντας την στη μέγγενη των φασιστικών κρατικών μηχανών. (Dimitrov, 1975, σ.38-39)

Σύμφωνα με τον Talcott Parsons, ο φασισμός είναι μια οριακή μορφή καθεστώτος καπιταλιστικού κράτους, δεν αποτελεί μορφή που γεννιέται μέσα στις συνθήκες της ταξικής πάλης, αλλά αναπτύσσεται μέσα από μια οργανική διαδικασία, χωρίς επεισόδια, ακολουθώντας περισσότερο την πορεία της δικτατορίας και όχι της επανάστασης. (Πουλαντζάς, 2006, σ.77) Ο Parsons θεωρεί πως πρόκειται για ένα φαινόμενο ριζοσπαστισμού της δεξιάς, διότι συνιστούσε ένα μαζικό κίνημα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τον διαφοροποιούσαν στην ουσία αλλά και στα εξωτερικά του γνωρίσματα, από τις παραδοσιακές πολιτικές οργανώσεις της δεξιάς. (Parsons, 1949, σ.114).

Ο φασισμός χαρακτηρίστηκε ως μακίνας (προστάτης) των μεσαίων τάξεων, ο οποίος υποσχέθηκε να τους παραχωρήσει μια θέση στην κοινωνική ελίτ, αλλά και να διαμορφώσει ένα νέο κοινωνικό σύστημα, στο οποίο θα κατείχαν νευραλγικό ρόλο. Ο ριζοσπαστισμός των μεσαίων τάξεων αποτελεί βασικό γνώρισμα του φασισμού, το οποίο δεν μπορεί να τον ερμηνεύσει *de profundis* και να αποτυπώσει μια γενική θεωρία. Με τη σειρά του, ο Nolte αντιλαμβάνεται τον φασισμό ως ένα μεταπολιτικό φαινόμενο που προέκυψε από ένα συνονθύλευμα φιλοδοξιών στα πλαίσια της φιλελεύθερης δημοκρατίας, που προσδοκούσε να διαμορφώσει νέες κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις. Υποστήριξε ότι ο φασισμός θα έπρεπε να θεωρηθεί ως το προϊόν της αποσύνθεσης της κεντροευρωπαϊκής μεσοαστικής κοινωνίας, αλλά διέφερε από την τυπική μαρξιστική προσέγγιση δίνοντας την κύρια έμφαση στα αισθήματα απομόνωσης, ανικανότητας, ανομίας και απογοήτευσης (Payne, 1980, σ.183-185)

Ο φασισμός δεν μπορεί να προσλάβει χαρακτηριστικά επανάστασης, καθώς δεν μπόρεσε να αλλάξει ριζοσπαστικά τις σχέσεις μεταξύ των δυο βασικών κοινωνικών τάξεων, όπως επιτάσσει το μαρξιστικό μοντέλο, ενώ απέτυχε να λειτουργήσει επικουρικά στη συνειδητή και ορθολογική λαϊκή συμμετοχή στη δημόσια ζωή, μέσα από τη συνδρομή νέων μορφών αυτοδιαχείρισης και ελεύθερα επιλεγμένων μορφών αντιπροσώπευσης, όπως αντίστοιχα απαιτεί το δημοκρατικό-προοδευτικό μοντέλο. Επιπρόσθετα, δεν δύναται να ενταχθεί στα πλαίσια μιας αντεπανάστασης, διότι δεν επιχειρείται μια μορφή επανάστασης απέναντι σε μια άλλη επανάσταση. (Gentile, 2013, σ.119)

Ο Gramsci θεωρεί τον φασισμό ως τυπική περίπτωση καισαρισμού, ενός φαινομένου που είναι απότοκος της καταστροφικής πολιτικής κρίσης. Σύμφωνα με τον Trotsky ο φασισμός αντιστοιχεί σε έναν ανοιχτό εμφύλιο πόλεμο της αστικής τάξης εναντίον της επαναστατημένης εργατικής τάξης. Είναι ο τρόπος στήριξης της παρακμάζουσας αστικής τάξης πάνω στην μικροαστική, όπως υπήρξε ο ιακωβινισμός για την ανερχόμενη αστική τάξη. (Πουλαντζάς, 2006, σ.81-83)

Μέσα στο γενικό πλαίσιο της πολιτικής κρίσης, ο Gramsci προσδιορίζει μία ιδιότυπη περίπτωση, την κρίση ηγεμονίας ή την κρίση της καταστροφικής ισορροπίας που οδηγεί στο φαινόμενο του καισαρισμού. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη ισορροπία που εμφανίζεται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε η συνέχιση της πάλης να έχει υποχρεωτικό ως μόνο δυνατό αποτέλεσμα την αμοιβαία καταστροφή. Η ολέθρια πολιτική κρίση γεννά, κατά τον Gramsci το φαινόμενο του καισαρισμού, την σχετική αυτονομία του κράτους απέναντι στις κυρίαρχες τάξεις. Θεωρεί τον φασισμό μια απόλυτα τυπική περίπτωση καισαρισμού, ενώ μοιάζει διστακτικός να προβεί σ' έναν ανάλογο χαρακτηρισμό του γαλλικού βοναπαρτισμού. (Baehr, 2004, σ.175–177) Η διάκριση μεταξύ του φασισμού ως κινήματος και του φασισμού ως καθεστώτος και η υπογράμμιση της συναίνεσης που είχε περιβάλλει το καθεστώς γίνονται τα ιδιόμορφα χαρακτηριστικά μιας νέας και ενημερωμένης ανάλυσης, όπου η ανασυγκρότηση του φασιστικού φαινομένου είναι συνυφασμένη με το θέμα της σχέσης μεταξύ των οργανωμένων μαζών και της άσκησης της πολιτικής εξουσίας. Ο φασισμός δεν γεννήθηκε ως ένα κίνημα που φιλοδοξεί να εγκαθιδρύσει ένα ολοκληρωτικό καθεστώς και αυτό γίνεται μόνο μετά την κρίση του 1929. (Togliatti, 1970, σ.7-8)

Ο ουσιαστικός συντελεστής της πολιτικής κρίσης είναι η ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στις δύο κύριες τάξεις, την αστική τάξη και το προλεταριάτο. Η κρίση αυτή οδηγεί στις βοναπαρτικές μορφές του κράτους, που έχουν ιδιαίτερο και ουσιαστικό γνώρισμα την σχετική αυτονομία του κράτους απέναντι στις κυρίαρχες τάξεις, οι

οποίες θυσιάζουν την πολιτική κυριαρχία τους στο βωμό ενός αυθέντη σωτήρα με σκοπό να διατηρήσουν την κοινωνικοοικονομική τους. Ο φασισμός λειτούργησε ως πολιτική δύναμη με παροδική επιτυχία κι έγινε αντιληπτός ως μια μορφή άτυπης κρίσης που προήλθε από κάποιες παραλλαγές της καπιταλιστικής κοινωνίας. (Πουλαντζάς, 2006, σ.81)

Η ανάπτυξη του φασισμού και η ίδια η φασιστική ιδεολογία, προσλαμβάνουν στις διάφορες χώρες ξεχωριστές μορφές, ανάλογα με τις ιστορικές, κοινωνικές, και οικονομικές συνθήκες, τις εθνικές ιδιομορφίες και την διεθνή θέση της χώρας. Σε άλλες χώρες, όπου η κυρίαρχη τάξη φοβάται ένα άμεσο ξέσπασμα της επανάστασης, ο φασισμός εγκαθιδρύει την απεριόριστη μονοπωλιακή κυριαρχία, απότομα ή σταδιακά, αυξάνοντας όλο και πιο πολύ την τρομοκρατία και τις βίαιες διαμάχες με όλα τα ανταγωνιζόμενα κόμματα και ομάδες. Ο ερχομός του φασισμού στην εξουσία δεν είναι η απλή αντικατάσταση μιας αστικής κυβέρνησης από μια άλλη. Πρόκειται για την αλλαγή της μορφής διακυβέρνησης της ταξικής κυριαρχίας της αστικής τάξης, της αστικής δημοκρατίας με μια άλλη μορφή, την τρομοκρατική δικτατορία. Τα μέτρα αυτά οδηγούν στον περιορισμό των ελευθεριών και των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών. (Dimitrov, 1975, σ.22-23)

Ο Emilio Gentile ορίζει το φασισμό ως ένα πείραμα πολιτικής κυριαρχίας που τέθηκε σε εφαρμογή από ένα επαναστατικό κίνημα, οργανωμένο ως κόμμα με στρατιωτική πειθαρχία που αποβλέπει στο μονοπώλιο εξουσίας και καταστρέφει το προηγούμενο καθεστώς με γνώμονα την κατάκτηση της κοινωνίας, την υποταγή, την ενσωμάτωση, όπως και την ομοιογενοποίηση των κυβερνωμένων. (Gentile, 2013, σ. 91) Σύμφωνα με την Arendt, ο φασισμός δεν ήταν ολοκληρωτικός, αλλά ήταν απλώς μια συνηθισμένη εθνικιστική δικτατορία που γεννήθηκε από την κρίση της πολυκομματικής δημοκρατίας. (Arendt, 2017, σ.256)

Ο φασισμός ήταν ταυτόχρονα μια επανάσταση, μια ιδεολογία, μια *Weltanschauung* και μια κουλτούρα. Ως επανάσταση, ήθελε να οικοδομήσει μια νέα κοινωνία. Ως ιδεολογία, αναδιατύπωσε τον εθνικισμό ως επανάληψη του μαρξισμού που χρησίμευε ως εναλλακτική στον συντηρητισμό, καθώς και στον φιλελευθερισμό. Ως *Weltanschauung*, ενέγραψε το πολιτικό του έργο σε μια φιλοσοφία που έβλεπε την ιστορία ως ένα βασίλειο για την οικοδόμηση ενός Νέου Ανθρώπου. (Traverso, 2013, σ.89) Οι διανοούμενοι φασίστες πίστευαν ότι ο φασισμός ήταν η τελευταία φάση του μεγαλείου του ευρωπαϊκού πολιτισμού την παραμονή του τέλους του, μια λαμπρή αυτοκρατορική εποχή προτού η Ευρώπη κλείσει τον ιστορικό της κύκλο με την έλευση του απόλυτου χάους. Αυτή η αντίληψη του ακτιβιστικού πεσιμισμού ήταν η

αιτία για την οποία ο φασισμός ήταν σχεδόν προορισμένος να καταλήξει σε μια θεαματική τραγωδία.(Traverso, 2013, σ.115)

Η μορφή του αρχηγού ήταν σύμφυτη με την φασιστική νοοτροπία, ενώ υπήρχε συνάφεια και με την ολοκληρωτική αντίληψη του Κράτους που ήταν βασισμένο στην συγκέντρωση των εξουσιών με πολιτική οργάνωση, στην οποία μια χαρισματική προσωποποίηση του μύθου ήταν απαιτητή ως σημείο αναφοράς της λατρείας και ως πηγή της εξουσίας. Σύμφωνα με τον Bottai, το κράτος απαιτεί στην κορυφή του έναν αρχηγό που να γνωρίζει πώς να διευθύνει συνεχώς ενέργειες και δυνάμεις, με δραστική εξουσία, όχι απαραίτητα δεσμευμένη από το γράμμα του νόμου ή των θεσμών. Ο αρχηγός του Bottai ήταν επίσης μια χαρισματική προσωπικότητα, απαραίτητη για να αναλάβει μια εξαιρετική λειτουργία, για την πραγματοποίηση ενός μύθου. Ο ίδιος ο Bottai συνέχιζε να εξυμνεί την λειτουργία της μυθικής σκέψης, ενώ το φασιστικό πολιτικό σύστημα υφίστατο τα πρώτα χτυπήματα της ήττας. (Bottai, 1989, σ.123)

Ως πολιτισμός, ο φασισμός προσπάθησε να μεταμορφώσει τη συλλογική φαντασία, να αλλάξει τον τρόπο ζωής των ανθρώπων και να εξαλείψει όλες τις διαφορές μεταξύ της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας, συγχωνεύοντάς τις σε μια ενιαία εθνική κοινότητα. Ο καθένας τους θεωρεί τον φασισμό ως επανάσταση της δεξιάς, της οποίας η κοινωνική μηχανή ήταν οι μεσαίες τάξεις, με φιλοδοξία να δημιουργηθεί ένας νέος πολιτισμός. Με άλλα λόγια, στη συνείδησή τους οι θιασώτες του φασισμού θεωρούσαν πως επρόκειτο για μια αντιφιλελεύθερη, αντιμαρξιστική, πνευματιστική και κοινοτική επανάσταση, μια αντιιδεολογία απέναντι στις υπάρχουσες ιδεολογίες. Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός πως για πολλά χρόνια, οι ιστορικοί υπερασπίζονταν μια ερμηνεία του φασισμού ως εκλεκτικού αμαλγάματος ιδεολογικών συντριμμιών. (Traverso, 2013, σ.101)

Η Hanna Arendt διαπιστώνει πως ο καπιταλισμός διέλυσε όλες τις πρότερες βεβαιότητες, δημιουργώντας ένα νέο μοντέλο ανθρώπου, τον μαζάνθρωπο. Αυτός ο τύπος ανθρώπου εστιάζει στον εαυτό του, ενώ παράλληλα το αίσθημα αυτοσυντήρησης εξασθενεί. Οι μάζες δεν συγχέονται από μια συνείδηση κοινού συμφέροντος, δεν υφίσταται ταξική σαφήνεια, ώστε η μάζα γίνεται αξιοποιήσιμη από τους ηγέτες του ολοκληρωτισμού. Οι μαζάνθρωποι δεν οργανώθηκαν σε αυτά τα καθεστώτα κάτω από τις ιστορικές αναγκαιότητες, αλλά γιατί γοητεύτηκαν από την ικανότητα των αρχηγών να υποστηρίζουν τα ψέματά τους με εντυπωσιακή μεγαλοπρέπεια. (Arendt, 2017, σ. 64)

Ο φασισμός ήταν μια ολοκληρωτική αντίληψη της συγχώνευσης του ατόμου και των μαζών στην οργανική μυστικιστική κοινότητα του έθνους, ως εθνική και ηθική κοινότητα, μια ηθική του αστού της πόλης, βασισμένη στην απόλυτη υποταγή των πολιτών στο κράτος, στην πλήρη αφοσίωση του ατόμου στην εθνική κοινότητα, στην πειθαρχία, στον ανδρισμό, στην συντροφικότητα και στο πολεμικό πνεύμα. (Gentile, 2013, σ.97) Η εθνικοποίηση των μαζών εκφράστηκε με συλλογικές τελετουργίες - πατριωτικές διαδηλώσεις, εορτασμούς μαρτύρων, εθνικές γιορτές, μνημεία, σημαίες, σύμβολα και ύμνους που έφτασαν στην τελική τους ολοκλήρωση στη φασιστική και ναζιστική λειτουργία. Συνεπώς, ο φασισμός απεικονίζει ένα τυπικό φαινόμενο της νεωτερικότητας, τη μετατροπή του εθνικισμού σε πολιτική θρησκεία, μετατρέποντας σε ενέργεια μια τάση που εντοπίζεται στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης. (Gentile, 2013, σ.105)

Ο φασισμός δεν αποτέλεσε μια μονολιθική ιδεολογία, αλλά ένα μωσαϊκό διάφορων πολιτικών και φιλοσοφικών ιδεών, μια κυψέλη αντιφάσεων. (Eco, 1995, σ.48) Ο φασισμός αποτέλεσε την πιο επιθετική οπτική των ισχυρότερων μονοπωλίων. Συνιστούσε υπέρβαση της αστικής δημοκρατίας και ένα καθεστώς απολυταρχίας υπό αστική καθοδήγηση, σχεδιασμό και κυριαρχία. Την πιο ακραία εκδοχή της δικτατορίας του κεφαλαίου. (Λιόσης, 2020, σ. 412)

Ο φασίστας αντιπροσωπεύει ένα στοιχείο δύναμης. Η ιδιότητα του μέλους του φασιστικού κόμματος αντιπροσωπεύει, έναν δεσμό, έναν περισσότερο ή λιγότερο μεγάλο ιδεολογικό δεσμό και έναν οργανωτικό δεσμό. Μπορεί να ειπωθεί, με μια ορισμένη έννοια, ότι οι εργάτες που προσχώρησαν στο κόμμα ήταν υποχρεωμένοι να φορούν ένα είδος στρατιωτικής στολής. Ο στρατιώτης είναι δυσαρεστημένος με την κατάστασή του, υποτάσσεται, υπακούει και μπορεί να επαναστατήσει μόνο σε περίπτωση επαναστατικής κρίσης. Βασικό μέλημα του φασιστικού κόμματος είναι η εκκαθάριση κάθε μορφής επανάστασης. (Togliatti, 1970, σ.46)

Ο φασισμός καταφέρνει να κερδίζει τις μάζες με δημαγωγικό τρόπο, επικαλούμενος τις πιο νευραλγικές του ανάγκες. Ο φασισμός όχι μόνο υποδαυλίζει τις ριζωμένες προλήψεις των μαζών, αλλά βασίζεται και στα πιο αγνά λαϊκά αισθήματα, στο αίσθημα της δικαιοσύνης και στις επαναστατικές παραδόσεις. Ο φασισμός δρα για το συμφέρον του επεκτατισμού, αλλά μπροστά στις μάζες παρουσιάζεται με το ένδυμα του υπερασπιστή ενός ταπεινωμένου έθνους και επικαλείται τα προσβεβλημένα εθνικά αισθήματα. (Dimitrov, 1975, σ.22-23) Προοριζόταν να αναπτυχθεί ως δύναμη σωτηρίας και αναγέννησης. Τα μέσα ενημέρωσης αυτής της νέας τάξης ήταν τα δύο έθνη με την ισχυρότερη παγκόσμια πολιτιστική παράδοση. Η λατρεία της βίας στη

φασιστική ιδεολογία είχε δύο ξεχωριστές πτυχές. Η πνευματική πτυχή της βίας έγινε αντιληπτή ως μια δύναμη εθνικής ανανέωσης, ως ένα επιτακτικό βήμα στην επανεκπαίδευση του ατόμου, προκειμένου να αναμορφώσει το περιεχόμενό του και να τον μεταμορφώσει σε έναν γνήσιο άνθρωπο φασίστα. (Kallis, 2000, σ. 38-39)

Ο Franz Neumann όρισε το φασισμό ως έναν ιδανικό τύπο του Weber, ένα αφηρημένο μοντέλο που δεν υπάρχει στην πραγματικότητα. Ως ιδανικός τύπος, θυμίζει πολύ περισσότερο τον εφιάλτη που περιέγραψε ο George Orwell το 1984, με τον Μεγάλο Αδελφό του, το Υπουργείο Αλήθειας του και το Newspeak του, παρά τον υπαρκτό φασισμό και κομμουνισμό. Ο ολοκληρωτισμός είναι μια αφηρημένη ιδέα, ενώ η ιστορική πραγματικότητα είναι μια συγκεκριμένη ολότητα. (Traverso, 2013, σ. 180)

Ο φασισμός διαμόρφωσε ένα αφήγημα που διακήρυξε ότι θα αντιμετωπίσει τα τρία βασικά εγγενή προβλήματα του καπιταλισμού: την καθίζηση του εμπορίου και την αδυναμία αποτελεσματικού σχεδιασμού αντιμετώπισης, την εργασιακή επισφάλεια και τις αδικαιολόγητες εισοδηματικές ανισότητες. Υποσχέθηκε μια μεταρρύθμιση του καπιταλισμού με τίμημα την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ειρήνης. (Polanyi, 2021, σ.274) Ο φασισμός δεν είναι από την φύση του ασύμβατος με μια απατηλή μεταρρύθμιση του καπιταλισμού. Μπορεί να υποσχεθεί και να επιχειρήσει αυτή την μεταρρύθμιση, μόνο και μόνο επειδή η κατάργηση της δημοκρατίας ανοίγει τον δρόμο για την απόλυτη και πλήρη συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια μιας μικρής ομάδας, η οποία από κοινού και συλλογικά θα εξυπηρετήσει αποκλειστικά τα συμφέροντά της. (Polanyi, 2021, σ. 134) Υποστηρίζει τις αξίες της πειθαρχίας και της ηγεσίας και θεωρεί σημαντικότερο το σύνολο από τα μέρη του συνόλου. Στο οικονομικό πεδίο αντιμάχεται τον μαρξισμό, το προλεταριακό κίνημα, τον σοσιαλισμό, και την ιδέα της απελευθέρωσης της κοινωνίας από την εκμετάλλευση. Σημαντικότερη όλων είναι η αξία που αποδίδει στο έθνος, στα συμβάντα και στην αναπόληση οποιουδήποτε μοναδικού στοιχείου. Είναι ισχυρά ορθολογικός, χωρίς να αναγνωρίζει νομικές ή ηθικές αρχές που αξιώνουν οικουμενική εφαρμογή. (Polanyi, 2021, σ. 144)

Γίνεται φανερό πως ο φασισμός διεξάγει μια δράση ανάμεσα στις μάζες, διαφοροποιημένη, πολυεπίπεδη, προσαρμοσμένη σε κάθε στιγμή και σε κάθε κατηγορία, σε κάθε εργοστάσιο και σε κάθε ομάδα, σε κάθε συγκεκριμένο στρώμα, χωρίς να άρει τη θεμελιώδη αντίφαση ανάμεσα στον ταξικό χαρακτήρα της φασιστικής δικτατορίας και στις μάζες που ο φασισμός επιδιώκει να επηρεάσει.

1.1.Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΟΡΜΟΥΛΑ

Ο Pareto αντιλαμβάνεται τις μάζες ως φορείς αναπαραγωγής επαναστάσεων που συντελούν στην κοινωνική αστάθεια και αποδιοργάνωση. Θεωρεί πως οι άνθρωπινες πράξεις κυριαρχούνται από το συναίσθημα, παρόλο που οι άνθρωποι επιχειρούν να τους προσδώσουν εικόνα λογικής και νομιμότητας.

Ο Mosca θεωρεί πως η πραγματική εξουσία ασκείται από μια ελάχιστη μειοψηφία. Με βάση αυτή την ταξινόμηση, διέκρινε αρκετές μορφές αριστοκρατίας (ελίτ), οι οποίες βασίζονται σε πολιτικές φόρμουλες, προκειμένου να αποκτήσουν κοινωνική δύναμη, μια δραστηριότητα που έχει κοινωνική σημασία και αποσκοπεί στον έλεγχο κοινωνικών δυνάμεων. Η εσωτερική σταθερότητα ενός καθεστώτος διασφαλίζεται από το μέγεθος των κοινωνικών δυνάμεων που μπορεί να ελέγξει, αλλά κι από τις δυνάμεις που είναι πολέμιες προς εκείνο. (Mosca, 1939, σ. 19) Ακόμη, η παρουσία μιας ισχυρής μεσαίας τάξης είναι καθοριστικός παράγοντας για κάθε μορφή εξουσίας, καθώς λειτουργεί προτρεπτικά για την πολυεπίπεδη ανάπτυξη, ενώ είναι απαραίτητη για την άνοδο της κοινωνίας σε υψηλότερα επίπεδα πολιτισμού.

Οι αλλαγές στο συσχετισμό πολιτικών δυνάμεων και η μετατόπιση της ισορροπίας τους μεταβάλλει αντίστοιχα και τα δεδομένα που επικρατούν στην άρχουσα τάξη. Δημιουργείται μια σύγκρουση ανάμεσα στο παλιό που θέλει να διατηρήσει τα σκήπτρα του και στον νέο που επιθυμεί να αναρριχηθεί στην εξουσία. Ακόμη, η άρχουσα τάξη ενδέχεται να υποστεί καιρικά πλήγματα όχι μόνο από νέες πολιτικές δυνάμεις, αλλά και από εισβολές ξένων. Με αυτόν τον τρόπο, παρατηρούνται σημαντικές ανακατατάξεις στους κόλπους της άρχουσας τάξης. (Mosca, 1939, σ. 65)

Ο Michels εισήγαγε τον «σιδηρούν νόμο της ολιγαρχίας», ο οποίος εντοπίζεται σε μια κυβέρνηση στην οποία μια μικρή ομάδα ασκεί τον έλεγχο για την εξυπηρέτηση προσωπικών στόχων. (Michels, 1962, σ.334) Προσπαθεί να ερμηνεύσει ψυχολογικά την ύπαρξη του σιδηρού νόμου της ολιγαρχίας μέσα από την ψυχολογία της οργάνωσης, τις τακτικές και τεχνικές ανάγκες που προκύπτουν από την εδραίωση πειθαρχημένων πολιτικών ομαδοποιήσεων, αλλά κι από την ψυχολογική διεργασία σχηματισμού μιας ξεχωριστής κατηγορίας γραφειοκρατών ηγετών. Επισημαίνει την αναγκαιότητα καθοδήγησης των μαζών, αντιλαμβανόμενος πως η αρχή της ολιγαρχίας στα σύγχρονα δημοκρατικά κόμματα προκύπτει από την τεχνική αναγκαιότητα της ηγεσίας. Συνεπώς, κάθε αποτελεσματική οργάνωση χρειάζεται μια ιεραρχική μόνιμη γραφειοκρατία και μια αλυσίδα διοίκησης, για να εξασφαλιστεί η

ομαλή λειτουργία του κόμματος μέσω μιας διαδικασίας αντιπροσωπείας αλλά και μια τακτική αναγκαιότητα.(Michels, 1962, σ.364-365)

Ο Spencer χώρισε τις ανθρώπινες κοινωνίες σε δύο τύπους, τον στρατιωτικό, που βασίζεται στη βία, και τον βιομηχανικό, με βάση τις κοινωνικές συμβάσεις και την ελεύθερη συναίνεση των πολιτών. Ο στρατιωτικός τύπος κοινωνίας βασίζεται στο υφιστάμενο status quo, στην εποπτεία και στον εξαναγκασμό που επιβάλλουν οι κυβερνώντες στους κυβερνώμενους. Αντίθετα, ο βιομηχανικός τύπος κοινωνίας εστιάζει στο κοινωνικό συμβόλαιο, στην ελεύθερη και συναινετική διάθεση των πολιτών απέναντι στην εξουσία. Ο Spencer παρατηρεί πως η μείωση του μιλιταρισμού οδηγεί κατ'αναλογία στην αύξηση της εκβιομηχάνισης, ενώ επισημαίνει πως ο στρατιωτικός τύπος κοινωνίας απαιτεί την διεξαγωγή κάποιων ενεργειών, ενώ ο βιομηχανικός επιζητά την αποφυγή εκτέλεσης κάποιων πράξεων. (Mosca, 1939, σ. 96-98)

Ο Gumplowicz εντοπίζει τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην απερχόμενη και στην επερχόμενη αστική τάξη, υπογραμμίζοντας την αδυναμία της πρώτης να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και να διατηρήσει τις δυνάμεις της. Επισημαίνει πως τα προβλήματα και οι καταστροφικές συνέπειες που υφίσταται ένα έθνος οφείλονται στην ανικανότητα των κυρίαρχων τάξεων να σταθούν στο ύψος των προσδοκιών και να συνασπιστούν με μεγάλο μέρος του λαού. (Mosca, 1939, σ. 330-332) Ο ελληνικός πολιτισμός ήταν ο πρώτος που υπερασπίστηκε το ανθρώπινο δικαίωμα των λαών να κατέχουν την εξουσία, αναιρώντας την αντίληψη που θεωρούσε το νόμο ως θεϊκή βούληση και τον ηγέτη ως τον εκπρόσωπο του θεού. Αντιλαμβάνονται το νόμο και την εξουσία ως μια ανθρώπινη και μεταβλητή ερμηνεία της βούλησης ενός λαού, με κανόνες που ορίζονται και γίνονται αποδεκτοί από την πλειοψηφία. (Mosca, 1939, σ. 337)

Ο γενικός φασισμός διακατέχεται από μια απαισιόδοξη άποψη για την ανθρώπινη φύση, ενώ περιέχει τα αλληλένδετα στοιχεία του εθνικισμού, του κοινωνικού δαρβινισμού, του ολοκληρωτισμού, του κορπορατισμού, του σοσιαλισμού και του ελιτισμού. Σημαντική έμφαση δίνεται στο ζήτημα του ελιτισμού, καθώς τόσο στο γερμανικό όσο και στον ιταλικό φασισμό, το πολιτικό σύστημα απαιτεί την ύπαρξη ενός χαρισματικού ηγέτη, ο οποίος περιβάλλεται από κατώτερα μέλη της πολιτικής ελίτ και υποχρεώνει τις μάζες να διαδραματίσουν έναν υποτελή ρόλο. Οι φασίστες θεωρούν πως η χαοτική διαφορά επιπέδου ανάμεσα στον ηγέτη και στις μάζες οδηγεί νομοτελειακά στη λήψη αποφάσεων από τον ηγέτη, ο οποίος διαθέτει διορατικότητα και υπηρετεί το εθνικό συμφέρον.

Ο Pareto και ο Mosca επισημαίνουν ρητά τη θέση πως ακόμη και οι δημοκρατικές κοινωνίες κυβερνώνται από μικρές πολιτικές ελίτ. Ο Pareto προέβη στη διάκριση ανάμεσα σε μια μικρή πολιτική ελίτ με ανώτερες ικανότητες και στην πολυπληθή μάζα περιορισμένων δυνατοτήτων, απορρίπτοντας την μαρξιστική προσέγγιση της επαναστατικής δυναμικής του προλεταριάτου. Αντιλαμβάνεται πως η εργατική τάξη ήταν ανίκανη να οργανώσει τη σοσιαλιστική επανάσταση, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο μιας νέας ελίτ στην εξουσία, που θα κυβερνούσε για τα δικά της συμφέροντα και όχι για τα συμφέροντα της εργατικής τάξης που ισχυριζόταν ανειλικρινώς ότι εκπροσωπούσε. Για τον Pareto ο πραγματικός σοσιαλισμός ήταν αδύνατος, ενώ η κυριαρχία των ελίτ ήταν αναπόφευκτη. Θεωρούσε ως μέρος της ιστορικής αλλαγής την κυκλοφορία των ελίτ και η σταδιακή απογοήτευσή του από τη φιλελεύθερη πολιτική ελίτ της Ιταλίας, τον οδήγησε στους κόλπους του Mussolini και του φασισμού.

Ο φασισμός παρουσιάστηκε ως μια μορφή επανάστασης, αλλά δεν διατάραξε τις κοινωνικές δομές. Μια επανάσταση φασιστικού τύπου μπορεί να γεννηθεί σε συνθήκες συγκρούσεων στο εσωτερικό της άρχουσας τάξης, απ' όπου αναδύεται ένα αίτημα για πιο αυταρχική εξουσία, ώστε να αντιμετωπιστεί η απειλή μιας επανάστασης μαρξιστικού τύπου. Σε τέτοιες συνθήκες, μια ομάδα ηγετών των μαζών προσφέρει διέξοδο, επιβάλλοντας πειθαρχία στην ελίτ, χωρίς να μεταβάλλει τις συνθήκες ζωής της πλειοψηφίας του λαού. Σε μια τέτοιου τύπου επανάσταση, η επαναστατική μάζα τροφοδοτείται από τις μεσαίες τάξεις, οι οποίες αυξάνονται λόγω της καπιταλιστικής ανάπτυξης, ενώ σε καιρούς βαριάς οικονομικής κρίσης, επιδοκιμάζουν τον αντιπρολεταριακό αγώνα. (Aron, 1971, σ. 195-196)

Η κυριαρχία των ελίτ καλλιέργησε σημαντικό ορίζοντα προσδοκιών, καθώς κυρίαρχη ήταν η πεποίθηση πως η διακυβέρνηση μιας χώρας από τους εκλεκτούς θα ενίσχυε το αίσθημα συλλογικότητας, γεγονός που δεν επαληθεύτηκε στην πραγματικότητα. Η παρακμή των ελίτ εμφανίζεται όταν υπάρχει φθίνουσα πορεία της δύναμης και της επιρροής τους, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη διάθεση σφετερισμού και ιδιοποίησης. Γι' αυτό το λόγο, κρίνεται αναγκαία για μια ελίτ η ισορροπία ανάμεσα στο συσχετισμό της δύναμης που κατέχει μια ελίτ και της δύναμης που χρησιμοποιεί για να υπερασπιστεί τα κεκτημένα της. (Pareto, 1991, σ. 59-60)

Η καθιέρωση της φασιστικής ηγεσίας ως πνευματικής αριστοκρατίας του έθνους δημιούργησε αναπόφευκτα ένα χάσμα μεταξύ των ελίτ και των μη ελίτ στοιχείων εντός της εθνικής κοινότητας. Παρά τον φαινομενικά αξιοκρατικό χαρακτήρα των δύο κινημάτων, τα φασιστικά καθεστώτα επέβαλαν σταδιακά μια νέα ιεραρχική

δομή. Το προνόμιο της ηθικής και πολιτικής εξουσίας ήταν το μονοπώλιο της φασιστικής μειονότητας και αυτό ήταν δυνητικά η πηγή ενός συμπλέγματος κατωτερότητας για την πλειοψηφία που ήταν αποκλεισμένη από την ελίτ. Ο Mussolini περιέγραψε τη φασιστική ηγεσία ως τη μεγαλύτερη δύναμη του έθνους, ενώ ο Hitler δικαιολόγησε την αρχή της έγκυρης ηγεσίας ως νόμιμη, εάν βασίζεται σε γνήσιες πνευματικές αξίες. Το έθνος ήταν de facto μια ελίτ ανάμεσα στην κοινότητα των εθνών και η μεταφορά του ελιτιστικού συναισθήματος στο επίπεδο του έθνους επιτελούσε δύο σημαντικές λειτουργίες, την καθιέρωση μιας ισότιμης έννοιας του έθνους και τη μετάφραση της έννοιας της ιστορικής ιεραρχίας στο διεθνές σύστημα, με την επιβεβαίωση της ανωτερότητας της νέας ελίτ. (Kallis, 2000, σ.40-41)

Ένας χαρισματικός ηγέτης οφείλει να αποκωδικοποιήσει την ψυχολογία της μάζας, η οποία έχει ως κύρια χαρακτηριστικά της την αστάθεια και την ευμεταβλητότητα. Είναι βασικό ζητούμενο για εκείνον να πραγματοποιήσει την υποσυνείδητη επιθυμία της μάζας για την ύπαρξη ενός ισχυρού ηγέτη, που ο ίδιος πρόκειται να ενσαρκώσει. Η σχέση ηγέτη και μάζας κινείται σε αυταρχικά πλαίσια, αλλά η κινητοποίηση των μαζών και η συνακόλουθη αφοσίωσή τους στον ηγέτη, παρέχουν μια επίφαση δημοκρατίας. Για τον Michels, χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου ηγέτη ήταν ο Mussolini. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός πως η έννοια του χαρισματικού ηγέτη προσλαμβάνει θρησκευτική χροιά, καθώς ανάγεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης ως κάτι υπερφυσικό και υπερβατικό (Michels, 1962, σ.158-166)

Οι βασικές αρχές της θεωρίας των ελίτ καθορίστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την ιστορική πραγματικότητα της εποχής. Ο βοναπαρτισμός στη Γαλλία, η δυσλειτουργική πολιτική δημοκρατία της Ιταλίας, η γραφειοκρατική εξουσία, ο εκφυλισμός του σοσιαλισμού στη Γερμανία καθώς και η άνοδος του εθνικισμού σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες δρομολόγησαν τη διάρθρωση της. Η θεωρία των ελίτ δεν πρέπει να θεωρηθεί ως αιτία του φασισμού, αλλά ως ενίσχυση στη νομιμοποίησή της, αν και δεν μπορεί να προκύψει διακριτός διαχωρισμός. (Michels, 1962, σ.158-166) Η γραφειοκρατία επιτρέπει στην ηγετική ομάδα της άρχουσας τάξης να αυξήσει την επιρροή της σε κυβερνώντες και κυβερνώμενους, με αποτέλεσμα μια γραφειοκρατικοποιημένη απολυταρχία να είναι μια τελειοποιημένη απολυταρχία. Ο Πλάτωνας προβάλλει στους «Νόμους» του την αριστοκρατία ως την ενδεδειγμένη πολιτειακή επιλογή, ο Αριστοτέλης δείχνει την προτίμηση του σε μια ιδιότυπη τροποποιημένη αριστοκρατία, ενώ αντίστοιχες προτιμήσεις εκφράζουν ο Πολύβιος και ο Κικέρωνας σε ύστερες εποχές. (Mosca, 1939, σ. 427)

Ο Mosca και ο Pareto απέδιδαν την ανικανότητα της εργατικής τάξης στην έλλειψη οργάνωσης. Για εκείνους, τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα δεν θα μπορούσαν να χειραφετηθούν και να κατέχουν την εξουσία, με αποτέλεσμα η κυριαρχία των ελίτ νομοτελειακά να αποτελεί μονόδρομο. (Traverso, 2013, σ.141) Ο πολιτικός ελιτισμός επιβεβαίωνε τον φυσικό ντετερμινισμό και απέρριπτε την δημοκρατία, η οποία για εκείνους ήταν μια πλάνη, αναπτύσσοντας τη μετάβαση στο ρατσισμό. Το ζήτημα δεν ήταν πλέον φυλετικό, αλλά ταξικό. (Traverso, 2013, σ.151-153) Ο Mosca ήταν ένας αντιδημοκράτης συντηρητικός, ο Michels θα προσχωρούσε στον ιταλικό φασισμό, ενώ ο Mussolini θεωρούσε πάντα τον Pareto έναν από τους ιδεολογικούς προδρόμους του καθεστώτος του. Ο Mosca και ο Pareto θεωρητικοποιούσαν την αντικειμενική ανικανότητα των υποδεέστερων τάξεων να χειραφετηθούν, εκπληρώνοντας μόνο τη λειτουργία μιας «ακέφαλης μάζας», προορισμένης να κινητοποιείται από τους «αριστοκράτες» σε διαρκή αγώνα για την εξουσία, σε μια αιώνια κυκλοφορία των ελίτ.(Traverso, 2013, σ.54-57).

Σε περιόδους επανάστασης, η άρχουσα τάξη επιδιώκει να προσεταιριστεί τις κατώτερες τάξεις, για να καρπωθεί τη δυναμική τους, με αποτέλεσμα να παρατηρείται το φαινόμενο της ταχείας ανόδου ατόμων από τις κατώτερες τάξεις σε ηγετικό ρόλο, με την παράλληλη αποψίλωση των ανώτερων τάξεων από ηγετικές μορφές. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να προκαλέσει αλλοίωση στην ιδιοσυστασία της άρχουσας τάξης, διότι οι κατώτερες τάξεις διαθέτουν πιο αρχέγονα ένστικτα. (Mosca, 1939, σ. 117-119)

Ο πολιτικός ελιτισμός θεώρησε τις κοινωνικές ανισότητες ως νόμο της φύσης και απέρριψε ριζικά τη δημοκρατία ως ουτοπία και αυταπάτη. (Traverso, 2013, σ.151-52) Ο Gobineau επιχειρεί να σκιαγραφήσει την ιδιοσυστασία των ελίτ, επισημαίνοντας πως η ύπαρξη τους είναι δεδομένη, αλλά η λειτουργικότητά τους έγκειται στο βαθμό προσέγγισης και επικοινωνίας τους με τις μάζες. (Gobineau, 1967 σ.88) Η βιολογική ντετερμινιστική προσέγγιση του Pareto και η πιο κοινωνιολογικά προσανατολισμένη προσέγγιση του Mosca καταλήγουν στην ενιαία πεποίθηση πως κάθε κοινωνία αρθρώνεται σε δυο βασικούς πόλους, σε άρχοντες και αρχόμενους, σε κυβερνώντες και κυβερνώμενους. Η κοινωνική εξουσία συγκεντρώνεται στα χέρια ενός μικρού κι εκλεκτού συνόλου ανθρώπων, της ελίτ, ενός ιδιόρρυθμου Διευθυντηρίου που επιδιώκει το ρόλο του καθολικού ελεγκτή και του ρυθμιστή των γεγονότων, λειτουργώντας ως έρεισμα ταχείας επώασης της φασιστικής ιδεολογίας.

1.4 VIVA CORPORATISMO

Ο γνήσιος φασισμός αρνείται κατηγορηματικά την αποκρυσταλλωμένη μορφή του κράτους. Το φασιστικό κράτος δεν είναι απλά μια κατάσταση, είναι μια αριστοκρατία που απαιτεί κι επιζητά την αυτοεπιβεβαίωση του, γεγονός που εμποδίζει την περιχαράκωσή του σε ασφυκτικά πλαίσια και πυροδοτεί την άκρατη επέκτασή του. Το πεδίο δράσης του είναι η οικουμένη, η οποία στη συνείδηση του είναι ο *locus amoenus* (ιδανικός τόπος) της κυριαρχικής του ανάγκης. (Pellizzi, 1924, σ.164) Το φασιστικό κράτος βρίσκεται ακόμη σε στάδιο κατασκευής, καθώς οι συντεχνίες δεν εμφανίζουν την επιθυμητή κινητοποίηση, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν έχει συντελεστεί, ενώ οι ευρύτερες αλλαγές δεν εφαρμόζονται με τον απαιτούμενο ζήλο. (Bivacco, 1942, σ. 256-257)

Ο φασισμός, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, συνδεόταν με τον μύθο της τάσης δημιουργίας παγκόσμιων μορφών πολιτισμού. Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός πως η βασική αντίληψη των ναζιστών αντιλαμβανόταν αλληγορικά το κράτος ως δοχείο και το λαό ως το περιεχόμενό του. Το κράτος δεν ήταν το βασικό ζητούμενο, αλλά το μέσο για τη διαμόρφωση ενός παντοδύναμου λαού. Αντίθετα, για τους φασίστες το κράτος ήταν ο κατεξοχήν σκοπός και όχι το όχημα για την επανάσταση και τη δημιουργία ενός ανώτερου ανθρώπινου πολιτισμού. Το κράτος ήταν η πραγμάτωση μιας ακτιβιστικής μειοψηφίας για την κατάληψη της εξουσίας, μια ιδανική, οργανική και δυναμική πολιτεία, που θα απαρτίζεται από μια αριστοκρατία της φυλής και της καθαρότητας του λαού. (Gentile, 2013, σ.138)

Το φασιστικό κράτος βασίζεται σε έναν αστυνομοκρατούμενο κατασταλτικό μηχανισμό ενάντια σε κάθε αντίπαλη τάση, ο οποίος ταυτόχρονα επωμίζεται το ρόλο της κινητοποίησης των μαζών για την πραγματοποίηση της επανάστασης και της υλοποίησης του οράματος της δημιουργίας ενός κραταιού ολοκληρωτικού κρατικού οικοδομήματος. Ο ηγέτης έχει κεντρικό ρόλο, διευθύνει όλες τις διεργασίες και ελέγχει απόλυτα όλα τα στελέχη του καθεστώτος. Η οικονομία χαρακτηρίζεται από κορπορατιστική οργάνωση, καθώς οι συνδικαλιστικές ελευθερίες καταργούνται και οι παραγωγικές τάξεις συνεργάζονται υπό την καθολική εποπτεία του καθεστώτος. Ακόμη, η εξωτερική πολιτική έχει ως κύριο δόγμα της τον ιμπεριαλισμό, με στόχο την εδαφική και πολιτισμική επέκταση που θα αποτελέσουν τα προπύργια της σύστασης του οράματος της δημιουργίας ενός νέου παγκόσμιου πολιτισμού. (Beltrame, 1985, σ.260)

Το φασιστικό εγχείρημα επικεντρωνόταν στην εδραίωση της οικονομικής ζωής ως κράτους, η οποία βρισκόταν υπό τον έλεγχο τεράστιων καπιταλιστικών επιχειρήσεων που κυριαρχούσαν στην εργατική τάξη, σε συνδυασμό με τον επικουρικό, κορπορατικό ρόλο των βιομηχανικών συντεχνιών. Συνεπώς, ο κορπορατισμός λαμβάνει τη διάσταση μιας προσπάθειας εδραίωσης της οικονομικής ζωής, όπως υπογράμμισε και ο Marx, ο οποίος στάθηκε στην επιμονή του Hegel για συντεχνιακή οικονομική οργάνωση και στην υποτιθέμενη αναγκαιότητα να επιτραπεί στις συντεχνίες μια λειτουργία μέσα στο κράτος, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από το φασιστικό κορπορατικό κράτος τα βασικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού συντεχνιακού συστήματος υπό διαφορετικές συνθήκες. (Polanyi, 2021, σ.109-112)

Ο κορπορατισμός υποβαθμίζει σαφώς την καθοδηγητική αρχή της δημοκρατίας που είναι η ισότιμη μεταχείριση πολιτών. Τα κορπορατιστικά φίλτρα αξιολόγησης οικοδομούν έναν αυστηρό μηχανισμό επιλογής των κοινωνικών αξιώσεων που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην διαμόρφωση των δημοκρατικών πολιτικών. Σε συνθήκες κορπορατιστικού προγραμματισμού, υποβαθμίζεται η σημασία του ενεργού και ισότιμου ρόλου των ατόμων πολιτών, στο μέτρο που ενισχύεται υπερβολικά ο ρόλος των τυπικά αναγνωρισμένων οργανώσεων, οι οποίες κατέχουν ένα μονοπώλιο εκπροσώπησης, μια σταθερή εσωτερική ιεραρχία και παίρνουν μέρος σε μια λειτουργική δομή εκπροσώπησης των συμφερόντων. Οι πολιτικοί και διοικητικοί μηχανισμοί του κράτους γίνονται απρόσιτοι. (Ψημίτης, 1999, σ.346-347) Ο κορπορατισμός αλλοιώνει τη συστατική βάση των σχέσεων οργανωμένων ομάδων και μελών, γιατί έχει τη δυνατότητα να ορίζει και να καθορίζει τα συμφέροντα των μελών, σε συνδυασμό με την καθοδήγηση και συνακόλουθη χειραγώγηση των συμπεριφορών τους. (Ψημίτης, 1999, σ. 357)

Ο κορπορατισμός είναι ένα επιμέρους πολιτικό υποσύστημα διαμεσολάβησης και διευθέτησης των κοινωνικών συγκρούσεων, το οποίο ενσωματώνει τις ανταγωνιστικές πολιτικές του κράτους (Ψημίτης, 1999, σ.269) Αναδύεται ιστορικά μέσα από μια λογική χειραφέτησης και απελευθέρωσης μειοψηφιών και από την προσπάθεια των συλλογικών ιδιωτικών συμφερόντων να ξεφύγουν από τα ασφυκτικά δεσμά που επιβάλλουν οι τυπικές εκλογικές διαδικασίες και οι πλειοψηφίες που διαμορφώνουν σε εθνικό επίπεδο. (Ψημίτης, 1999, σ.344) Το κορπορατιστικό φαινόμενο συνιστά στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας μία από τις πιο δυνατές στρατηγικές επιλογές, που ανταποκρίνονται στην συστημική ανάγκη υπέρβασης μιας κρίσης, ενώ ταυτόχρονα ενσωματώνει εν μέρει τα αποτελέσματα αυτής της κρίσης.(Ψημίτης, 1999 σ.77) Συνεπώς, ο κορπορατισμός τείνει να

τυποποιήσει όρους διαμόρφωσης των αποφάσεων που λειτουργούν με βάση την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων κοινωνικών ισορροπιών μεταξύ αντιτιθέμενων κοινωνικών ομάδων. (Ψημίτης, 1999, σ.99)

Αναφορικά με τη σχέση κορπορατισμού και φασισμού, γίνεται φανερό πως ο κορπορατισμός είναι ένα φαινόμενο σύνδεσης των οικονομικών και κοινωνικών οργανώσεων στην παραγωγή, ενώ είναι κοινή πεποίθηση ότι το κορπορατιστικό φαινόμενο το εξέθρεψε ο μουσολινικός φασισμός και το πρότυπο της κατασταλτικής ειρήνευσης των εργασιακών και βιομηχανικών σχέσεων που αυτός διαμόρφωσε. Ο ναζιστικός και ο φασιστικός πολιτικός λόγος αναγνωρίζουν ότι το ολοκληρωτικό κράτος που εναρμονίζει τα επιμέρους οικονομικά συμφέροντα επεμβαίνει όταν η οικονομία δεν είναι πλέον σε θέση να ελέγξει μόνη της τις αρνητικές όψεις της ανάπτυξής της. (Ψημίτης, 1999, σ. 57-60)

Αναμφίλεκτα, ο κορπορατισμός, με κίνηση εκκρεμούς ανάμεσα στην αποδοχή και στην άρνηση, στην καταδίκη και στην υιοθέτηση, είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα με πολυεπίπεδες αναγνώσεις, που σε κάποιες περιπτώσεις κατατάσσεται στο φασισμό της παλαιότερης εποχής, ενώ σε άλλες συγγέεται με τη σύγχρονη επιχειρηματική εταιρεία, εξαιτίας των ρηξικέλευθων μεταβολών των οικονομικών και πολιτικών αλλαγών. Ωστόσο, η σύνδεση με το φασισμό είναι ευδιάκριτη, καθώς υποθάλλει όλα τα αναγκαία συστατικά επιβολής και κυριαρχίας του μέσα από την ενίσχυση του καπιταλισμού, με την ελαστική προσαρμογή και την ανάπτυξη των μονοπωλίων, ενώ ταυτόχρονα υποσκάπτει τις συνδικαλιστικές ενώσεις αναπτύσσοντας σχέσεις χειραγωγούμενης πατρωνείας με τις συντεχνίες.

2.1. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΝΑΖΙΣΜΟΥ

Η εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία, γνωστή και ως ναζιστική αποτέλεσε μια ιδιόζουσα περίπτωση συνδυασμού ετερόκλητων στοιχείων, τα οποία αξιοποιήθηκαν από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής της με παραμορφωτικό και αλλοτριωτικό χαρακτήρα. Οι ιδεολογικές ρίζες της βρίσκονται στον 19^ο αιώνα, όπου σταδιακά διαμορφώνει ένα ιδεολογικό συνονθύλευμα, με την επιλεκτική ανάγνωση ιστορικών γεγονότων, θρησκευτικών ιδεολογιών επιστημονικών αλλά και ψευδοεπιστημονικών θεωριών.

2.1.1. Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΑΡΒΙΝΙΣΜΟΥ

Ο κοινωνικός δαρβινισμός εμφανίστηκε ως θεωρητική θέση στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, εισάγοντας την έννοια της φυσικής επιλογής στα πλαίσια της κοινωνικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων σχέσεων, υπογραμμίζοντας πως οι πιο προικισμένοι και δυνατοί άνθρωποι είναι εκείνοι που ανέρχονται στην εξουσία και κυριαρχούν στους αδύναμους. Ο Spencer, ως θιασώτης της έννοιας της επιβίωσης του ικανότερου στον κοινωνικό κόσμο, επικέντρωσε την παρατήρηση του στο κοινωνικό δαρβινισμό. Αναζήτησε έναν επιστημονικό τρόπο για να δικαιολογηθεί η ιδεολογική προκατάληψη υπέρ της προόδου. Η δαρβινική εξέλιξη μέσα από τη φυσική επιλογή δεν επιτρέπει την εκ των προτέρων απόφαση για το ποιοι είναι οι κατάλληλοι να επιβιώσουν. Παρά τις ρατσιστικές προκαταλήψεις των κοινωνικών δαρβινιστών, επιβεβαιώνεται πως ο Δαρβίνος απέρριπτε κατηγορηματικά τη δυνατότητα ύπαρξης φυλετικών διακρίσεων, θεωρώντας πως ο ρατσισμός εδράζεται σε ψευδοεπιστημονικές διακρίσεις. (Μανουσέλης)

Στην προσπάθεια τεκμηρίωσης της επιστημονικής του θεωρίας, ο Gobineau δήλωνε απροκάλυπτα πως η φυλή είναι αυτή που δημιουργεί τον πολιτισμό. Διαχωρίζει τις φυλές σε τρεις κατηγορίες (μαύρη, κίτρινη και λευκή), υπογραμμίζοντας πως η ανάμειξη των φυλών οδηγεί την ανθρωπότητα στο χάος. Η ανισότητα των φυλών κατοχυρώνεται κι από την Παλαιά Διαθήκη, καθώς επισημαίνεται ότι οι πρόγονοι της λευκής φυλής ήταν ο Αδάμ και η Εύα, ενώ δεν αποδεικνύεται πως οι έγχρωμες φυλές μπορούν να θεωρηθούν ως τμήμα του ανθρώπινου είδους. (Λιόσης, 2020, σ.118)

Ο Alfred Russel Wallace εισήγαγε μαζί με το Δαρβίνο τη θεωρία της φυσικής επιλογής, επιβεβαιώνοντας το νόμο της διατήρησης των φυλών που ευνοούνται στον αγώνα τους για τη ζωή, με αναπόφευκτη συνέπεια την εξαφάνιση όλων των κατώτερων και νοητικά υπανάπτυκτων φυλών με τις οποίες έρχονται σε επαφή οι Ευρωπαίοι. (Traverso, 2013, σ. 83-84)

Ο Gobineau αντιλαμβάνεται την κοινωνία ως κύκλο, μέσα στον οποίο ασκείται μια μορφή κυριαρχίας σε περιορισμένη ή σε εκτεταμένη μορφή. Ο ίδιος εστιάζει στα θραύσματα της κοινωνίας που συγκλίνουν, υποδιαιρούνται και εν γένει μετασχηματίζονται, χωρίς, ωστόσο, η γένεση και η φθορά τους να συντελούν νομοτελειακά στη γένεση ή στο θάνατο μιας κοινωνίας. Ο σχηματισμός τους είναι ένα παροδικό φαινόμενο με έμμεση επίδραση στον πολιτισμό. Ο ίδιος αντιλαμβάνεται την κοινωνία ως μια ένωση, περισσότερο ή λιγότερο τέλεια από πολιτική άποψη, αλλά πλήρη από κοινωνική άποψη, η οποία απαρτίζεται από ανθρώπους που συμβιώνουν υπό την καθοδήγηση παρόμοιων ιδεών και πανομοιότυπων ενστίκτων.

Η έννοια του εκφυλισμού ενός λαού γίνεται αντιληπτή ως απώλεια της εγγενούς αξίας και ιδιοσυστασίας που κατείχε στο παρελθόν, επειδή πλέον στις φλέβες του δεν ρέει το ίδιο αίμα, η σύσταση του οποίου έχει σταδιακά τροποποιηθεί μέσα από διαδοχικά κράματα και προσμείξεις. Δεν υπάρχει πλέον κάποια ομοιότητα και αντιστοιχία του λαού με τους ιδρυτές της φυλής, ενώ ο εκφυλισμένος άνθρωπος είναι εκ διαμέτρου αντίθετος με τους ήρωες των μεγάλων εποχών του παρελθόντος. Εμπεριέχει κάποια ψήγματα από το παρελθόν του, αλλά τα ετερογενή στοιχεία που διαθέτει, σχηματίζουν μια νέα εθνότητα με ατυχή και αρνητικά προδιαγεγραμμένη πορεία. (Gobineau, 1967, σ.45)

Η ειρήνη και ο πόλεμος είναι τα μέσα με τα οποία οι φυλές μπορούν να αυξήσουν τη δύναμη και την ευημερία τους. Ο πόλεμος θεωρείται το απλούστερο από τα δύο μέσα, ο οποίος, αφού διεξαχθεί και ολοκληρωθεί, αφήνει πίσω του αιχμαλώτους που οδηγούνται στη δουλεία και στη σκλαβιά, γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης και αδυνατούν να προσεγγίσουν ανώτερα επίπεδα εξέλιξης, με αποτέλεσμα τη στασιμότητα ή τον υποβιβασμό της ύπαρξής τους. Συνεπώς, η ανθρώπινη φυλή βασίζεται σε δυο νόμους, ο ένας είναι ελκτικός και ο άλλος απωθητικός, που λειτουργούν με διαφορετικό και ετερόκλητο τρόπο. Ο πρώτος γίνεται σεβαστός μόνο από εκείνες τις φυλές που δεν πρέπει ποτέ να υπερβούν τις στοιχειώδεις βελτιώσεις της φυλετικής ζωής, ενώ ο δεύτερος, αντίθετα, κυριαρχεί σε τόσο μεγάλη έκταση, όσο πιο πιθανό είναι να αναπτυχθούν οι εθνικές οικογένειες στις οποίες ασκείται. (Gobineau, 1967, σ.58-59)

Η πρώτη περίπτωση ανάγεται στο γεγονός ότι ένα έθνος χωρίς δύναμη ή ισχύ καλείται ξαφνικά, πέφτοντας στα χέρια δυναμικών εθνών, να μοιραστεί ένα νέο και καλύτερο πεπρωμένο, όπως συνέβη στους Σάξονες της Αγγλίας όταν τους υπέταξαν οι Νορμανδοί. Η δεύτερη περίπτωση βασίζεται στο ότι ένας ελίτ και κυρίαρχος λαός,

με μια έντονη τάση να αναμειγνύεται με άλλες γενεαλογικές γραμμές, βρίσκεται τώρα σε στενή επαφή με μια φυλή, που η κατωτερότητα της αποδεικνύεται όχι μόνο από την ήττα της, αλλά και από την έλλειψη ιδιοτήτων της, στοιχείο που είναι ορατό και ευδιάκριτο στους νικητές. Παρατηρείται λοιπόν πως από την ημέρα που ολοκληρώθηκε η κατάκτηση και άρχισε η συγχώνευση, υπήρξε μια αξιοσημείωτη αλλαγή στη σύνθεση του αίματος των κυρίων εθνών.(Gobineau, 1967, σ.59-60)

Βασική πεποίθηση του Gobineau είναι πως οι περισσότερες ανθρώπινες φυλές δεν έχουν τη δυνατότητα εκπολιτισμού, παρά μόνο αν αναμειχθούν. Θεωρεί πως αυτές οι φυλές δε διαθέτουν το κατάλληλο εσωτερικό ελατήριο που θα λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη εξέλιξής τους, με αποτέλεσμα κανένας εξωτερικός παράγοντας να μη μπορεί να συμβάλει στην εξέλιξη της οργανικής τους στείριότητας, ακόμη κι αν διαθέτει σημαντική δύναμη. Αρκετοί λόγιοι οδηγήθηκαν σε αυτές τις σκληρές διαπιστώσεις, υποστηρίζοντας ακόμη πως υπάρχουν σημαντικές συνδέσεις ανάμεσα σε ανθρώπινες φυλές και είδη πιθήκων. Ο ίδιος ο Gobineau δεν ενστερνίζεται αυτή την ακραία θέση, καθώς δηλώνει ότι ακόμη και η κατώτερη μορφή ανθρώπινης ύπαρξης επιδέχεται εκπαίδευσης έστω και με τη μιμητική διαδικασία, πρεσβεύει όμως πως υπάρχει ανισότητα ανάμεσα στις ανθρώπινες φυλές.(Gobineau, 1967, σ.82)

Ο Gobineau ανέπτυξε τη θεωρία για το φυλετικό ρατσισμό, σκεπτόμενος την ενθρόνιση της αριστοκρατικής τάξης ως κυρίαρχης στο ανθρώπινο γίγνεσθαι. Ο ίδιος αντιλαμβάνεται το Χριστιανισμό ως ένα δόγμα που αγκαλιάζει όλα τα έθνη και όλες τις φυλές του κόσμου, μακριά από διακρίσεις. Ωστόσο, δηλώνει πως οι κατώτερες φυλές είναι μη αποδεκτές και πρέπει να λειτουργούν ως γρανάζια μηχανών για τις ανώτερες φυλές και να ζουν υπό το ζυγό τους και την απόλυτη εποπτεία τους. Ο Gobineau υιοθετεί τη σύσταση μιας νέας αριστοκρατίας και αναζωπυρώνει την παλιά αντιδημοκρατική αντίθεση της φεουδαρχικής αριστοκρατίας, ενώ ο κοινωνικός δαρβινισμός εκφράζει τον αντιδημοκρατισμό της μπουρζουαζίας του νικηφόρου καπιταλισμού. (Lukacs, 2015, σ.38)

Η θεωρία της φυσικής επιλογής εμπεριέχει την παράμετρο της προστασίας των ανεπτυγμένων πληθυσμών και τη διατήρηση της καθαρότητας του έθνους από κατώτερα φύλα και υπανάπτυκτες φυλές. Για τον Grant, τα κατώτερα έθνη ήταν η σωτηρία της Ευρώπης από απολίτιστους, απροσάρμοστους και αδύναμους, οι οποίοι θα έπιαναν χώρο σε φυλακές, νοσοκομεία και ψυχιατρεία, διατυπώνοντας σταδιακά πως η φυσική επιλογή πρέπει να αντικατασταθεί από την τεχνητή επιλογή των φυλών. Σύμφωνα με τον Grant, η καταστροφή των Ινδιάνων έδειχνε το σωστό δρόμο, αφού αποδείκνυε ότι μια δραστική πολιτική εξολόθρευσης των αδύναμων, των

απροσάρμοστων στον πολιτισμό και των «εκφυλισμένων» θα επέτρεπε εν καιρώ την απαλλαγή από τους ανεπιθύμητους που γεμίζουν τις φυλακές, τα νοσοκομεία και τα ψυχιατρικά άσυλα. (Lukacs, 2015, σ.83-84)

Ο Gaetano Mosca με τη σειρά του, κατηγοριοποιεί και αναγνωρίζει δυο φυλές. Ο ίδιος προσδιορίζει την έννοια της φυλής ως παράγοντα με τη σημασία της εθνικότητας και τονίζει τη μεγαλύτερη σημασία του μύθου της φυλής. Επικεντρώνεται στην έννοια της φυλής ως αντιστάθμισμα απέναντι στην παρακμή των παγκοσμίων θρησκειών, οι οποίες, μέσα στο ασφυκτικό πλαίσιο της αναζωπύρωσης των εθνικισμών, έχασαν τη συνεκτική τους αξία. Η αντίληψη του Mosca για τη σύγχρονη έννοια της εθνικότητας ως προϊόν των παγκόσμιων θρησκειών, στο βαθμό που εκείνες υπερβαίνουν τη φυλή και την εθνικότητα, προσέγγισε τις πιο διαφορετικές ομάδες μέσα στον ίδιο κοινωνικό τύπο και οδήγησε στη συσπείρωσή τους σε φόρμουλες μη θρησκευτικού χαρακτήρα. Το δόγμα αυτό ερμηνεύει τη σύγκρουση που υπήρξε ανάμεσα στο κράτος και στην εκκλησία στο δυτικό Μεσαίωνα. (Mosca, 1939, σ. 18)

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, υπήρξε η τάση της ερμηνείας της ανθρώπινης ιστορίας με βάση τις φυλετικές διαφορές και τις φυλετικές επιρροές των ανθρώπων. Πραγματοποιήθηκε διάκριση ανάμεσα σε ανώτερες και σε κατώτερες φυλές, όπου οι ανώτερες ταυτίστηκαν με τον πολιτισμό, την ηθική και τη συγκρότηση οργανωμένων κοινωνιών, ενώ οι κατώτερες συνδέθηκαν είτε με τη σταδιακή εξαφάνιση, είτε με την κατάκτηση και τον εκπολιτισμό τους από τις ανώτερες φυλές. (Mosca, 1939, σ.17)

Ο Renan διατύπωσε πως υψηλές έννοιες και ιδανικά όπως η πίστη, η θυσία, η ελευθερία και η τιμή εμφανίστηκαν με την έλευση δυο μεγάλων φυλών (Άρια, Σημιτική) που είχαν διαμορφώσει την ανθρωπότητα. Ο Gobineau πρεσβεύει πως το αγνό, το σωστό, το δυνατό, εντοπίζεται στο σημείο που η λευκή ομάδα συμμορφώνεται, ενώ ο Larouge οδηγεί το ίδιο δόγμα στην ακραία συνέπειά του. Υπογραμμίζει πως η Άρια φυλή είναι η πραγματικά ηθική, η ανώτερη από όλες, ενώ τα άτομα που υπερέχουν μέσα στη φυλή, διατηρώντας αμόλυντα τα αρχέτυπα και πρωτότυπα χαρακτηριστικά της, είναι οι ψηλοί, ξανθοί, με συμμετρικό πρόσωπο. Ωστόσο, ακόμη και μεταξύ των εθνών που περνούν ως Indo-Germanic, τα άτομα αυτού του τύπου αποτελούν μόνο μια μικρή διάσπαρτη μειοψηφία. Οι αληθινοί Άριοι είναι αρκετά πολυάριθμοι σε περιοχές όπως η Αγγλία και τη Βόρεια Αμερική, ενώ αρχίζουν να μειώνονται σε αριθμό στη Γερμανία, όπου και συναντώνται μόνο στις ανώτερες τάξεις. Η πεποίθηση αυτή αποτέλεσε εφιαλτήριο για τη σύσταση και την

ιδεολογική διαμόρφωση του ναζισμού, σε μια Γερμανία που έβλεπε το ποσοστό της αρίας φυλής να μειώνεται και τη φυλετική της καθαρότητα να τίθεται υπό αμφισβήτηση.(Mosca, 1939, σ.18-19)

Πρέπει να επισημανθεί πως στην ιστορική και την προϊστορική εποχή οι διάφορες διασταυρώσεις και αναμειξίες φυλών ήταν συχνές. Η αντίληψη πως οι φυσικές διαφορές μεταξύ των διασταυρωμένων φυλών είναι ελάχιστες και ασήμαντες, έχει βασιστεί σε φιλολογικές συγγένειες και όχι σε ανατομικά χαρακτηριστικά, όμως το γλωσσικό κριτήριο δε μπορεί να θεωρείται αξιόπιστο και αλάνθαστο. Υπάρχει το ενδεχόμενο δύο ομάδες που συνδέονται στενά με φυλετικούς δεσμούς να μεταχειρίζονται γλώσσες που έχουν μόνο απομακρυσμένη φιλολογική συγγένεια, ενώ λαοί διαφορετικών φυλών μπορεί να ομιλούν γλώσσες και διαλέκτους που συνδέονται στενά ως προς τις ρίζες των λέξεων και τη γραμματική δομή. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που το αποδεικνύουν και πολλές ιστορικές καταστάσεις που το τεκμηριώνουν. Σε γενικές γραμμές, οι κατακτημένοι λαοί που είναι λιγότερο πολιτισμένοι από τους κατακτητές τους υιοθετούν τους νόμους, τις τέχνες, τον πολιτισμό, τη θρησκεία και εγκολλώνονται ακόμη και τη μητρική γλώσσα των κατακτητών. (Mosca, 1939, σ.21)

Με βάση τα προηγούμενα, φαίνεται ως δεδομένο το γεγονός ότι οι πιο πρωτόγονες φυλές, αυτές που οι ανθρωπολόγοι αποκαλούν "χαμηλότερες" - οι Fuegians, οι Αυστραλοί, οι Bushmen είναι σωματικά και διανοητικά κατώτεροι από τους άλλους. Αυτή η κατωτερότητα είτε είναι έμφυτη, είτε υπήρχε ανέκαθεν, είτε μπορεί να αποδοθεί στη στείριότητα και στην πενιχρότητα των πόρων τους, που τους οδηγούν σε καθεστώς φτώχειας. Πρόκειται για έναν προβληματισμό, για ένα διαχρονικό ερώτημα που δε μπορεί να απαντηθεί εύκολα. Ωστόσο, αυτές οι φυλές αντιπροσωπεύουν μόνο ένα πολύ μικρό κλάσμα της ανθρωπότητας, το οποίο μειώνεται ταχέως πριν από την επέκταση της λευκής φυλής, η οποία σε πολλά μέρη διεισδύει στην κίτρινη φυλή. (Mosca, 1939, σ.21)

Γίνεται φανερό πως ο πολιτισμός έχει νευραλγική αξία για την ύπαρξη και την εξέλιξη μιας φυλής, ενώ η αλληλεπίδραση που προκύπτει ανάμεσα στις φυλές, προκαλεί αμφίδρομες μεταβολές που αποτιμώνται είτε ως ψήγματα προόδου, είτε ως ψήγματα φθοράς. Με αφορμή από αυτή τη διαπίστωση, ο Spengler αναφέρθηκε στην παρακμή της Δύσης από την επιρροή που άσκησαν οι κατώτερες φυλές στον πολιτισμό της. Διατυπώνει την άποψη πως κάθε άνθρωπος, ανεξαρτήτως προέλευσης και πολιτιστικής βαθμίδας, έχει μια πρωτογενή προδιάθεση να αντιλαμβάνεται με συγκεκριμένο τρόπο την ύπαρξη και την ιστορική συνέχεια του. Αισθάνεται πως έχει

την υποχρέωση της κοσμογνωσίας, της διεισδυτικής και ενδεδειγμένης κατανόησης της ύπαρξης του απέναντι στον εαυτό του και στον πολιτισμό του. (Spengler, 2005, σ. 154-157)

Η ενορατική αναλογική μορφολογία θεωρήθηκε ως η μοναδική βέβαιη γνώση της ιστορίας, η οποία υποδείκνυε πως το πεπρωμένο ήταν έτοιμο να εισάγει τον καισαρισμό, τον μονοπωλιακό καπιταλισμό, που αποτελούσε κυρίαρχη μορφή πολιτισμού για τον Spengler. Απέναντι στη δυτική δημοκρατία αντιπαρατέθηκε μια αυτόχθονη, οργανική και αυθεντικά γερμανική κουλτούρα. Σύμφωνα με τον κοινωνικό δαρβινισμό, η περίπτωση του Gobineau αφορούσε από τη μια τα προνόμια των ευρωπαϊκών φυλών σε αντιπαράθεση με τις έγχρωμες, ενώ από την άλλη αφορούσε την κυριαρχία μέσα στους κόλπους κάθε έθνους, με την ανάδυση μιας νέας τάξης ευγενών. (Μαρξιστική Σκέψη, Τόμος 11, σ.62-63)

Με τη σειρά του, ο Gumpłowicz θεωρούσε πως δεν μπορεί να υπάρξει οποιαδήποτε αντίληψη της ανθρώπινης ανάπτυξης ως ενιαίου συνόλου, γιατί δεν υπάρχει καμία αυτάρκης ιδέα του υποκειμένου ενός τέτοιου συνόλου. Για εκείνον, η ανάπτυξη μέσα σε κάθε πλαίσιο κουλτούρας ακολουθούσε ένα κυκλικό πρότυπο, καθώς κάθε έθνος φτάνει στο ανώτερο επίπεδο κουλτούρας κι έπειτα ακολουθεί παρακμιακή πορεία, η οποία έχει ως αφετηρία τους πρώτους «βάρβαρους» επιδρομείς. Υιοθέτησε την εφαρμογή βιολογικών φάσεων της ατομικής ζωής, μέσα από αναλογίες στα πλαίσια του κύκλου της κουλτούρας, αντιλαμβανόμενος πως η προέλευση του κράτους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική ανισότητα των ανθρώπων. (Μαρξιστική Σκέψη, Τόμος 11, σ.68-69)

Πάνω στην ιδέα της φυσικής ανισότητας των ανθρώπων, το κράτος δημιούργησε την έννοια του καταμερισμού της εργασίας στην κοινωνία. Η άποψη αυτή στρεφόταν ενάντια στις βλέψεις της εργατικής τάξης, με σκοπό την ανάδειξη του κράτους ως μια μορφή επιβολής της τάξης απέναντι στην ανισότητα. Άλλωστε, στα πλαίσια του κοινωνικού δαρβινισμού, υπήρξε εμφανής βιολογική σύνδεση πολιτικής και οικονομίας. Σύμφωνα με τον Chamberlain, ο Χριστός έκανε το μεγαλύτερο βήμα για την ανανέωση της αρίας φιλοσοφίας, αναφέροντας πως η βασιλεία του Θεού βρίσκεται εντός μας, ερμηνεύοντας την αποστροφή του Χριστού ως προμήνυμα για τη δημιουργία ενός νέου ανθρώπινου τύπου που θα προσδώσει ηθική κουλτούρα στην ανθρωπότητα. (Μαρξιστική Σκέψη, Τόμος 11, σ.78)

Η χαρισματική εξουσία ενός αρχηγού πρέπει να απορρέει από κάπου, είτε από το Θεό, είτε από τη φυλή. Ωστόσο, στη ναζιστική θεωρία, η πηγή της εξουσίας είναι ο

φυλετικός λαός, αποδίδοντας στον εν γένει λαό κατώτερο, μη πολιτικό ρόλο. Στη συνείδηση τους, η έννοια της φυλής αποτυπώνεται ως μία ομάδα ατόμων με ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία μεταδίδονται κληρονομικά και είναι επαρκώς σαφή για να την διαχωρίζουν μία ομάδα από άλλες. Ο ορισμός αυτός αποτελεί μια μορφή ιδιότυπου τεχνάσματος και παραλογισμού, καθώς προσδίδει στους ανθρώπους την αντίληψη ότι είναι ανώτεροι από τους υπόλοιπους. Δεν είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο ότι υπάρχουν ανώτερες και κατώτερες φυλές, δεν υπάρχει επιστημονικά καθορίσιμη σύνδεση ανάμεσα σε φυλετικές και πολιτισμικές ιδιότητες, ενώ ο όρος «άριος» δεν ορίζει μία κοινή οστεϊκή δομή ή σύσταση αίματος ή οποιαδήποτε άλλη σωματική βιολογική ομοιότητα, αλλά απλώς μια γλωσσική καταγωγή. (Lukacs, 2015, σ.108)

Επιπροσθέτως, η έννοια ενός φυλετικού λαού, οικείος όρος στους Γερμανούς, βασίζεται πρωταρχικά σε βιολογικά χαρακτηριστικά, ενώ τα πολιτισμικά στοιχεία χρησιμεύουν μόνο για να διαφοροποιούν διάφορες ομάδες στο εσωτερικό μιας φυλής. Το έθνος είναι πολιτική έννοια, ένας λαός γίνεται έθνος όταν κατέχει μια συνείδηση κοινών πολιτικών στόχων, όταν είναι ικανός να πετύχει και να διατηρήσει μια ενιαία πολιτική βούληση. Συνεπώς, το έθνος δημιουργεί κοινούς στόχους και κοινές αφοσιώσεις, κάνει συγκεκριμένη την γενική βούληση και καθιστά το κράτος ανεξάρτητο από την θεϊκή επικύρωση, εγκαθιδρύοντας αποκλειστικούς δεσμούς του ατόμου με την εγκόσμια κοινότητα. (Lukacs, 2015, σ.110)

Ο Fichte, ένας από τους προδρόμους του φυλετικού εθνικισμού, διατύπωσε την ιδέα του γερμανικού έθνους, αλλά η έννοια αυτή αναφερόταν στον λαό και τόνιζε τις φυλετικές και βιολογικές συγγένειες που παράγει η κοινή καταγωγή σε βάρος των πολιτικών συγγενειών ή της συνειδητής, ελεύθερης απόφασης των ίσων πολιτών. Την αντίληψη αυτή πρεσβεύει η θεωρία του άχθους του λευκού ανθρώπου, μια φυλετική θεωρία που αποτέλεσε θεμέλιο της ιμπεριαλιστικής επέκτασης και κίβδηλη λύση στο ζήτημα των ταξικών ανταγωνισμών. Προκύπτει λοιπόν ως συμπέρασμα πως η πίστη στην γερμανική φυλετική υπεροχή είναι βαθιά χαραγμένη στην ιστορία της γερμανικής σκέψης. (Lukacs, 2015, σ.112-113)

Σύμφωνα με τον Adolf Wagner, ο στόχος ήταν να οργανωθεί η κοινωνία για ιμπεριαλιστικά εγχειρήματα. Η κρατική αυστηρή πειθαρχία, όπως προέβλεψε και επιδίωξε, θα χρησιμοποιούσε και θα εξύψωνε την παραγωγική δύναμη της βιομηχανίας και με αυτό θα εξασθενούσε την βιομηχανική και πολιτική ισχύ του προλεταριάτου. Ακόμη και η θεωρία του Chamberlain είχε ως βασικό της μέλημα την καταπολέμηση του πολιτικού φιλελευθερισμού και του εργατικού κινήματος,

υποστηρίζοντας πως οι καθαρές φυλές θα εξελίσσονταν με μια μακρά ιστορική διαδικασία που εν τέλει θα δημιουργούσε μία φυλή υπερανθρώπων. Ο Gobineau, με τη σειρά του, αναζήτησε μια ιδεολογική βάση για μία κρατική μορφή που θα απέκλειε το προλεταριάτο από τα πολιτικά δικαιώματα και θα εξασφάλιζε ένα σταθερό θεμέλιο για την κυριαρχία της αυτοκρατορίας. Θεωρούσε ότι η αριστοκρατία καθορίζεται φυλετικά, μέσα από τις τοποθετήσεις του για μία ιεραρχία φυλών, στην οποία ο Νέγρος αντιπροσωπεύει τον κατώτατο τύπο και η λευκή φυλή την μόνη πολιτισμένη φυλή, με την ανοιχτόχρωμη ξανθή τευτονική φυλή, να κατέχει ιδιαίτερη ηγετική θέση. (Lukacs, 2015, σ.116-117)

2.1.2. Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Η αποστολή του εθνικοσοσιαλισμού ήταν η εγκαθίδρυση μιας γερμανικής αυτοκρατορίας, καθώς η φυλετική θεωρία που ανέπτυξαν, καταλήγει σε μια νέα θρησκεία της φύσης, στην οποία οι Γερμανοί είναι το μυστικό της σώμα και ο στρατός το ιερατείο της.

Υπάρχουν δυο εμφανείς πτυχές του εθνικοσοσιαλισμού, ο ολοκληρωτικός χαρακτήρας του κράτους και ο αυταρχικός χαρακτήρας της κοινωνίας. Ο εθνικοσοσιαλισμός παρουσιάζει την κυριαρχία του κράτους σε όλες τις ιδιωτικές και κοινωνικές συνθήκες και την απόλυτη καταπίεση του ατόμου μέσα από τη στέρηση όλων των δικαιωμάτων του. Οι μάζες χειραγωγούνται και οι ορμές κυριαρχούν, ενώ το αναδυόμενο ναζιστικό κράτος κατευθύνει την αγέλη που έχει παρασύρει, επιτρέποντας και ωθώντας την να δείξει το σκληρό της πρόσωπο. Το κράτος στον εθνικοσοσιαλισμό είναι μια υπολογίσιμη δύναμη, με έμφαση στη χαλιναγώγηση καπιταλιστικών δομών. (Marcuse, 1998, σ. 71)

Ο κρατικός μηχανισμός λειτουργούσε ως ένα σύστημα ορθολογικής διοίκησης και συγκέντρωνε την εκτελεστική εξουσία. Ο νόμος αντιμετώπιζε τους ανθρώπους ως δικαστήριο που μετρίαζε την αδικία και τους κινδύνους. Το εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς κατάργησε αυτές τις ιδιότητες του νόμου, οι οποίες τον είχαν ανυψώσει πάνω από τους κινδύνους του κοινωνικού αγώνα. Η έννοια του νόμου ως καθολικά έγκυρου και εξίσου εφαρμόσιμου έχει καταργηθεί, εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε από μια ποικιλία ιδιαίτερων δικαιωμάτων. Ο νόμος υποτάχθηκε σε πρότυπα όπως το αίσθημα της φυλετικής κοινότητας, ενώ στη νομοθεσία εισάγεται η θεωρία για ανώτερες και κατώτερες φυλές, σύμφωνα με την οποία απονέμεται η

δικαιοσύνη. Το δίκαιο πλέον γίνεται μέσο έκφρασης του συμφέροντος. (Marcuse, 1998, σ.71)

Ο ναζισμός δεν παρουσίασε κάποιο συνεκτικό φιλοσοφικό πρόγραμμα, αλλά ένα ιδιότυπο συνονθύλευμα ιδεών με αναφορές σε φιλοσοφικά ρεύματα. Χαρακτηριστικές είναι οι αναφορές του στο Ρομαντισμό, ο οποίος εξέφρασε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα την απέχθειά του για τον αστικό τρόπο ζωής και την ευρύτερη απογοήτευση του από την ανθρώπινη κοινωνία. Οι Γερμανοί ρομαντικοί μελέτησαν το ιστορικό παρελθόν τους, έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ιστορία του έθνους τους, με αποτέλεσμα τη σύνδεση του ρομαντισμού με τον εθνικισμό μέσω της αναπόλησης του παρελθόντος και τη συνακόλουθη σύσταση ενός είδους πολιτισμικού εθνικισμού. (Λιόσης, 2020, σ.100)

Η γεωμετρία της εξαίρεσης είναι μια στιγμή της γεωμετρίας της κυριαρχίας. Η κυριαρχία ανακατασκευάζει τον εαυτό της ως εξαίρεση, για να εμπεδώσει την ουσία της οντολογίας της. Η κυριαρχία αξιοποιεί την εξαίρεση, ώστε να εμβαθύνει, να επεκτείνει και να νομιμοποιήσει περαιτέρω εσωτερικά και εξωτερικά στοιχεία της ηγεμονίας της. Η εξαίρεση της κυριαρχίας, ως απόπειρα εγκλωβισμού του κυριαρχούμενου υποκειμένου στα ασφυκτικά όρια της κανονικότητας, αναπροσαρμόζει την αφήγηση που αφορά στην πραγματική κατάσταση εξαίρεσης, διότι μια πραγματική κατάσταση εξαίρεσης αμφισβητεί βίαια τους νόμους της κανονικότητας. (Μιάμης, 2023, σ.72)

Ο εθνικοσοσιαλισμός αναδεικνύεται ως μια ιδιότυπη θρησκεία που υπερβαίνει κάθε ουμανιστικό και χριστιανικό πρόσταγμα. Πρόκειται για το σχέδιο δημιουργίας ενός ατόμου για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής θρησκείας που εγγυάται τη σωτηρία του κόσμου. Προσδίδει μια αντιδημοκρατική χροιά, βασισμένη σε ψευδοβιολογικές πολιτικές διακρίσεις ανωτερότητας και κατωτερότητας. Η ανάπτυξη της ευγονικής, του αντισημιτισμού και του φυλετικού ρατσισμού είναι η αφητηρία αλλά και τα εργαλεία της εβραϊκής εξόντωσης. (Traverso, 2013, σ.186).

Ο εθνικοσοσιαλισμός δεν είναι μια μορφή κοινωνικής και πολιτικής αποκατάστασης, αλλά μια μορφή ανατροπής, που εργαλειοποίησε το στρατό και τον μετέτρεψε σε κράτος που επιβάλλει τον άκρατο έλεγχο του στην εργατική τάξη.

Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Marcuse δεν μπορεί να θεωρηθεί παλινόρθωση, διότι δεν αποκατέστησε την παλιά αριστοκρατία, αντίθετα ξέφυγε από αυτήν, την υπερέβη, εγκαταλείποντας τα ψήγματα της φεουδαρχίας. (Marcuse, 1998, σ.69)

2.1.2.1. Η ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η σκοπιμότητα της εθνικοσοσιαλιστικής τέχνης είναι να συμφιλιώσει τους ανθρώπους με τον κόσμο. Η τέχνη έχει εγκαταλείψει όλα τα στοιχεία διαμαρτυρίας και αποξένωσης, ενώ έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής των χειραγωγούμενων μαζών. Οι κοινωνικές συνθήκες έχουν μετατρέψει τη μάζα σε ένα χειραγωγούμενο όν, ανίκανο να δυσανασχετήσει και να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Μπαίνει στην παραγωγή δυναμικά για την εκπλήρωση του σκοπού του, την παραγωγή των όπλων και των πολεμοφοδίων για την ώρα της τελικής κρίσης. (Marcuse, 1998, σ. 91)

Η τέχνη αλλάζει το περιεχόμενό της και τις λειτουργίες της, γίνεται μοχλός προσαρμογής του ανθρώπου στις δυνάμεις που κυβερνούν την πολιτική και κοινωνική ζωή. Η τέχνη στη ναζιστική Γερμανία ήταν όπλο προσαρμογής του λαού στη νέα πραγματικότητα που μετέτρεψε τις ανθρώπινες σχέσεις σε εγωιστικές και εχθρικές. Τα ερεθίσματα για εξέγερση μετατρέπονται σε ερεθίσματα για συντονισμό και απόλυτη οργάνωση, ενώ οι άνθρωποι υποτάσσονται στα μοχθηρά ένστικτα και πτυχές του. Η Νέα Τάξη έχει ως σκοπό την οργάνωση επιθετικής και καταστροφικής μορφής ιμπεριαλισμού, ενός κυνικού και άμορφου επεκτατισμού στην πιο βίαιη και ωμή μορφή του. (Marcuse, 1998, σ.92)

2.1.2.2. Η ΤΡΟΤΣΚΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Ο Trotsky επιχείρησε να αποκωδικοποιήσει την έννοια του εθνικοσοσιαλισμού. Θεωρεί πως το αξίωμα της βασιλείας βασίζεται στην αλληλεπίδραση των ανθρώπων. Ο βασιλιάς είναι βασιλιάς επειδή τα συμφέροντα και οι προκαταλήψεις πολλών ανθρώπων διαθλώνται μέσα από το άτομο του. Δεν ταυτίζει το Hitler με το χαρισματικό ηγέτη του Weber, αλλά αποδέχεται πως κανένας μικροαστός πολίτης δε θα μπορούσε να μοιάζει με το Hitler. (Trotsky, «What is national socialism»)

Η ναζιστική Γερμανία προέβη σε κοινωνική ανακατάταξη με την κυριαρχία της αστικής τάξης, ενώ η μεσαία τάξη δήλωσε απόλυτη υποταγή στο ναζιστικό καθεστώς. Οι συνέπειες του πολέμου βαπτίστηκαν ως επανάσταση, το κομμουνιστικό κόμμα δεν ενίσχυσε τη δομή του προλεταριάτου, ενώ η μικροαστική τάξη δηλητηριάστηκε από αντισυνταγματική σκέψη και δημοκρατικά τεχνάσματα. Οι ανίκανοι κομματικοί συνδυασμοί, η οικονομική κρίση, οι ολέθριες συνέπειες του πολέμου οδήγησαν στην Τελική Λύση και ενθρόνισαν το ναζιστικό κόμμα στην εξουσία. (Trotsky, «What is national socialism»)

Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός πως η προέλευση των βασικών στελεχών του ναζιστικού κόμματος ήταν ο στρατός, ενώ ο Hitler δεν είχε χαρίσματα, ήταν μόνο ένας απογοητευμένος αξιωματικός του γερμανικού στρατού που εξέφραζε το παράπονό του για το υψηλό κόστος ζωής, τη φτώχεια, την έλλειψη αναγνώρισης της προσφοράς του στον πόλεμο και για την ταπεινωτική συνθήκη των Βερσαλλιών. Ήταν πιστός στα δόγματα και στις παραδοχές της θρησκείας και θεωρούσε πως η μεσαία τάξη ήταν ο καλός αγωγός της άνοξης του ναζισμού. Καλλιεργούσε στη μεσαία τάξη το μίσος για την εργατική τάξη, διότι στο προλεταριάτο έβλεπε μια δύναμη ανίκανη να εξουσιάζει και προορισμένη να εξουσιάζεται. Πίστευε πως το πρόβλημα του ανθρώπινου πολιτισμού ήταν η επιμειξία, η οποία οδηγεί στην υποβάθμιση ανώτερων φυλών και στη φυσική, διανοητική οπισθοδρόμηση και εξασθένηση. Στη συνείδηση του Hitler, η έννοια του κράτους είναι απόλυτα συνυφασμένη με τη φυλή, ενώ εμφανείς είναι οι αναφορές στον Πλάτωνα, με παρερμηνεία των θέσεων του, καθώς στην αρχαία Ελλάδα, τα έθνη στόχευαν στην κατάκτηση εδαφών και όχι την εξόντωση των λαών, γεγονός που αποδεικνύεται από τη θέση των δούλων στην αρχαία ελληνική κοινωνία..

Ο εθνικοσοσιαλισμός, σύμφωνα με τον Trotsky, δε μπορεί να θεωρηθεί ούτε ως επανάσταση, ούτε ως αντεπανάσταση, καθώς δηλώνεται ότι έσωσε την αστική τάξη από την εργατική τάξη. Οι μικροαστοί ήταν εύκολη λεία, γιατί δεν υπήρχε τρόπος προστασίας τους από το προλεταριάτο, ενώ η τεχνική ανάπτυξη του προσέθετε ολόένα και περισσότερα χρέη και προβλήματα. Ο ναζισμός στράφηκε στις φυλές, γιατί οι φυλές ήταν οι πρώτες οργανωμένες κοινωνίες. Ο Hitler δανείστηκε τις ιδέες του Gobineau για το ρατσισμό, την πολιτική μεθοδολογία από το Mussolini και βρήκε καταφύγιο στο ρασιοναλισμό με στόχο τη σύσταση της γερμανικής αριανής θρησκείας. Η φτώχη μικροαστική τάξη υιοθετεί αντιλήψεις για ιδιαιτερότητα και ανωτερότητα φυλής. (Trotsky, «What is national socialism»)

Ο εθνικοσοσιαλισμός στηρίχθηκε στο σοβινισμό για να οραματιστεί το γερμανικό επεκτατισμό. Οι ανώτερες τάξεις ένιωθαν ευχαρίστηση για την αίσθηση υπεροχής και ανωτερότητας, ενώ οι μικροαστοί αποδέχθηκαν τις θεωρίες για ανώτερες και κατώτερες φυλές, οραματιζόμενοι ένα καλύτερο μέλλον. Το παράδοξο του ναζισμού βρίσκεται στους πολιτικούς ηγέτες, οι οποίοι δεν ήταν καθαροί Γερμανοί, αλλά μπόρεσαν να βρουν χώρο ύπαρξης στους εξαθλιωμένους Γερμανούς. (Trotsky, «What is national socialism»)

Ο καπιταλισμός παραμένει ανέγγιχτος σε αυτό το παιχνίδι με τον ναζισμό, βαυκαλίζεται ότι τον μάχεται. Η κοινωνία είναι εκείνη που τον επιδέχεται και την

καταστρέφει. Οι καπιταλιστικές δομές είναι το χόμα του ναζισμού για να σπείρει το κακό. Το πρόγραμμα των μικροαστικών ψευδαισθήσεων δεν απορρίπτεται, αποσπάται από την πραγματικότητα και διαλύεται σε τελετουργικές πράξεις. Η γραφειοκρατία στοχεύει στην εκπλήρωση των διοικητικών υποθέσεων των πολιτών μέσα από τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς οι πολίτες στερούνται τις ελευθερίες τους, υποτασσόμενοι στους γραφειοκρατικούς θεσμούς. Με αυτό τον τρόπο, η μικροαστική τάξη στερείται πολιτικής ελευθερίας, υπακούει στο ναζιστικό κράτος και στην αστική τάξη.(Trotsky, «What is national socialism»)

Η δικτατορία γίνεται αντιληπτή ως πολιτική κυριαρχία μιας τάξης, ανεξάρτητα από την μορφή του πολιτεύματος, που καταργεί τους προηγούμενους πολιτειακούς δεσμούς. Ο εθνικοσοσιαλισμός, δεν μπορεί να ταυτιστεί με την δικτατορία. Κέρδισε μεγάλα ποσοστά εκλογικά, χρησιμοποίησε την κοινοβουλευτική δημοκρατία για να την καταργήσει στην πορεία, ενώ η δικτατορία καταργεί την αστική δημοκρατία με τη διενέργεια πραξικοπήματος. (Neumann, 2018, σ. 413)

Ο εθνικοσοσιαλισμός θεμελίωσε τη ρητορική του σε ιδεολογήματα που αποτελούν απόρροια ψευδοεπιστημονικών θεωριών που προτάσσουν ως κυρίαρχο δόγμα την ανωτερότητα και την καθαρότητα κάποιων φυλών. Ο Hitler υποστήριζε πως το πρόβλημα του ανθρώπινου πολιτισμού είναι η επιμειξία, την οποία θεωρούσε γενεσιουργό αιτία που οδηγεί τις ανεπτυγμένες κοινωνίες στην παρακμή και την εξαφάνιση. Ακόμη, προκαλεί την υποβάθμιση του επιπέδου της ανώτερης φυλής, τη φυσική και διανοητική οπισθοδρόμηση της και συνακόλουθα την έναρξη μιας αργά αλλά σταθερά αύξουσας εξασθένισης. Ο σκοπός της άριας φυλής, η έλλειψη φυλετικής καθαρότητας είναι η πηγή του κακού, το βασικό κίνητρο που οδήγησε το ναζισμό στην ιδεολογική πρόσδεση του στις φυλετικές θεωρίες. (F.Neumann, 2018 σ.134) Για τον Hitler, η έννοια του κράτους είναι απόλυτα συνυφασμένη με την φυλή. Το κράτος θεωρείται περισσότερο σαν κάτι που έχει προκύψει από οικονομικές ανάγκες ή στην καλύτερη περίπτωση, το φυσικό αποτέλεσμα του παιχνιδιού των πολιτικών δυνάμεων των παρορμήσεων. (Neumann, 2018, σ. 153)

Συχνές είναι οι αναφορές στον Πλάτωνα, καθώς θεωρούσαν πως οραματίστηκε τη δημιουργία μιας μεγάλης Ελλάδας και λειτούργησε ως φορέας έμπνευσης για το μεγαλεπήβολο εγχείρημα της μεγάλης Γερμανίας. Ο κατακερματισμός των ελληνικών πόλεων-κρατών θύμιζε τη διάρθρωση της Γερμανίας, που αποτελείτο από μικρά κρατίδια, ενώ οι Έλληνες απειλούνταν από την πρόσμειξη με τις ασιατικές φυλές, όπως αντιστοίχως και οι Γερμανοί από τους Εβραίους. Ωστόσο, η αρχαία Ελλάδα και γενικώς τα έθνη στην αρχαιότητα στόχευαν στην κατάκτηση των εδαφών μέσω των

πολέμων, δεν διαχώριζαν τα έθνη σε ανώτερα και κατώτερα, ούτε προσπάθησαν να εξοντώσουν λαούς. Ακόμη και για τους δούλους υπήρχε μία θέση στην παραγωγή, ενώ σε κανένα πολιτικό πρόγραμμα του Hitler δεν υπήρχε χώρος για τους Εβραίους. (Neumann, 2018, σ. 153)

Το φιλελεύθερο κράτος είναι ουδέτερο και αρνητικό, ως ένας αποστασιοποιημένος μηχανισμός, χωρίς ουσία, ανίκανο να αποφασίζει ή να καθορίζει τι είναι καλό ή κακό, δίκαιο ή άδικο. Η ιδέα της ελευθερίας έχει εκφυλιστεί μέχρι σημείου αναρχίας, ενώ η ευρύτερη αποσύνθεση και η υποταγή στον υλισμό βρίσκονται σε ανεξέλεγκτο σημείο. Η δημοκρατία γίνεται αντιληπτή ως η κυριαρχία της ανοργάνωτης μάζας. Μέσα από την κυριαρχία αυτών των συνθηκών, αναδύεται το όραμα για τη παλινόρθωση μιας νέας μοναρχίας, η οποία συνοδεύεται από την ενίσχυση του αντιδημοκρατισμού και την υιοθέτηση ενός ακραίου συντηρητισμού, στοιχεία που λειτούργησαν ως θεμέλια για την οικοδόμηση ενός ολοκληρωτικού κράτους. (Neumann, 2018, σ.60)

Η ιδέα του ολοκληρωτικού κράτους ανέκυψε από την απαίτηση να συγκεντρωθεί όλη η εξουσία στα χέρια του προέδρου. Αμέσως μετά την ανάρρηση του Hitler στην εξουσία, οι πολιτικοί θεωρητικοί άρχισαν να προσδίδουν εμφατικά μεγάλη σημασία στην ιδέα του ολοκληρωτισμού, όπως την είχαν επεξεργαστεί οι συνταγματολόγοι. Βασικό μέλημα ήταν ότι η απόλυτη εξουσία έπρεπε να δοθεί στο κράτος, καθώς οτιδήποτε λιγότερο γινόταν αντιληπτό ως υπονόμηση για τον Ναζισμό. Το ολοκληρωτικό κράτος περιγράφηκε ως μια τάξη πραγμάτων κυριαρχίας και ως μια μορφή κοινότητας λαού. Ήταν αντιδημοκρατικό, επειδή η δημοκρατία με την έννοιά της για την ταύτιση του κυβερνώντα και του κυβερνώμενου, υπονόμει την αναγκαία εξουσία, την αυθεντία της ηγεσίας. Στη συνείδηση των ναζιστών, η ηγεσία δεν παραχωρείται από τον λαό, προϋποθέτει ποιότητα και είναι έγκυρη ενάντια στην βούληση του λαού, επειδή ο λαός δεν την αποδίδει, αλλά την αναγνωρίζει, τη σέβεται και την αποδέχεται. (Neumann, 2018, σ.60)

Οι ναζιστές υιοθέτησαν την αντίληψη πως η επερχόμενη ανατροπή που θα επέφεραν, βασιζόταν κατά κύριο λόγο στην αναβίωση και περαιτέρω ανάπτυξη της βέλτιστης συντηρητικής παράδοσης (που παλαιότερα είχε ως πρότυπο την κυριαρχία του Φρειδερίκου Β' της Πρωσίας). Για ορισμένους θεωρητικούς, πρότυπο για τον ναζισμό ήταν η ιδέα του Hegel για το κράτος. Ακόμη, ο ολοκληρωτισμός εξυπηρετούσε τις πρακτικές ανάγκες της στιγμής, διότι η ολοκληρωτική θεωρία ήταν όργανο για τον συντονισμό όλων των δημόσιων δραστηριοτήτων, με τον απόλυτο έλεγχο από την κορυφή. Η περίοδος σταθεροποίησης της εξουσίας, όπως

ρητά επισημάνθηκε από το Hitler, με τη θέσπιση νόμων και ψηφισμάτων που ρύθμιζαν όλες τις λεπτομέρειες της μετάβασης στη νέα κατάσταση, υποδήλωνε ξεκάθαρα πως το νέο κράτος δεν θα μπορούσε να ανεχθεί και δεν θα ανεχόταν την ύπαρξη αυτόνομων δημόσιων σωμάτων στο εσωτερικό του. (Neumann, 2018, σ.63)

Σύμφωνα με την τρέχουσα ναζιστική ιδεολογία, ο Αρχηγός, ο Hitler είναι ο ενοποιητικός δεσμός που ενώνει κράτος, κόμμα και λαό. Η βασική αρχή της ηγεσίας προβάλλει πρώτα από όλα ένα οργανωτικό πρότυπο που ενεργεί από την κορυφή προς την βάση και ποτέ αντίστροφα, ενώ διέπει όλες τις κοινωνικές και πολιτικές οργανώσεις, εκτός από την δικαστική. Η ηγεσία υποτίθεται πως είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την κυριαρχία, σύμφωνα με την γερμανική ιδεολογία, καθώς ο χαρακτήρας της ηγεσίας είναι αυτός που διαφοροποιεί το καθεστώς από την απολυταρχική κυριαρχία. Ο Hitler είναι ο αρχηγός στην κορυφή κι έχει το δικαίωμα να συγκεράσει τις λειτουργίες του υπέρτατου νομοθέτη, υπέρτατου διοικητή και υπέρτατου δικαστή. Είναι ο αρχηγός του κόμματος, του στρατού και του λαού. Είναι ισόβιος αρχηγός, αν και κανείς δεν ξέρει από ποιο σημείο απορρέουν τα συνταγματικά του δικαιώματα. (Neumann, 2018, σ.94-95)

Αναμφίβολα, η υποτιθέμενη υπερφυσική προικοδότηση του άρχοντα είναι μία αλλοιωμένη μορφή της μεσσιανικής ιδέας. Όπως έχει δείξει ο Rudolf Otto, η νοητική κατάσταση και τα συναισθήματα που εμπλέκονται είναι αντίστοιχα με εκείνα ενός ατόμου που αισθάνεται να συνθλίβεται από την αναποτελεσματικότητα του και οδηγείται στο να πιστέψει στην ύπαρξη ενός *Mysterium Tremendum*. Το μυστήριο αυτό δημιουργεί δέος, φόβο και τρόμο, ώστε ο άνθρωπος να τρέμει μπροστά στον δαίμονα ή στην οργή του Θεού. Αλλά η στάση αυτή είναι απόλυτα αμφίδρομη, καθώς από τη μία πλευρά ο άνθρωπος νιώθει φόβο, ενώ από την άλλη πλευρά συναρπάζεται και βιώνει στιγμές ακραίας έκστασης, κατά τις οποίες ταυτίζεται με αυτό που στη συνείδηση του νοηματοδοτείται ως κάτι ιερό. Αυτή η τελείως ανορθολογική πίστη αναδύεται σε καταστάσεις που ο μέσος άνθρωπος δεν μπορεί να συλλάβει και να καταλάβει ορθολογικά, για τους ίδιους λόγους που δε μπορεί να κατανοήσει τις αιτίες που τον οδηγούν σε καταστάσεις εξαθλίωσης και υποβάθμισης. (Neumann, 2018, σ.106)

Η υπακοή είναι αναγκαίο στοιχείο στην χαρισματική ηγεσία, η υπακοή σε υποκειμενικό επίπεδο, αλλά και σε αντικειμενικό, ως μέσο για να εκτελεσθεί το καθήκον. Ο χαρισματικός ηγέτης πρέπει να διανέμει την εξουσία σε άνισες δόσεις, έτσι ώστε να έχει μία ελίτ στην οποία να βασίζεται, να μοιράζεται το χάρισμά του, γεγονός που τον βοηθά να κυριαρχεί στην μάζα. Η χαρισματική οργάνωση βασίζεται

πάντα σε αυστηρή υπακοή στο πλαίσιο μιας ιεραρχικής δομής. Η αξίωση των σύγχρονων ηγετών για χαρισματική ηγεσία λειτουργεί ως συνειδητό τέχνασμα, που προορίζεται να αυξήσει την αδυναμία και την απελπισία των ανθρώπων, να καταργήσει την ισότητα και να την αντικαταστήσει με μία ιεραρχική τάξη των πραγμάτων στην οποία ο αρχηγός και η ομάδα μοιράζονται την δόξα και την πλεονεκτική θέση. (Neumann, 2018, σ.107)

Ο γερμανικός φασισμός άλλαξε το πρότυπο σκέψης και συμπεριφοράς του γερμανικού λαού, ο οποίος προσανατολιζόταν σε ριζικά διαφορετικές αξίες και πρότυπα. Διαμορφώνεται μια νέα νοοτροπία που αρθρώνεται σε ρεαλιστικό και μυθολογικό στρώμα, ενώ δίνεται έμφαση στην πραγματική οργάνωση της εθνικοσοσιαλιστικής κοινωνίας και ιδεολογίας. Ο Γερμανός ονειροπόλος γίνεται πλέον πραγματιστής, αντιμετωπίζει το ολοκληρωτικό καθεστώς μόνο υπό το πρίσμα των άμεσων υλικών πλεονεκτημάτων. Επιχειρείται η προσαρμογή στον τεχνολογικό ορθολογισμό, η οποία μετατρέπει το Γερμανό σε κυνικό, ψυχρό και βίαιο πλεονέκτη. (Marcuse, 1998, σ.141)

3.0 ΤΑ ΑΓΚΑΘΙΑ ΣΤΟ ΣΤΕΦΑΝΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Υπάρχει μια ιδιότυπη σύνδεση ανάμεσα στην άκρα δεξιά και στο Χριστιανισμό, η οποία αναδεικνύει τις εγγενείς αντιφάσεις στο εσωτερικό του ακροδεξιού ιδεολογικού πυρήνα. Ο φασισμός προβαίνει αφ' ενός στην φαινομενικά καθολική αποδοχή των παραδοσιακών αξιών που πρεσβεύει η χριστιανική θρησκεία, ακολουθώντας με ευλάβεια τις μεθόδους προσέγγισης του ποιμνίου της, με σκοπό την ενσωμάτωση του στη χριστιανική συλλογική κοινότητα. Ταυτόχρονα, όμως δε διστάζει να σπείρει το μίσος και τη βία, τόσο σε συνανθρώπους, όσο και σε ιερούς χώρους και σύμβολα, γεγονός που αντίκειται στον ανθρωπιστικό χαρακτήρα του Χριστιανισμού.

Στη σημερινή εποχή, υπάρχουν δεσμοί ανάμεσα στην ακροδεξιά ιδεολογία και τη θρησκεία, οι οποίοι είναι έκδηλοι και στις Ορθόδοξες χριστιανικές χώρες, από την Ελλάδα μέχρι και τη Ρωσία, δεδομένου πως οι περισσότερες Ορθόδοξες Εκκλησίες είναι εθνικές και διαθέτουν ισχυρές εθνικιστικές παραδόσεις. Οι πιο σύγχρονες ευρωπαϊκές λαϊκιστικές ριζοσπαστικές δεξιές ομάδες είναι πολιτισμικά χριστιανικές, υπό την έννοια πως αντιλαμβάνονται το Χριστιανισμό ως ένα συγκεκριμένο δόγμα που αποτελεί μέρος της εθνικής κουλτούρας, αλλά και του έθνους. Επιπρόσθετα, υπάρχουν κι ακροδεξιές ομάδες που τα μέλη της είναι Χριστιανοί, με τη θρησκευτική σημασία του όρου. Πολλές ακροδεξιές ομάδες είναι κατ' όνομα χριστιανικές, υποστηρίζοντας πως ο Χριστιανισμός έχει εβραϊκές καταβολές, ενώ υπάρχουν αρκετές παγανιστικές και αντιχριστιανικές τάσεις στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ακροδεξιάς, οι οποίες αναδεικνύουν το αντιφατικό ιδεολογικό συνονθύλευμα της. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως υπάρχουν ακροδεξιές ομάδες καθαρά παγανιστικές, οι οποίες εκφράζουν την άποψη πως ο Χριστιανισμός πρέπει να καταστραφεί και να δημιουργηθεί ένας νέος ινδοευρωπαϊκός παγανισμός. Η επίθεση ενάντια στο Χριστιανισμό επιβεβαιώνεται και από την ύπαρξη κάποιων ομάδων που υποστηρίζουν τη φιλοσοφία της χριστιανικής ταυτότητας, μιας αντισημιτικής και ρατσιστικής μορφής χριστιανισμού, στον οποίο οι λευκοί είναι ο εκλεκτός λαός και όλοι οι μη λευκοί θεωρούνται υποδεέστεροι, κατώτεροι άνθρωποι χωρίς ψυχή. (Mudde, 2010, σ.66)

Διαχρονικά, η Ορθόδοξη Εκκλησία εμφανίζεται να έχει μια ιδιαίτερη σχέση με την Ακροδεξιά, η οποία προσλαμβάνει ρόλο θεματοφύλακα του συντηρητισμού, που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της καθολικής Εκκλησίας. Η Εκκλησία αποτελεί μέρος του κράτους, έναν ιδιάζοντα πολιτειακό και γραφειοκρατικό θεσμό, με νευραλγική θέση στον κρατικό μηχανισμό. Συχνά διαδραματίζει συμπληρωματικό ρόλο νομιμοποίησης των ενεργειών του κράτους, ειδικά σε καίρια ζητήματα, όπως η

μορφή της οικογένειας, η εκπαίδευση, οι παραδόσεις, με αποτέλεσμα να προκύπτει μια αμοιβαία, αμφίδρομη σχέση ανάμεσα τους. Δεν θα πρέπει να παραλειφθεί το εθιμοτυπικό γεγονός της επίσκεψης υποψηφίων αρχηγών και βουλευτών στους μητροπολίτες της περιοχής τους, πριν τις εκλογικές αναμετρήσεις, προκειμένου να λάβουν τόσο την ευλογία, όσο και το συμβολικό επικυρωτικό χρίσμα της Εκκλησίας για την εκλογή τους. (Σακελλαρίου, 2014, σ.284)

Παρά το γεγονός πως η Εκκλησία εστιάζει στην προβολή του πνευματικού της έργου και αποφεύγει την ταύτιση με κάποια πολιτική ιδεολογία, δεν δίστασε κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα να στραφεί ενάντια σε κομμουνιστικές και σοσιαλιστικές αντιλήψεις, καλλιεργώντας ηθικό πανικό και υποδαυλίζοντας κλίμα εχθρότητας, τόσο κατά την περίοδο του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (1945-1949), όσο και κατά τη δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974). Στον εμφύλιο πόλεμο στήριξε ρητά τον εθνικό στρατό με μια μορφή αντικομμουνιστικής σταυροφορίας, εκφράζοντας την σαφή καταδίκη της απέναντι στην ανταρσία που θα μπορούσε να αποτελέσει κίνδυνο για το έθνος και το κράτος. Στη δικτατορία, μετά την ανάρρηση του Ιερωνύμου στον αρχιεπισκοπικό θρόνο, υπήρξε επιδοκμασία του έργου των συνταγματαρχών και απόλυτη στήριξη στο ιδεολογικό σύνθημα του «Ελλάς-Ελλήνων Χριστιανών». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κατά την περίοδο εκείνη, η Εκκλησία διασφάλισε το προνόμιο της μισθολογικής εξίσωσης των κληρικών με τους δημοσίους υπαλλήλους. Επιπρόσθετα, βαθιές ιστορικές ρίζες έχει η αντισημιτική στάση της Εκκλησίας, η οποία θεωρούσε τους Εβραίους ως μεθοδευτές της ηθικής διάβρωσης του Χριστιανισμού και του Ελληνισμού, παρά το γεγονός ότι αναγκάστηκε να διαφοροποιηθεί δημόσια κατά καιρούς από τις μισαλλόδοξες δηλώσεις εκπροσώπων της. (Σακελλαρίου, 2014, σ. 285-287)

Κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, η Εκκλησία δεν άλλαξε το θεσμικό προσανατολισμό της, αλλά παρέμεινε άρρηκτα εναγκαλισμένη με τις δεξιές και συντηρητικές καταβολές της. Ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ επιχείρησε να αποσυνδέσει την Εκκλησία από τη δεξιά, για λόγους πολιτικού ενστίκτου και προσωπικής του επιβίωσης. Το ΠΑΣΟΚ, παρά τις προγραμματικές διακηρύξεις του για χωρισμό της Εκκλησίας από το κράτος και κοινωνικοποίηση της μοναστηριακής περιουσίας, δεν προχώρησε ποτέ στις προαναγγελθείσες ενέργειες όταν ανέλαβε την εξουσία. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, χαρακτηριστική ήταν η έντονη αντίδραση της Εκκλησίας στο Μακεδονικό-Σκοπιανό ζήτημα, η οποία καλούσε το χριστιανικό ποίμνιο σε εγρήγορση, διαδραματίζοντας εθνοδιεγερτικό ρόλο σε συνεργασία με συντηρητικές και ακροδεξιές ομάδες.

Η θητεία του αρχιεπίσκοπου Χριστόδουλου σηματοδότησε την τάση αυτονομίησης του εκκλησιαστικού λόγου ως μια μορφή αντίδρασης απέναντι στο εκσυγχρονιστικό πολιτικό σχέδιο της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ επί Σημίτη, το οποίο έβλεπε ως επικίνδυνο. Αποκορύφωμα αποτέλεσαν τα συλλαλητήρια υπό την εποπτεία της Εκκλησίας και εθνικιστικών ομάδων για τη μη αναγραφή θρησκευματος στις αστυνομικές ταυτότητες των πολιτών. Ο Χριστόδουλος είχε θητεύσει ως γραμματέας της Ιεράς Συνόδου κατά την περίοδο της Δικτατορίας, ενώ βρισκόταν σε επικοινωνία με εθνικιστικές εφημερίδες. Ο λόγος του διαπνεόταν από επίκληση στο πατριωτικό φρόνημα και αποτέλεσε προσωπικό του επίτευγμα η προβολή ακροδεξιών αντιλήψεων μέσα από το πρίσμα ενός θρησκευτικού ρομαντικού ιδεαλιστικού πλαισίου. Επιπρόσθετα, υπήρξαν περιπτώσεις ισλαμοφοβικού, αντισημιτικού και αντιμεταναστευτικού λόγου από επιφανείς εκπροσώπους της Εκκλησίας, οι οποίοι κινήθηκαν σε αντίστοιχο κλίμα με την ακροδεξιά ρητορική της Χρυσής Αυγής. (μητροπολίτης Πειραιώς Σεραφείμ, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Άνθιμος) (Σακελλαρίου, 2014, σ. 288-296)

Η σύζευξη της ελληνικής εθνικής ταυτότητας με την Ορθοδοξία ήταν η κύρια σταθερά του «ελληνοχριστιανισμού», και αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από το σύνθημα «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών», όπου η θρησκεία εθνικοποιείται ώστε να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο στην ιδεολογική φαρέτρα κατά της Αριστεράς. (Ψαρράς, 2012, σελ. 213)

Η ρητορική πολλών ακροδεξιών κομμάτων βασίζεται στην υιοθέτηση του εθνικοπατριωτικού τριπτύχου «Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια» και στην αυτοαναγορευσή τους ως εντολοδόχων και θεματοφυλάκων αυτών των αξιών. Η τακτική τους είναι να παρακινούν το μίσος για να προσελκύσουν την κοινή γνώμη και να το χρησιμοποιήσουν για την εξόντωση του εχθρού, η οποία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ψυχική τους κάθαρση. Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι ακροδεξιοί ιδεολόγοι προσέγγισαν και το αντίπαλο δέος του Χριστιανισμού, τον παγανισμό, υιοθετώντας αξίες όπως η λατρεία της γης, του χώματος και η καθαρότητα της φυλής, οι οποίες φαινομενικά τοποθετούνται στο παρασκήνιο της ρητορικής τους, για να μη διαταράξουν τη μαζικότητα που έχει προσλάβει η άκρα δεξιά με τον μεθοδευμένο προσεταιρισμό της χριστιανικής πίστης. (Εφ. Καθημερινή)

Η προστασία των αξιών, των θεσμών και των παρακαταθηκών των προγόνων αποτελούσε μέρος του αρχαιοελληνικού ιδανικού, αναπόσπαστο τμήμα του συνειδησιακού αρχετύπου κάθε πολίτη ελληνικής πόλης-κράτους. Η πατρίδα, η θρησκεία, η οικογένεια, ο πολιτισμός που μεταλαμπαδεύονταν από γενιά σε γενιά, από

πρόγονο σε απόγονο, ήταν πολύτιμος θησαυρός για κάθε κοινωνία κι έπρεπε να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού από κάθε αλλότριο κίνδυνο. Αυτά τα ιδανικά κλήθηκαν να προστατεύσουν απέναντι στον περσικό κίνδυνο που απειλούσε την εν γένει ύπαρξή τους. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στην τραγωδία ‘‘Πέρσαι’’ του Αισχύλου(στ.402) ‘‘Ω παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδ’, ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν (Τέκνα τῶν Ἑλλήνων προχωρεῖτε. Ἐλευθερώστε τὴν Πατρίδα, τὰ παιδιά, τὶς γυναῖκες, τοὺς ναοὺς τῶν πατρῶων θεῶν, τοὺς τάφους τῶν προγόνων. Τώρα υπεράνω ὅλων ο ἀγῶνας.) Η ἀνάγκη προστασίας τῆς πατρίδας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς οἰκογένειας αποτέλεσε βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἐλληνικῆς ταυτότητας στο πέρασμα τῶν αἰῶνων, καθὼς θεωρήθηκαν νευραλγικοὶ πυλώνες τῆς ἐπιβίωσης τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐλληνικῆς ταυτότητας, ἀκόμη καὶ σε ἐσχάτους καιροὺς. Το παγιωμένο αὐτὸ τρίπτυχο ἐγένε ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ἀπὸ τὴν ἀκροδεξιά, ἡ ὁποία με προμετωπίδα τὸ σύνθημα «Πατρίς-Θρησκεία-Οἰκογένεια» ἐπιχείρησε νὰ προπαγανδίσῃ τὶς θέσεις τῆς καὶ νὰ προσηλυτίσῃ οπαδοὺς στοὺς κόλπους τῆς, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ σχέδια τῆς γιὰ καθολικὴ κυριαρχία τόσο στὸν πολιτικὸ στίβο, ὅσο καὶ σὲ κάθε πτυχή τῆς κοινωνικῆς οργάνωσης.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς Χρυσῆς Αὐγῆς, ἡ ὁποία προσέγγισε τὴν Ἐκκλησία ἀκολουθώντας τὸ συντηρητικὸ δόγμα «Πατρίς-Θρησκεία-Οἰκογένεια», χρησιμοποιώντας μιὰ συνωμοσιολογικὴ προσέγγιση. Κατάφερε νὰ βρῆ κοινὲς παραπομπές στὸ δόγμα «Ἑλλάς Ἑλλήνων Χριστιανῶν» καὶ νὰ συνδέσῃ τὴν ἀντιμεταναστευτικὴ τῆς δράση με τὴ θρησκεία, σὲ συγκεκριμένα ἀκροδεξιά καὶ θρησκόληπτα στρώματα. Ἡ Χρυσὴ Αὐγὴ εἶναι μιὰ παραστρατιωτικὴ οργάνωση με δικές τῆς εορτές καὶ τελετές, ἐνῶ οὐ μαιάνδροι, οὐ πυρσοί, οὐ στολές καὶ τὰ μπλουζάκια ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν ἀνώτερο κύκλο τῆς. Ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονὸς πὼς ἡ Χρυσὴ Αὐγὴ προσελκύει κάποια μέλη τῆς Ἐκκλησίας, παρά τὸ γεγονὸς ὅτι υιοθετεῖ ἀντιχριστιανικὲς ἀρχές, ὅπως ἡ βία καὶ τὸ μῖσος.

Ἡ Χρυσὴ Αὐγὴ δὲν υπῆρξε ποτὲ ἓνα μὴρφομα με χριστιανικὸ ὀρθόδοξο ὑπόβαθρο καὶ πίστη. Οὐ περισσότερες θρησκευτικὲς ἀναφορές τῆς εἶχαν ἀρχαιοελληνικὸ καὶ παγανιστικὸ χαρακτῆρα. Ὡστόσο, μετὰ τὴν ἀνάδυσή τῆς στὸ πολιτικὸ προσκῆνιο, ἐπιχείρησε ἐπικοινωνιακὰ νὰ παρουσιαστῇ στὴ συνείδηση τῆς κοινῆς γνώμης ὡς προστάτης τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τῆς χριστιανικῆς παράδοσης. Χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ ἀπὸ κοινού παρουσία βουλευτῶν τῆς Χρυσῆς Αὐγῆς καὶ εκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας σὲ ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας γιὰ θεατρικὲς παραστάσεις πὼς προσέβαλαν-κατὰ τὴ γνώμη τοὺς- τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα. Κάποιοι

μητροπολίτες εξέφρασαν κατηγορηματικά τη στήριξη τους στη Χρυσή Αυγή, συμμετέχοντας σε επετειακές εκδηλώσεις της με ακροδεξιό συμβολισμό και καλώντας τα μέλη της να συνεχίσουν τον αγώνα τους για την πατρίδα, τη θρησκεία και τη διαφύλαξη των ιδανικών. Αποκορύφωμα αποτέλεσε η αποστροφή Μητροπολίτη που χαρακτήρισε τη Χρυσή Αυγή ως γλυκιά ελπίδα για τη χώρα και τον απελπισμένο πολίτη. Η Εκκλησία απέφυγε να πάρει ξεκάθαρη θέση απέναντι στη Χρυσή Αυγή και να καταδικάσει απερίφραστα τη ρητορική του μίσους που υποστηρίζεται ακόμη και εντός των τειχών της, υπογραμμίζοντας τη δημοκρατικότητα και την ελευθερία έκφρασης στα πλαίσια της Ιεράς Συνόδου. Τηρεί μια πολιτική ίσων αποστάσεων, εξισορροπητική, αποφεύγοντας τις αναταραχές στους κόλπους της Ιεράς Συνόδου. Ωστόσο, δεν ακολούθησε την ίδια τακτική στο παρελθόν, όταν υιοθέτησε ξεκάθαρη αντικομμουνιστική στάση. (Σακελλαρίου, 2014 σ.305-309) Είναι φανερό πως η Εκκλησία δεν έφτασε ποτέ σε επίπεδο ανοικτής σύγκρουσης με την ακροδεξιά, διότι υπήρχε σύγκλιση ως προς τον συντηρητικό προσανατολισμό που πρέσβευαν αμφότερες, ενώ πάντοτε η ακροδεξιά προσεταιριζόταν την Εκκλησία, προκειμένου να εισχωρήσει στον βαθύ πυρήνα των λαϊκών στρωμάτων, στα οποία η Εκκλησία διαδραματίζει εξέχοντα καθοδηγητικό, κατηχητικό ρόλο.

Έχει υποστηριχθεί εσφαλμένα πως το δόγμα της απάρνησης, το οποίο αποτελεί κύριο μέρος του Χριστιανισμού, ήταν ριζικά αντίθετο με την κοινωνική ανάπτυξη, ωστόσο ο Χριστιανισμός δεν είναι η θρησκεία της απόρριψης και της αποκήρυξης. Οι χριστιανικές αξίες αποτελούν ένα πολύτιμο κοινωνικό όχημα, προτάσσοντας το λογιστικό τμήμα της ψυχής των ανθρώπων έναντι του επιθυμητικού και σαρκικού. Καλούν το πνευματικό μέρος του ανθρώπου να εξυψωθεί και να αποσπαστεί από διαβρωτικά στοιχεία που τον οδηγούν στην κακία, μέσα από την ηθική καθαρότητα που προβάλλουν. Αναπτύχθηκε η φιλανθρωπία, οι ανθρώπινες σχέσεις έπαψαν να είναι τόσο εγωιστικές, με το κυρίαρχο επιχείρημα της εξύψωσης της λογικής, καταδικάζοντας κάθε μορφή βίας και απανθρωπιάς. Η θρησκεία αυτή προτάσσει το μυαλό και του δίνει την ευχέρεια, υιοθετώντας την λογική πρακτική, να αποφύγει κάθε ίχνος κακίας, επικινδυνότητας και σαθρότητας, σηματοδοτώντας το τέλος της βαρβαρότητας. (Gobineau, 1967, σ. 84)

Ο εθνικοσοσιαλισμός επιχείρησε να άρει κάποια χριστιανικά ταμπού για να πυροδοτήσει και εν τέλει να επιτύχει αυτή την εξέγερση. Επικεντρώθηκε σε ζητήματα που αφορούν την προσωπική και ιδιωτική ζωή του ατόμου, όπως η σεξουαλικότητα, η οικογένεια και ο ηθικός κώδικας, με σκοπό να οδηγήσει σημαντικό μέρος της

κοινωνίας στην αντίδραση και στη συνακόλουθη απόρριψη αυτών των αντιλήψεων. Ωστόσο, δεν πέτυχε την απαλοιφή αυτών των ταμπού, αλλά τη μετατόπιση τους, γεγονός που οδήγησε στη διαμόρφωση μιας ψευδεπίγραφης χειραφέτησης. (Marcuse, 1998, σ.145).

Ο Χριστιανισμός είναι μια θρησκεία προσαρμοστική αλλά και εκπολιτιστική, με έμφαση στην ενσωμάτωση όλων των ανθρώπων. Το γεγονός αυτό του δίνει τη δυνατότητα να υιοθετηθεί ακόμη κι από ετερόκλητες φυλές, χωρίς να προσβάλλει και να αλλοιώσει την ιδιοσυστασία τους. Η αποστολή του δεν είναι να διαδώσει την ευφυΐα, ούτε να παρέχει ιδέες σε όσους τις αναζητούν καθώς ούτε η ιδιοφυΐα, ούτε οι ιδέες είναι απαραίτητες για τη σωτηρία. Αντιθέτως, ο Χριστιανισμός διακήρυξε ότι προτιμούσε τους μικρούς και ταπεινούς από τους δυνατούς. Δίνει μόνο ό,τι θέλει να του δοθεί πίσω. Γονιμοποιεί, δεν δημιουργεί. στηρίζει, πατάει, δεν αφαιρεί, αποδέχεται τον άνθρωπο όπως είναι και τον βοηθά μόνο να ακολουθήσει την πορεία του. (Gobineau, 1967, σ.87)

Το ενδιαφέρον του φασισμού για τη θρησκεία ήταν αποκλειστικά πολιτικό και σε καμία περίπτωση θεολογικό. Τα προνόμια που αναγνωρίζονταν στην Καθολική Εκκλησία υπαγορεύονταν από την πρόθεση να χρησιμοποιηθεί η παραδοσιακή θρησκεία. Η φασιστική θρησκεία, επομένως, δεν αντιπαρατέθηκε άμεσα με την καθολική θρησκεία, αλλά την προσέγγισε με πρόθεση να την ενσωματώσει στο δικό της μυθικό κόσμο, υποβιβάζοντας την σε ένα απλό στοιχείο της ιστορίας του μύθου της ρωμαϊκότητας. Για το Mussolini, ο καθολικισμός είχε αποκτήσει παγκόσμιο χαρακτήρα με την μεταλαμπάδευση του στην Ρώμη. Αν και ο φασισμός δε λάτρευε την εκκλησία ως θεματοφύλακα μιας θεϊκής αλήθειας, την αναγνώριζε και την σεβόταν ως εκπρόσωπο της ρωμαϊκότητας, καθώς αντιλαμβανόταν πως ο καθολικισμός ήταν ενσωματωμένος στην φασιστική θρησκεία ως μια θρησκεία των πατέρων, δηλαδή ως προϊόν και έκφραση της ιταλικής φυλής και όχι ως παγκόσμια θρησκεία του ανθρώπου φανερωμένη από τον Θεό. (Gentile, 2013, σ. 248-249)

Ο φασισμός επιδιώκει να προβάλει ότι είναι η χριστιανική ιδέα του ατόμου και της κοινωνίας ως ολότητα. Η κεντρική ιδέα είναι αυτή του ατόμου στην θρησκευτική του διάσταση. Η επίμονη άρνηση του φασισμού να δει το άτομο σε αυτή τη διάσταση μαρτυρά ότι ο φασισμός και ο Χριστιανισμός είναι ασύμβατοι, διότι ο φασισμός χρησιμοποίησε καιροσκοπικά τη θρησκεία για να προσελκύσει τον κόσμο και να αναχθεί ο ίδιος σε επίπεδο θρησκείας μέσα από τη διαδικασία της εκκοσμίκευσης. Η χριστιανική ιδέα της κοινωνίας είναι ότι αυτή αποτελεί μια σχέση μεταξύ των ατόμων, ενώ όλα τα άλλα έπονται με λογικό τρόπο από αυτό. Το κεντρικό αξίωμα

του φασισμού και η πραγματική σημασία του φασιστικού αντιατομικισμού συνίσταται στη θέση ότι η κοινωνία δεν είναι η σχέση μεταξύ των ατόμων. Η συνεπαγόμενη άρνηση είναι η καθοριστική αρχή του φασισμού ως φιλοσοφίας και η ουσία του. Άρα, η φασιστική φιλοσοφία είναι η προσπάθεια να παραχθεί ένα όραμα του κόσμου, στο οποίο η κοινωνία δεν είναι σχέση μεταξύ των ατόμων. Για την ακρίβεια, πρόκειται για μια κοινωνία, στην οποία είτε δεν υπάρχουν συνειδητά ανθρώπινα όντα, είτε η συνείδησή τους δεν συνδέεται με την ύπαρξη και την λειτουργία της κοινωνίας. Ο,τιδήποτε λιγότερο από αυτό οδηγεί πίσω στην αδιαίρετη χριστιανική αλήθεια για την κοινωνία, ενώ ο φασισμός ανακάλυψε ολόκληρη την εμβέλειά της. (Polanyi, 2013, σ.161)

Ο ιταλικός φασισμός ήταν αρχικά αντίθετος ως προς την θρησκεία, αλλά μετατοπίστηκε σε μια πιο μη θρησκευτική θέση μετά την πραγματιστική συμφωνία με το Βατικανό. Οι πιο σύγχρονες ευρωπαϊκές λαϊκιστικές ριζοσπαστικές δεξιές ομάδες είναι στην καλύτερη περίπτωση πολιτισμικά χριστιανικές, με την έννοια ότι θεωρούν τον Χριστιανισμό ή ένα συγκεκριμένο δόγμα (π.χ. τον ρωμαιοκαθολικισμό) ως μέρος της εθνικής κουλτούρας. Ο ιταλικός φασισμός, μολονότι θέλει να είναι ο ίδιος μια πολιτική, κοσμική θρησκεία, δεν στρέφεται ποτέ ανοιχτά κατά της Καθολικής Εκκλησίας, αποφεύγει την σύγκρουση μαζί της. Το φασιστικό καθεστώς αποσκοπεί να ενσωματώσει την Καθολική Εκκλησία στο ολοκληρωτικό του σχέδιο, να την καταστήσει μέρος του Φασιστικού Ολοκληρωτικού Κράτους. Ο Emilio Gentile την ονομάζει στρατηγική της συγκριτικής συνύπαρξης.

Αναντίρρητα, ο φασισμός έχει αντιθρησκευτικές αναφορές. Πριν κυβερνήσει, ο Mussolini δήλωνε άθεος, αλλά αμέσως μόλις αναλαμβάνει την εξουσία, προχωρά σε τεράστιες παραχωρήσεις στην Καθολική Εκκλησία. Σε αυτό το παράδειγμα φαίνεται ξανά η εργαλειοποίηση των ιδεών από το φασισμό, γεγονός που τον διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό από τις υπόλοιπες ιδεολογίες, καθώς όποια ιδέα λειτουργεί ως υποστηρικτικός φορέας προσηλυτισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Ο φασισμός ήταν ένα τυπικό περιστασιακό κίνημα που προήλθε από μια κατάσταση ενθουσιασμού και συλλογικού αναβρασμού. Το σημείο σύνδεσης των οπαδών του φασισμού, σε πρώτο στάδιο, δεν ήταν η δογματική προσήλωση αλλά μια εμπειρία πίστης που τους δημιουργούσε την αίσθηση της μοναδικότητας πως ήταν οι νέοι άνθρωποι που είχαν αναγεννηθεί από την ιερότητα του πολέμου. Το 1922 ο Mussolini διεκήρυττε πως ο φασισμός ήταν μια πίστη που έφτανε σε απήχηση τα επίπεδα της θρησκείας. Τα στοιχεία που όρισαν τη φασιστική θρησκεία είναι εμφανή ήδη από την πρώτη

περίοδο του κινήματος και όλα συνδέονται άμεσα με την αναφορά στον πόλεμο. (Gentile, 2013, σ.252)

Ο Gentile θεωρούσε το φασισμό ως θρησκεία, γιατί εφοδίαζε τους ανθρώπους με θρησκευτικό συναίσθημα, το οποίο τους οδηγούσε να αντιμετωπίζουν τη ζωή με σοβαρό τρόπο. Ο φασισμός ήταν, όπως και ο Χριστιανισμός, μια θρησκεία, γιατί παρείχε την πίστη για την υπέρβαση του εγκλωβισμού στα εγκόσμια. Βασική πεποίθηση των νεαρών φασιστών ήταν πως ένας καλός φασίστας είναι θρησκευόμενος, ενώ επεσήμαναν πως πιστεύουν σε ένα φασιστικό μυστικισμό, γιατί πρόκειται για μια μορφή μυστικισμού που διαθέτει τους μάρτυρές του, έχει αφοσιωμένους οπαδούς και ενώνει έναν ολόκληρο λαό σε μια ιδέα. Η φασιστική ιδεολογία μπόρεσε με ευκολία να αποκρυσταλλωθεί στις εντολές μιας πεποίθησης, γεγονός που επέτρεψε στο φασισμό να μην εκτεθεί στους κινδύνους δογματικών συγκρούσεων. Η μοναδική αληθινή ερμηνεία ήταν η άσκηση της πίστης διαμέσου της υπακοής στον Duce και το κόμμα. (Gentile, 2013, σ.258-259)

Η εθνικοποίηση των μαζών εκφράστηκε με συλλογικές τελετουργίες - πατριωτικές διαδηλώσεις, εορτασμούς μαρτύρων, εθνικές γιορτές, μνημεία, σημαίες, σύμβολα και ύμνους που έφτασαν στην τελική τους ολοκλήρωση στη φασιστική και ναζιστική λειτουργία. (Traverso, 2013, σ.106)

Όπως το φασιστικό δόγμα και ο πολιτισμός ασπάζονταν περιορισμένες πτυχές φιλελεύθερων αρχών αφενός και τη «μοντέρνα τέχνη» από την άλλη (μοντέρνα τέχνη στην Ιταλία σήμαινε, πάνω απ' όλα, φουτουρισμό, και κορυφαίοι φουτουριστές ήταν ιδρυτές φασίστες), έτσι έφτασε ως ανήσυχο *modus vivendi* με τον καθολικισμό. Μέχρι το 1922 μια πτέρυγα του «Καθολικού Φασισμού» αντιπροσώπευε μέρος της ενσωμάτωσης όλων των φαινομενικά θετικών πτυχών του σύγχρονου ιταλικού πολιτισμού. (Payne, 1983, σ.54)

Η διαδικασία της απομυθοποίησης της θρησκείας είχε νευραλγική σημασία και για τη θεμελίωση του εθνικοσοσιαλισμού. Πρόθεσή του ήταν η αποδόμηση της θρησκείας σε συνδυασμό με την οικοδόμηση μιας πεποίθησης που θα εδράζεται στις δικές του θέσεις. Δόθηκε έμφαση στον αποπροσανατολισμό των μαζών από τη χριστιανική ηθική, προκειμένου να διαμορφωθεί ο νέος άνθρωπος, ο οποίος έχει ως βασικά του χαρακτηριστικά την καθαρότητα της αρίας φυλής και τη σωματική δύναμη, αφαιρώντας με τη βία οποιοδήποτε στοιχείο θα μπορούσε να εμποδίσει τη γερμανική κυριαρχία και επιβολή. Αντίστοιχα, στην Ιταλία του Mussolini, ο φασισμός ανάγεται σε επίπεδο θρησκείας, η οποία εκλαμβάνεται πλέον ως το όπιο

του λαού, με σκοπό να τον οδηγήσει στην μετατροπή του σε ανορθολογικό χειραγωγούμενο υποκείμενο. Συνεπώς, κοινό σημείο του γερμανικού και του ιταλικού φασισμού είναι η μεθοδευμένη προσπάθεια τους να αποκτήσουν δυναμική θρησκείας στη συνείδηση της κοινής γνώμης των χωρών τους. (Gentile, 2013, σ. 260-263)

Δε μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός της αντίστασης της εκκλησίας στον φασισμό για να αμυνθεί της χριστιανικής πίστης και της οικουμενικότητας της αποστολής της. (Polanyi, 2021, σ.149)

Επιλογικά, σε πρώτη φάση, ο φασισμός ήταν αντίθετος με τη θρησκεία, προέβη όμως σε αλλαγή πλευσης μετά την πραγματιστική συμφωνία με το Βατικανό. Ουσιαστικά, ο ιταλικός φασισμός είχε πιο συμβιβαστικό χαρακτήρα απέναντι στη θρησκεία, παρά την αρχική αρνητική στάση του. Καταδεικνύεται ωστόσο, η ιδιότυπη σύνδεση ανάμεσα στη θρησκεία και στο φασισμό, η οποία προσλαμβάνει ενίοτε διαστάσεις συγκοινωνούντων δοχείων, καθώς ο φασισμός αντλεί μηχανισμούς προσέλκυσης από τη θρησκεία, ενώ αξιοποιεί βασικές αρχές της, προσαρμοσμένες σε επίπεδο παραχάραξης στο φασιστικό ιδεολόγημα. Ωστόσο, η ολοκληρωτική φύση του φασισμού δεν επιτρέπει την ύπαρξη φορέων που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν την απόλυτη παντοδυναμία που προσδοκούσε να έχει ανάμεσα στους κόλπους των λαϊκών μαζών, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται-σκοπίμως από το φασισμό-αφηγήματα που εκθέτουν τα τρωτά σημεία και τις αγκυλώσεις της θρησκείας, τα οποία θεωρούνται κωλύματα για την ανάδειξη του νέου ανθρώπου της φασιστικής κοσμοθεωρίας, που προτάσσει τη κυριαρχική δύναμη απέναντι στα θρησκευτικά στερεότυπα.

Οι συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους της θρησκείας αποτελούν σαφή δείγματα της ιδιαίτερης και ιδιόμορφης σχέσης της Εκκλησίας με την ακροδεξιά. Οι συγκεκριμένοι ιερείς δηλώνουν με σαφήνεια την καταδίκη της ρητορικής του μίσους της ακροδεξιάς απέναντι στους μετανάστες που φτάνουν στη χώρα μας. Αντιλαμβάνονται πως οι προσεγγίσεις που επιχειρούνται για τον εναγκαλισμό της Εκκλησίας από ακροδεξιούς φορείς γίνονται για την προσέλκυση οπαδών μέσα από το πολυπληθές και συμπαγές σύνολο των Χριστιανών πιστών. Από την άλλη πλευρά, θεωρούν πως η τάση δεξιοποίησης της σύγχρονης εποχής ανάγεται στη διόγκωση των κοινωνικών προβλημάτων της τελευταίας περιόδου (οικονομική κρίση, φτώχεια, ανισότητες, πανδημία) και στον αντίκτυπο τους στον ψυχισμό των πολιτών. Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως ορισμένοι ιερείς δείχνουν να δυσχεραστούν περισσότερο από τα θέματα της ομοφυλοφιλίας και της τεκνοθεσίας, παρά από τον

κίνδυνο που έχει η άνοδος των ακροδεξιών κομμάτων που καταλαμβάνουν καίριο πολιτικό χώρο σε όλο και περισσότερες χώρες της Ευρώπης, χωρίς η Ελλάδα να αποτελεί εξαίρεση του κανόνα.

4.0 Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΥΠΟΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Οι υποκουλτούρες είναι ομάδες που συγκροτούνται στο πλαίσιο μιας ευρύτερης εθνικής κουλτούρας, με κοινή ταυτότητα, αξίες, πρακτικές και πολιτισμικά αντικείμενα. Στο πλαίσιο μιας κουλτούρας, η κοινή ταυτότητα των ανθρώπων βασίζεται σε μια θεωρούμενη παρόμοια κουλτούρα (όπως ιδέες και σύμβολα) παρά σε μια θεσμική συγγένεια. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι υποκουλτούρες ποτέ δεν συμπεριλαμβάνουν ισχυρούς θεσμούς. (Mudde, 2020, σ.84)

Σε διεθνές επίπεδο, εμφανίζονται ελάχιστες ακροδεξιές υποκουλτούρες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ακροδεξιά είναι μέρος μιας ευρύτερης υποκουλτούρας, είτε αναφορικά με τα άτομα, είτε με βάση την καθαυτή υποκουλτούρα. Με αφορμή την εμμονή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με την ακροδεξιά, ορίζονται ευρύτερες υποκουλτούρες στη δημόσια φαντασία, ακόμα κι αν στην πραγματικότητα αποτελούν ηχηρή και βίαιη μειονότητα, όπως συνέβη στην περίπτωση των χούλιγκανς στο ποδόσφαιρο και εξακολουθεί να συμβαίνει στην περίπτωση των skinheads. (Mudde, 2020, σ. 84)

Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στην εναλλακτική δεξιά από άλλες ακροδεξιές υποκουλτούρες είναι ότι αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά φαινόμενο του διαδικτύου, όπου και διαθέτει ελάχιστη οργανωτική υποδομή. Η εναλλακτική δεξιά, περιγράφεται από μια αντιρατσιστική αμερικανική ομάδα ως ένα σύνολο ακροδεξιών ιδεολογιών, ομάδων, ατόμων των οποίων η κεντρική πεποίθηση υποδηλώνει ότι η λευκή ταυτότητα αντιμετωπίζει επίθεση από πολυπολιτισμικές δυνάμεις, οι οποίες χρησιμοποιούν την πολιτική ορθότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη για να υπονομεύσουν τους λευκούς ανθρώπους και τον πολιτισμό τους. (Mudde, 2020, σ. 86)

Οι ακροδεξιές ομάδες, οι οπαδοί του ποδοσφαίρου και η βία στους δρόμους αποτελούν παραμέτρους που προσελκύουν δυσανάλογα πολλούς νέους λευκούς άντρες. Η ύπαρξη ακροδεξιών χούλιγκαν δεν αποτελεί επομένως έκπληξη, αλλά η σημασία της έχει μεγεθυνθεί σημαντικά στις κινδυνολογικές περιγραφές των μέσων ενημέρωσης και στην βιβλιογραφία για τον χουλιγκανισμό που θέλει να προκαλεί εντυπώσεις. Μολονότι μεγάλο μέρος των βίαιων συμπεριφορών ανάγονταν σε αυθόρμητες αντιδράσεις, οι οποίες συμπεριελάμβαναν ρευστές ομάδες συνεχώς μεταβαλλόμενων οπαδών του ποδοσφαίρου, υπήρχαν πολλές οργανωμένες ομάδες χούλιγκαν, αποκαλούμενες εταιρείες, που δημιούργησαν μια σκιάδη υποκουλτούρα

και δομή που συνίσταται σε ιδιαίτερους κώδικες και ξεχωριστή ενδυμασία. (Mudde, 2020, σ. 87)

Ο ακροδεξιός χουλιγκανισμός μεταφέρθηκε στην ευρωπαϊκή ήπειρο κατά τη δεκαετία του 1980, όπου ομάδες χούλιγκαν κατά κύριο λόγο μιμούνταν τις βρετανικές. Τα περισσότερα δυτικοευρωπαϊκά κράτη έχουν καταστείλει γενικά τον χουλιγκανισμό, συγκεκριμένα τον ακροδεξιό χουλιγκανισμό, μέσω των απαγορεύσεων ακροδεξιών και χουλιγκανικών συμβόλων, καθώς και της επιβολής απαγόρευσης εισόδου στα γήπεδα σε βίαιους οπαδούς στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Όμως τα τελευταία χρόνια, οι χούλιγκαν συμμετέχουν και πάλι σε ακροδεξιές δράσεις, οι οποίες εκτυλίσσονται εκτός των ποδοσφαιρικών γηπέδων. (Mudde, 2020, σ. 87)

4.1. ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΣ

Η Ναζιστική Οργάνωση Παναθηναϊκών Οπαδών (ΝΟΠΟ 13) ιδρύθηκε το 1977, από ένα συνονθύλευμα ανθρώπων με εθνικοσοσιαλιστική πολιτική και ακραίο φανατισμό, ένα κράμα skinhead μόδας, βίαιου χουλιγκανισμού και φιλοναζιστικής σημειολογίας. Το όνομά τους αντικατοπτρίζει πλήρως την εικόνα που πρεσβεύουν. Πρόκειται για άνδρες νεαρούς και μεσήλικες, με ξυρισμένο κεφάλι, που εμφανίζονται στο γήπεδο ακόμη και με στρατιωτική στολή. Αιχμηρά αντικείμενα, ρόπαλα, καθώς και λοστοί δεν απουσιάζουν από την τσέπη τους. Οι απόψεις και οι πεποιθήσεις τους δεν διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από αυτές ενός ακροδεξιού πολίτη. Ενδελεχέστερα, είναι υπέρμαχοι του έθνους, αγαπούν την πατρίδα τους και εμφανίζουν στοιχεία ακραίου συντηρητισμού. Η παρουσία τους στο γήπεδο γίνεται εύκολα αντιληπτή. Αναρτούν πανό με ναζιστικά σύμβολα, όπως σβάστικες, μαϊανδρους, καθώς και νεκροκεφαλές που υψώνονται σε κάθε αγώνα. Οι φωνές τους, διεκδικούν λόγο, ενώ τα συνθήματα με ρατσιστικό και εθνικιστικό περιεχόμενο κυριαρχούν κατά την διάρκεια του αγώνα. (Λουκά)

Η εμπλοκή των μελών αυτής της οργάνωσης σε ρατσιστικές επιθέσεις δεν αργεί να κάνει την εμφάνισή της. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους Αμπελόκηπους, στο Παγκράτι και στην περιοχή των Ιλισίων. Κατά τη δεκαετία του '80 αποκτούν ηγετικό ρόλο και αποτελούν την κυρίαρχη ομάδα οπαδών, η οποία δύναται να αντιμετωπίσει οποιονδήποτε αντίπαλο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο τότε Πρόεδρος της ποδοσφαιρικής ομάδας του Παναθηναϊκού, Γεώργιος Βαρδινογιάννης, μετά από μια σειρά επεισοδίων κατά την διάρκεια των αγώνων, αποφασίζει να διαλύσει όλους τους

συνδέσμους, όπως την ΝΟΠΟ 13, και να δημιουργήσει την Πανελλαδική Λέσχη Φίλων Παναθηναϊκού (ΠΑΛΕΦΠ). (Αξιοπούλου)

Ωστόσο, τα κατάλοιπα του φασισμού και του ρατσισμού έχουν επιβιώσει στον χώρο των γηπέδων. Στις 25 Απριλίου του 1998 έλαβε χώρα, έξω από μία λέσχη φιλάθλων, η δολοφονία του Uche Okbuezi. Επρόκειτο για έναν 32χρονο μετανάστη από την Νιγηρία, ο οποίος ασκούσε το επάγγελμα του πωλητή και προσπαθούσε να συντηρεί την οικογένειά του στην πατρίδα του. Το ποινικό μητρώο του δολοφόνου του βρίθει αδικημάτων και ποινών. Περιέχει παραβάσεις για κατοχή ναρκωτικών, έκτιση ποινών στερητικής ελευθερίας στις Φυλακές της Κασσαβέτειας και συλλήψεις για διάφορους ακόμη λόγους. (Κυριακόπουλος)

Επίσης, η ΝΟΠΟ 13 συνδέεται και με το κόμμα της Χρυσής Αυγής και άλλες ακροδεξιές παρατάξεις. Ο πρώην πολιτικός και μέλος του κόμματος της Χρυσής Αυγής, Ηλίας Παναγιώταρος, συμμετέχει στην οργάνωση ΝΟΠΟ. Εξάλλου, η ομάδα του Παναθηναϊκού ήταν η αγαπημένη του, όπως δηλώνει και ο ίδιος. Αντίστοιχα, μέλη της οργάνωσης «ΝΕΟΙ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ» δραστηριοποιούνται στην ΝΟΠΟ, οι οποίοι προέρχονται από την πρώην «Αντικομμουνιστική Οργάνωση Νέων Πειραιώς» και διακρίνονται για την υποστήριξη τους στον κρατούμενο Αριστοτέλη Καλέντζη. Τέλος, αναφορές γίνονται για τους φίλαθλους του Παναθηναϊκού, οι οποίοι αποτελούν την παράταξη «Ελεύθεροι Μαθητές» του Κολλεγίου Αθηνών, με ιδρυτή τον Μαυρουδή Βορίδη.(xyzcontagion.wordpress.com)

Η οργάνωση ΝΟΠΟ δεν περιορίζει τη δράση της μόνο στην Ελλάδα, αλλά διατηρεί επαφές και συνδέσμους με οπαδικές ομάδες του εξωτερικού. Οι οπαδοί της Dinamo Zagreb της Κροατίας, με το όνομα «Blue Bad Boys» διατηρούν στενές σχέσεις με τους οπαδούς της παλιάς ΝΟΠΟ. Οι λεγόμενοι «Blue Bad Boys», δηλώνουν λάτρεις του Hitler, καθώς και υποστηρικτές του Κροάτη φασίστα ηγέτη των Ustaše, και Ante Pavelić. Η συγκεκριμένη ομάδα απαρτίζεται από άκρως παραβατικά άτομα με επιβαρυνμένο ποινικό μητρώο. Το 1990, όταν ακόμα η Γιουγκοσλαβία ήταν ενωμένη, υποστήριξαν μαζικά τον Franjo Tuđman που μεθόδευσε την ανεξαρτητοποίησή της. Πρωταγωνίστησαν, μάλιστα, στα επεισόδια με τον Ερυθρό Αστέρα εκείνη την εποχή. (Εφημ. Δημοκρατία)

Σε γκράφιτι που εμφανίστηκε το 2008 σε κεντρικό σημείο του Zagreb έκαναν κάλεσμα: «Θάνατος στους δημοσιογράφους». Μετά τον σάλο που ξέσπασε, αρνήθηκαν ότι ήταν δικό τους, παρά το γεγονός πως έφερε την υπογραφή τους. Σε αστυνομικές επιχειρήσεις που έχουν γίνει στα γραφεία του συνδέσμου, οι Αρχές

έχουν κατασχέσει όπλα, πυρομαχικά, ρόπαλα και διάφορα πολεμοφόδια, ενώ υπήρχαν και φωτογραφίες του Hitler. Τον Νοέμβριο του 2015 ο κροατικός Τύπος δημοσίευε τα σχέδια των χούλιγκαν της Dinamo Zagreb, με την αρωγή ακραίων οπαδικών στοιχείων του Παναθηναϊκού, για τον αγώνα της κροατικής ομάδας με τον Ολυμπιακό στον Πειραιά για το Champions League. Στο σενάριο «πολέμου» που ανέφερε το δημοσίευμα της jutarnji.hr, οι «πράσινοι» χούλιγκαν είχαν υποσχεθεί ότι «για κάθε έναν από τους Κροάτες χούλιγκαν θα δώσουν δύο δικούς τους για να τους ενισχύσουν στο ραντεβού με εκείνους του Ολυμπιακού.(Εφημ. Δημοκρατία)

Ακόμη, κατηγορούνται για την δολοφονία του φίλαθλου της ΑΕΚ, του Μιχάλη Κατσούρη, μετά από τις επιθέσεις των χούλιγκανς «Blue Bad Boys», σε συνδυασμό με την σύμπραξη των οπαδών της Θύρας 13 εναντίον των οπαδών της ΑΕΚ. Η δολοφονία έλαβε χώρα στη Νέα Φιλαδέλφεια Αττικής, στις 7 Αυγούστου του 2023. Η σύνδεση των δύο οπαδικών ομάδων είναι φανερή. Άλλωστε, δεν αποτελεί τυχαίο γεγονός, η ύψωση του πανό με το αναγραφόμενο σύνθημα «Free the Boys», (Ελευθερώστε τα αγόρια), στην μεριά των πράσινων οπαδών, κατά την διάρκεια του αγώνα μεταξύ της ΑΕΚ και του Παναθηναϊκού, στις 25 Σεπτεμβρίου του 2023. (left.gr)

Εκτός από την ΝΟΠΟ 13, εμφανίζεται και μία άλλη οργάνωση με το όνομα «Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος», για την οποία δεν διατίθενται περαιτέρω στοιχεία. Το όνομα αυτής της οργάνωσης αναφέρεται σε κάποια φυλλάδια με πολιτικό και αθλητικό περιεχόμενο που τύπωσε η οργάνωση ΝΟΠΟ 13 και έφεραν την υπογραφή «Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος», καθώς και σε κάποιες προκηρύξεις που εξέδιδε, η ίδια η οργάνωση στην Λεωφόρο εναντίον της ποδοσφαιρικής ομάδας του ΠΑΟΚ μετά από την νίκη τους, το καλοκαίρι του 1982. (Αλεξίου)

Το 1986 ιδρύεται η ομάδα με το όνομα «Cockneys». Η σύσταση αυτού του συνδέσμου οφείλεται στην αποδυνάμωση της σκληροπυρηνικής κοιτίδας του Παναθηναϊκού το 1985. Μέλη της Πανελληνίας Λέσχη Φίλων του Παναθηναϊκού (ΠΑΛΕΦΙΠ), επιθυμούσαν την αναβίωση και την ένταση της παλιάς Θύρας 13, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν προς την ίδρυση των λεγόμενων «Cockneys». Ονόματα που διακρίνονται για την δράση τους στον συγκεκριμένο σύνδεσμό είναι ο Στέφανος, ο Παπαδόπουλος, ο Νίκας και ο αποκαλούμενος με το παρατσούκλι «Περιπτεράς». Οι Cockneys δραστηριοποιούνται για 12 χρόνια, έως το 1998 και αποτελούν έναν καθαρά χουλιγκανικό σύνδεσμο. Για τα δεδομένα εκείνης της εποχής, υπήρξαν ο πιο παραγκωνισμένος και σκληροτράχηλος σύνδεσμος στην Ελλάδα. Βασικό στοιχείο της ταυτότητάς τους ήταν η συνεχής εμπλοκή τους σε

ταραχές και καυγάδες στα γήπεδα, ενώ τα μέλη της στο μεγαλύτερο ποσοστό ήταν πρώην κρατούμενοι φυλακών. (Αλεξίου)

Λίγο αργότερα, το 1988 συστάθηκε η ομάδα με το όνομα «Mad Boys». Οι «Mad Boys», αποτελούσαν μια παρέα νεαρών που μαζεύονταν στα ηλεκτρονικά. Ως ποδοσφαιρικός σύνδεσμος, είχε στην κατοχή του δικό του κέντρο νυχτερινής διασκέδασης «κλαμπ» καθώς και περιοδικό. Τα μέλη του συνδέσμου πρωτοτυπούσαν και διακρίνονταν για την κινητοποίησή τους. (panathinaikos24.gr)

Ωστόσο, υπήρχαν και μέλη στον σύνδεσμο των «Mad Boys» που υποστήριζαν απροκάλυπτα το κόμμα της Χρυσής Αυγής. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν φωτογραφίες και διάφορα ντοκουμέντα που πιστοποιούν τη θετική στάση του εν λόγω συνδέσμου απέναντι ως προς τα κόμματα και μορφώματα με παρεμφερείς προτιμήσεις. Άλλωστε, πρώην στέλεχος του κόμματος της Χρυσής Αυγής, ο Ηλίας Παναγιώταρος, με το ψευδώνυμο «Rabbit», υπήρξε μέλος του κλαμπ MAD BOYS, που πλέον δεν λειτουργεί. Ταυτόχρονα, οι «Mad Boys», δεν διστάζουν να εμφανίζονται με το σήμα του κόμματος της Χρυσής Αυγής και να κρεμούν σε χώρους δικούς τους, αφίσες των SS, δηλαδή της Μεραρχίας των ομάδων θανάτου της Ναζιστικής Γερμανίας, το 1934. (Μαραγκίδου, vice.com)

4.2 ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ

Ο Ολυμπιακός είναι μια από τις ομάδες που έχουν τους περισσότερους οπαδούς στη χώρα. Στους κόλπους των οπαδών της ομάδας του Ολυμπιακού εμπεριέχονται θύλακες εθνικιστικών και ακροδεξιών δράσεων, γεγονός που αποτυπώνεται στην εγκατάσταση συμβόλων των «ss» στην κερκίδα και τη διείσδυση της Χρυσής Αυγής στα δίκτυα των οργανωμένων οπαδών της ομάδας, ενώ παρατηρούνται εθνικιστικά στοιχεία, με επιρροές από ακροδεξιά και εθνικοσοσιαλιστικά ψήγματα.

Αρκετά ιδρυτικά μέλη της ομάδας ήταν πρόσφυγες, ενώ κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, ανέπτυξαν αντιστασιακή δράση ενάντια στους Ναζί. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση του αθλητή Νίκου Γόδα, ο οποίος εκτελέστηκε στην Κέρκυρα από τους Ναζί, έχοντας ως τελευταία επιθυμία του να φορά τη φανέλα του Ολυμπιακού με τις ερυθρόλευκες ρίγες. (Λουκά)

Οι πρώτες οργανωμένες εθνικιστικές κινήσεις στο χώρο του ελληνικού ποδοσφαίρου εμφανίζονται από τη δεκαετία του '80. Η ύπαρξη οργανωμένων εθνικιστικών και

φασιστικών πυρήνων βρίσκει πεδίο δράσης και επέκτασης, καθώς η ταύτιση με την ομάδα και η συνακόλουθη χαλάρωση των ηθικών αναστολών γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης των εν λόγω ομάδων. Η ιεραρχική και στρατοκρατική δομή της Θύρας 7, οι τελετουργικές επιτελέσεις της, η ισχυρή αίσθηση κοινοτισμού και η “θηρησκευτική” αφοσίωση στην ομάδα αποτελούν το πλαίσιο συνθηκών που ωθεί στην εκτροπή προς τη μισαλλοδοξία, το φασισμό, το ρατσισμό, μέσα από την κατασκευή του Άλλου, ο οποίος μπορεί να εντοπιστεί στον διαιτητή, στον αστυνόμο, στον αντίπαλο οπαδό, το μετανάστη, τον ομοφυλόφιλο, τον αριστερό πολιτικό και σε οποιονδήποτε μπορεί να αποτυπωθεί στη συνείδηση τους ως κίνδυνος.

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό αυτών των πυρήνων είναι η δημιουργία μιας δυναμικής ηγετικής εικόνας, με σκοπό την προσέλκυση υποστηρικτών που θα δεχθούν άκριτα τα πάντα. Ωστόσο, στην Ελλάδα τα στοιχεία γι’ αυτές τις ομάδες είναι ελάχιστα, βασίζονται κυρίως σε ανώνυμες μαρτυρίες, σε συγκεχυμένες πληροφορίες, διότι δεν υπήρξε ενδελεχής έρευνα, ενώ παρατηρείται απροθυμία των ατόμων να τοποθετηθούν ανοιχτά και να δώσουν πληροφορίες. (Λουκά)

Στον Ολυμπιακό εμφανίζεται κατά τη δεκαετία του ’90 ο σύνδεσμος οπαδών Misfits, με χαρακτηριστικό σήμα των οπαδών που ανήκουν στο σύνδεσμο τη νεκροκεφαλή των “ss”. Με έδρα την Καλλιθέα, ο σύνδεσμος αυξάνει τα μέλη του, τα οποία ξεχωρίζουν στο γήπεδο από τις χαρακτηριστικές μπλούζες που φορούν, με τη νεκροκεφαλή των “ss” σε πρώτο πλάνο. Πρόκειται για οργανωμένο σύνδεσμο με έδρα, διεύθυνση και στοιχεία επικοινωνίας, ενώ προανήγγειλαν τη δημιουργία της “Πορφυράς Φάλαγγας”. (Καντζιλιέρης)

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στους “Red nationalists”, μια ομάδα οπαδών του Ολυμπιακού που χαρακτηρίζονται ως “κόκκινοι εθνικιστές”. Εμφανίστηκαν στο διαδίκτυο με κεντρικό σύνθημα το “Θρύλος, Θρησκεία, Εθνικισμός και Βία”, ενώ προανήγγειλαν τη δημιουργία της “Πορφυράς Φάλαγγας”. Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός πως στην ιστοσελίδα τους- όσο βρισκόταν σε λειτουργία- υπήρχε ρητή αναφορά που επέτρεπε την πρόσβαση όχι μόνο σε οπαδούς της ομάδας του Ολυμπιακού, αλλά και σε πατριώτες και εθνικιστές, με εμφατική απαγόρευση πρόσβασης σε οποιονδήποτε άλλον. Διεκδικούσαν έναν Ολυμπιακό που τον πρώτο λόγο έχει ο σκεπτόμενος αλλά και βίαιος λαός του. (Καντζιλιέρης)

Οι “Red Nationalists” προάγουν τη συνεργασία με ομόφυλους λαούς που έχουν κοινό ιστορικό υπόβαθρο με σκοπό τη διαφύλαξη της καθαρότητας του αίματος και της φυλής, ενώ επιβάλλουν τον περιορισμό συναλλαγών με άλλες φυλές που θέλουν να

αλλοιώσουν το ινδοευρωπαϊκό φύλο με σκοπό να εδραιώσουν την επικυριαρχία τους. Υπάρχει άμεση σύνδεση με φασιστικούς συνδέσμους οπαδών του ΑΠΟΕΛ της Κύπρου, της «FC Internazionale Milano» και της «SS Lazio», μιας ομάδας που οργανωμένοι οπαδοί της είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τον εθνικοσοσιαλισμό και το μίσος για τους αριστεριστές της χώρας τους. Ακόμη, προτεινόμενες ιστοσελίδες αποτελούν, μεταξύ άλλων, εκείνες της Γαλάζιας Στρατιάς και της Χρυσής Αυγής. Επιπλέον, υπάρχει παραδοσιακή σχέση των οργανωμένων οπαδών του Ολυμπιακού με τον Ερυθρό Αστέρα, που αποτελεί φυτώριο εθνικιστικών και εξτρεμιστικών πρακτικών, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και στα επεισόδια του ξυλοδαρμού των παικτών του Παναθηναϊκού το 2011. (Καντζιλιέρης)

Οι συγκεκριμένες αντιλήψεις απεγκλωβίστηκαν και εκφράστηκαν με σαφήνεια στον Ολυμπιακό, μετά την αποχώρηση του Σωκράτη Κόκκαλη από τη διοίκηση του Ολυμπιακού, καθώς μέχρι τότε υπήρχε απαγόρευση της διολίσθησης της εξέδρας στον ακροδεξιά εξτρεμισμό. Η ανάληψη της ηγεσίας της ομάδας από τον Ευάγγελο Μαρινάκη σηματοδότησε την αφομοίωση του δόγματος ‘‘No Politica’’ στους κόλπους της ομάδας, παρά το γεγονός ότι ασκείται δριμεία κριτική για το γεγονός πως ο ιδιοκτήτης της ΠΑΕ Ολυμπιακός έχει ιστορικούς δεσμούς με τη δεξιά παράταξη και προώθησε ανοικτά την ανάληψη της εξουσίας από τη Νέα Δημοκρατία το 2019. (Κωστίδης)

Το 2004, μετά την ήττα της Εθνικής Ελλάδος και πρωταθλήτριας Ευρώπης, από την Αλβανία, στον πρώτο αγώνα της για τα προκριματικά του Μουντιάλ του 2006, σημειώθηκαν σημαντικά επεισόδια. Αρκετοί Αλβανοί υπήκοοι που ζούσαν στη χώρα μας, θέλησαν να πανηγυρίσουν για τη νίκη της ομάδας τους, με αποτέλεσμα να γίνουν σοβαρά και βίαια επεισόδια, στα οποία πρωτεργάτες ήταν οπαδοί ομάδων με εθνικιστικές θέσεις. Η πλειοψηφία των ΜΜΕ ασχολείται για λίγες μέρες με το ζήτημα, αλλά μετέπειτα περνάει σε δεύτερη μοίρα, παρά το γεγονός ότι μέσα σε συνδέσμους οργανωμένων οπαδών ποδοσφαιρικών ομάδων επωάζονται ξενοφοβικές, ρατσιστικές και φασιστικές ιδεολογίες σε αθλητικούς χώρους. (Εφημ. «Τα Νέα»)

Στις 29 Μαρτίου 2007, κατά τη διάρκεια προκαθορισμένου ραντεβού συμπλοκής οπαδών του Ολυμπιακού και του Παναθηναϊκού, δολοφονείται ο 22χρονος οπαδός του Παναθηναϊκού, Μιχάλης Φιλόπουλος, μετά από επιθέσεις με μαχαίρι σε όλο του το σώμα και κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις. Η δολοφονία του προκαλεί αντιδράσεις στην κοινή γνώμη και πυροδοτεί μια μεγάλη αστυνομική έρευνα για το ρόλο και τους μηχανισμούς των οργανωμένων οπαδών των ομάδων στη χώρα. Στις εφόδους της αστυνομίας που έγιναν σε γραφεία οργανωμένων οπαδών του Ολυμπιακού βρέθηκαν

πυρομαχικά, ναρκωτικά, λάφυρα, στυλιάρια, αλυσίδες, φωτοβολίδες, ρόπαλα, καπνογόνα και βόμβες μολότοφ. (Εφημ. «Τα Νέα»)

Η Θύρα 7 έχει υποστεί ανθρωπογεωγραφική αλλαγή, η οποία γίνεται φανερή από τις ανακοινώσεις της. Η ανακοίνωση μετά τα επεισόδια με τον Παναθηναϊκό ότι η χρυσή εποχή δεν είναι παρελθόν, αλλά το μέλλον, ερμηνεύθηκε ως έμμεσος υπαινιγμός και δημιούργησε ρήγμα στους οπαδούς του Ολυμπιακού. Υπάρχουν υποψίες συνεργασίας οπαδών με τη Χρυσή Αυγή, ενώ άτομα που έθεσαν υποψηφιότητα με τη Χρυσή Αυγή έχουν άμεση συνάφεια με συνδέσμους του Ολυμπιακού. (Λουκά)

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Σίμου Ανδρόνικου, υποψηφίου βουλευτή της Χρυσής Αυγής και μετακλητού υπαλλήλου της Βουλής με τη Χρυσή Αυγή. Ο Ανδρόνικος ήταν ηγετικό στοιχείο της Θύρας 7 και η πλειονότητα των ψήφων του προερχόταν από τους κόλπους των συνδέσμων του Ολυμπιακού. (Λουκά) Επιπλέον, γνωστός φίλαθλος του Ολυμπιακού με το προσωνύμιο "Χάρος", καταγράφηκε σε τηλεοπτικό πλάνο να παρευρίσκεται στις γυναικείες φυλακές του Κορυδαλλού, κατά τη διάρκεια της προφυλάκισης του Νίκου Μιχαλολιάκου και του Παναγιώτη Λαγού της "Χρυσής Αυγής". Ο ίδιος προσπάθησε να δικαιολογηθεί και σε ανάρτησή του υπερηφανευόταν για τις βομβιστικές επιθέσεις του σε "βάζελους", ενώ αξιοσημείωτη είναι η ταξινόμηση των εγκληματικών ενεργειών του με οπτική ιδιαίτερων κατορθωμάτων, κατ' αναλογία με αστυνομικές ταινίες που ο εγκληματίας συλλέγει αποκόμματα εφημερίδων. (ialmopia.gr)

Στις 18 Σεπτεμβρίου 2013, μέλη της "Χρυσής Αυγής" δολοφονούν τον Παύλο Φύσσα, αντιφασίστα καλλιτέχνη της ραπ και οπαδού του Ολυμπιακού, την ώρα που παρακολουθούσε σε καφετέρια τον ποδοσφαιρικό αγώνα του Ολυμπιακού με την «Paris Saint Germain». Οι σύνδεσμοι του Ολυμπιακού, υιοθετώντας την αντίληψη του «No Politica», δε βγάζουν κάποια ανακοίνωση, γεγονός που προκαλεί τη δυσαρέσκεια των απλών φιλάθλων απέναντι στους οργανωμένους συνδέσμους της ομάδας. (ialmopia.gr)

Η Χρυσή Αυγή έχει σημαντικούς ενεργούς θύλακες στη Θύρα 7, ωστόσο παρατηρείται σε μεγάλο βαθμό αποστασιοποίηση και δυσαρέσκεια μεγάλου μέρους των οπαδών γι' αυτή την κατάσταση. Υπήρξαν προσπάθειες για σύσταση αντιφασιστικών συλλόγων, αλλά η Θύρα 7 προσπάθησε να διαμορφώσει ένα κλίμα μη πολιτικοποίησης. (Λουκά)

4.3 ΑΡΗΣ

Η ομάδα που κέρδισε το πρώτο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, τη σεζόν 1927-28, είχε γεννηθεί λίγο καιρό μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, σε ένα καφενείο στην περιοχή του Βότση. Μια παρέα νέων ίδρυσε στις 25 Μαρτίου 1914 τον σύλλογο, ο οποίος, λίγα χρόνια αργότερα, θα ξεχώριζε για τις σημαντικές επιτυχίες του στον ελληνικό αθλητισμό. Η ομάδα με την κίτρινη φανέλα και τον θεό του πολέμου στο στήθος, που καθιέρωσε το μπάσκετ ως το εθνικό σπορ, έχει μια από τις πιο παθιασμένες κερκίδες. Οι οπαδοί του Άρη, στην πλειονότητά τους προερχόμενοι από την αστική τάξη της Θεσσαλονίκης, θεωρείται ότι παραδοσιακά ανήκουν στο συντηρητικό πολιτικό φάσμα. Ακροδεξιά στοιχεία έχουν προσπαθήσει να διεισδύσουν στην κερκίδα της ομάδας, χωρίς όμως ιδιαίτερη επιτυχία, ειδικά τα τελευταία χρόνια. (Μαραγκίδου)

Παρατηρούνται στην ομάδα του Άρη ομάδες με ακροδεξιά χαρακτηριστικά, όπως τα "Καναρίνια", οι "Ιερολοχίτες" και η "Super 3". Οι Ιερολοχίτες, ο εθνικιστικός πυρήνας του Άρη, υπήρχαν προ της ιδρύσεως του Super 3, δεν πήγαινε όμως στη Θύρα 3, αλλά καταλάμβανε χώρο στο απέναντι πέταλο του γηπέδου Χαριλάου. (Αλεξίου)

Στο παρελθόν έχει γίνει λόγος για ακροδεξιά στοιχεία στον σύνδεσμο των Ιερολοχιτών, στη θύρα 1 του γηπέδου Χαριλάου, κάτι το οποίο ο πρόεδρος τους είχε διαψεύσει. Ωστόσο, η συγκεκριμένη μερίδα οπαδών δεν έχει τη δυναμική του "Super 3", του μεγαλύτερου οπαδικού συνδέσμου του Άρη, στον οποίο φαίνεται να κυριαρχούν τα αντιφασιστικά αισθήματα. Η Super 3 θεωρείται ως αντιφασιστική έκφραση μέσα στο σώμα των οπαδών και δεδομένου πως έχει κυρίαρχη θέση στα διοικητικά της ομάδας, σε αντιδιαστολή με τους «ιερολοχίτες» της (ίδιες πολλές φορές) εξέδρας. Τα μέλη του Super 3, άλλωστε, ήταν μεταξύ των οπαδών των ελληνικών ομάδων που μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα από τη Χρυσή Αυγή ύψωσαν αντιφασιστικό πανό στο γήπεδο, το οποίο έγραφε, «Η μπάλα θα παιχτεί με τα κεφάλια των Ναζί. RIP Killah P». (Μαραγκίδου)

4.4 ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ

Μετά την καταστροφή της Σμύρνης το '22, ο Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος Σμύρνης και οι πρόσφυγες που ήρθαν στην Ελλάδα συνεχίζουν την αθλητική τους παράδοση. Το 1983 ιδρύθηκαν οι Πάνθηρες του Πανιωνίου. Οι οπαδοί που καταλάμβαναν έως τότε το πέταλο της Θύρας 3 του γηπέδου της Ν. Σμύρνης,

οργανώθηκαν και έτσι άνοιξε ο Σύνδεσμός τους με την επωνυμία ‘‘The Panthers’’. Ο σύνδεσμος αυτός κατοικοέδρευε απέναντι από την κεντρική θύρα του γηπέδου, στο ισόγειο μιας πολυκατοικίας, δηλώνοντας δυναμική παρουσία και συσπειρώνοντας σταδιακά μεγάλο κομμάτι οπαδών από τις γύρω περιοχές, αλλά και την Αθήνα. Ιστορικό έχει μείνει το πανό τους: «*Πανιώνάρα Και Τα Μυαλά Στα Κάγκελα*» που είχε εμπνεύσει και παραλλάξει ο Τζίμης Πανούσης στο τραγούδι του «*Κάγκελα Παντού*». (Αλεξίου)

Πολλά χρόνια μετά, τον Σεπτέμβριο του 2013, λίγο πριν από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα από τη Χρυσή Αυγή, όταν η νεοναζιστική οργάνωση επιχείρησε να εμφανιστεί στην περιοχή, οι οργανωμένοι οπαδοί του Πανιωνίου εξέδωσαν χαρακτηριστική ανακοίνωση: «*Ηταν κρίμα που δεν έμειναν λίγη παραπάνω ώρα, από τα σκάρτα δέκα λεπτά που βρέθηκαν στα μέρη μας, καθώς δεν μας έδωσαν το χρόνο να τους ξεναγήσουμε στα ωραία συντριβάνια και πηγάδια της πόλης μας*», ανέφεραν μεταξύ άλλων και κατέληξαν πως, «*Στη Νέα Σμύρνη ξέρουμε από προσφυγιά, από αντίσταση σε γερμανοτσολιάδες και τιμάμε το αίμα των παππούδων μας. Είμαστε περήφανοι για την καταγωγή μας και θα συντρίψουμε κάθε φασισμό που θα εμφανίζεται εναντίον των φτωχών και των καταπιεσμένων. Ούτε στη Νέα Σμύρνη, ούτε πουθενά... PanthersClub 1983*». (Μαραγκίδου)

Αυτή η στιγμή ήταν καταλυτική για την κερκίδα της Νέας Σμύρνης, που δεν επέτρεψε οποιαδήποτε προσπάθεια ακροδεξιών να μπουν στις τάξεις της, όπως είχαν επιχειρήσει τη δεκαετία του '90, χωρίς όμως να επιτύχουν να αποκτήσουν κεντρικό ρόλο. Είχαν, ωστόσο, υπάρξει πανό στις κερκίδες με ακροδεξιό περιεχόμενο, από τους «Πανιώνιος Nationalists». Πέραν τούτου, όμως, ο Πανιώνιος έχει μια σαφή αντιφασιστική στάση: Από το πανό για τον Παύλο Φύσσα που έγραφε «*Το (παρα)κράτος δολοφονεί, γαμιούνται οι Ναζί. Καλό ταξίδι Παύλο*», μέχρι και τις δράσεις για τους πρόσφυγες, όπως το ταξίδι στη Μυτιλήνη μεταφέροντας τρόφιμα και ρουχισμό που είχαν μαζέψει οι Πάνθηρες, αλλά και πανό που απεικόνιζε δύο καράβια με ανθρώπους να κρατούν σημαίες με μπλε και κόκκινο χρώμα και τη σημείωση ότι «Πανιώνιος σημαίνει προσφυγιά». (Μαραγκίδου)

4.5 ΗΡΑΚΛΗΣ

Ο όμιλος γεννήθηκε το 1908 και είχε μία δύσκολη ιστορία πριν από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Ο Γηραιός έχει παίξει κεντρικό ρόλο στα αθλητικά γεγονότα της Θεσσαλονίκης, με σπουδαίους αθλητές να φορούν τη φανέλα

με τον ημίθεο στο στήθος. Η κερκίδα του Ηρακλή, όπως και όλων των ομάδων, έχει ανθρώπους όλου του πολιτικού φάσματος, όμως οι οργανωμένοι οπαδοί της Αυτόνομης Θύρας 10 έχουν τοποθετηθεί ενάντια στην ακροδεξιά. Ωστόσο, εμφανίζονται κάποιες μεμονωμένες ομάδες με ακροδεξιά χαρακτηριστικά όπως οι "Θύρα 10 Βαλμάδας", οι "Ultras" και οι "CommandoSkins. (Μαραγκίδου)

Το 2012, σε αγώνα Κυπέλλου με την Προοδευτική στον Κορυδαλλό, έγιναν επεισόδια με μέλη της Χρυσής Αυγής από τις γύρω περιοχές, που έστησαν ενέδρα, αλλά τελικά κυνηγήθηκαν από τους οπαδούς του Ηρακλή. Την ίδια χρονιά, σύμφωνα με το ίδιο ρεπορτάζ, στον αγώνα με τον Εργοτέλη στην Κρήτη, οπαδοί του Ηρακλή αντιλήφθηκαν ενέδρα μαυροφορεμένων αντιπάλων με σύμβολα της Χ.Α. και άλλης ομάδας, λίγο έξω απ' το Παγκρήτιο και την απέφυγαν. (Μαραγκίδου)

4.6 ΑΕΚ

Στην ΑΕΚ η αντίστοιχη κίνηση είχε τον τίτλο "Τρομοκρατική Οργάνωση Φιλάθλων ΑΕΚ" (ΤΟΦΑ). Δεν κατάφερε να αποκτήσει σημαντική υπόσταση και δράση, αφού η δημιουργία της συνέπεσε με την «ORIGINAL», η οποία ήταν μαζικότερη και κυριάρχησε.

Η πρώτη εμφάνισή της έγινε το 1982, σε επεισόδια πριν και μετά την αναμέτρηση με το Παναθηναϊκό. Σύμφωνα με κάποιους, ήταν η «κιτρινόμαυρη» μίμηση της ΝΟΠΟ και μεταξύ των αρχηγών τους υπήρχαν σχέσεις. Είχε σποραδικές εμφανίσεις, με τελευταία (κάπου στα μέσα του '80) την - προσωρινή - ανάρτηση, στο γήπεδο, της σημαίας με τη σβάστικα. Βέβαια, η μη οργανωμένη υπόστασή της δε συνεπάγεται και την ανυπαρξία της. Τα μέλη της ήταν γνωστά, συνυπήρχαν και δρούσαν εν ονόματι της ΑΕΚ, μαζί ή μέσα από άλλους Συνδέσμους. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι σχετικά πρόσφατα, έγινε νέα - προς το παρόν αποτυχημένη - προσπάθεια αυτόνομης παρουσίας και δράσης ενός συνδέσμου με αντίστοιχη φιλοσοφία και δημιουργήθηκαν υπόνοιες συσχετισμού με το περιστατικό στη Ν. Φιλαδέλφεια, όταν η αστυνομία, ύστερα από επίθεση σε αστυνομικούς, βρήκε σε γραφεία κάποια πολεμοφόδια. Ακόμη, υπάρχει η φημολογία ότι στα επεισόδια της Ομόνοιας συμμετείχαν κάποιοι γνωστοί στο χώρο των οργανωμένων. (athens.indymedia.org)

Τα τελευταία χρόνια έχει κάνει την εμφάνισή του στον χώρο των οπαδών της ΑΕΚ ένας σύνδεσμος με καθαρά εθνικιστική-ρατσιστική συνθηματολογία, οι «**Ghetto Boys**». Αυτοί δεν συγκρούονται μόνο με οπαδούς των αντίπαλων ομάδων, αλλά και με τα μέλη του συνδέσμου *Original 21*, οι οποίοι τους θεωρούν ξένο σώμα στην

ΑΕΚ. Κατά καιρούς αναρτούν φασιστικά πανό, αλλά μέχρι στιγμής η δράση τους παραμένει περιορισμένη και ελεγχόμενη. Ιστορικές παράμετροι όπως η ίδια η συγκρότηση της ΑΕΚ ως προσφυγικής ομάδας, αλλά και η ύπαρξη ποδοσφαιριστών της Ένωσης, όπως ο Σ. Κοντούλης που εκτελέστηκε από τους Ναζί το 1944, έχουν εγγράψει αντιφασιστικά αντανakλαστικά στο οπαδικό κίνημα της ΑΕΚ, τα οποία εκφράστηκαν σε διάφορες σημαντικές καμπές.

4.7 ΠΑΟΚ

Οι οπαδικοί κύκλοι του ΠΑΟΚ εμπεριέχουν ακροδεξιές τάσεις. Στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» (τεύχος 19/9/1997) σε άρθρο με τίτλο «Φίλαθλοι και Εθνικισμός» ο τότε υπεύθυνος νεολαίας, Γ. Μάστορας, αναφέρει πως το φαινόμενο της έντονης παρουσίας εθνικιστών φιλάθλων δεν περιορίζεται φυσικά σε καμιά περίπτωση σ' αυτές τις δύο ομάδες της συμπρωτεύουσας. Δηλώνει κατηγορηματικά ότι τόσο στις μεγάλες ομάδες των Αθηνών, όσο και στις επαρχιακές ομάδες, υπάρχουν ισχυροί πυρήνες εθνικιστών οπαδών, υπογραμμίζοντας πως οι χώροι των αθλητικών συναντήσεων προσφέρονται για την προώθηση των εθνικιστικών θέσεων και ιδεωδών και φυσικά δε θα μείνουμε άπραγοι στο συγκεκριμένο τομέα. Ακόμη, το σύνθημα «*δεν θα γίνεις Έλληνας ποτέ, Αλβανέ Αλβανέ*» των οπαδών του ΠΑΟΚ προς τον νεαρό άσο του Παναθηναϊκού, Σωτήρη Νίνη, δεν αφήνει περιθώρια για παρερμηνείες σχετικά με τα «πιστεύω» τους.

Η έλευση του Ιβάν Σαββίδη στην ηγεσία της ΠΑΕ ΠΑΟΚ θεσμοθέτησε την υιοθέτηση του δόγματος «No Política» στους κόλπους των οπαδών της ομάδας. Αυτό είχε ως συνέπεια να εκδιωχθεί κάθε αριστερό, αντικαπιταλιστικό και αντιφασιστικό στοιχείο από τους συνδέσμους των οπαδών της ομάδας και από τις εξέδρες της Τούμπας. Ο έλεγχος της Θύρας 4 και των μεγάλων συνδέσμων του ΠΑΟΚ, πέρασε σε άτομα με έντονη εθνικιστική-φασιστική δράση. Ήταν φυσικό επακόλουθο, μέσα από τις τάξεις των οργανωμένων οπαδών, να γεννηθούν και να στελεχωθούν τα τάγματα εφόδου που ανέπτυξαν έντονη δράση. Στην οπαδική διάσταση, προσπάθησαν να επιβάλουν στην πόλη την απόλυτη κυριαρχία τους, τσακίζοντας με τη βία τους οπαδούς των άλλων ομάδων. Ταυτόχρονα, είχαν έντονη συμμετοχή στο πολιτικό «γίγνεσθαι» της πόλης, δίνοντας τον τόνο σε καθετί αντιδραστικό, από τα εθνικιστικά συλλαλητήρια μέχρι τις επιθέσεις σε καταλήψεις και συλλογικότητες, προσπαθώντας να επιβάλουν την ιδεολογία τους. (eksegersi.gr)

Μετά τη δολοφονία του 19χρονου οπαδού του Άρη, Άλκη Καμπανού, τον Φεβρουάριο του 2022 στη Θεσσαλονίκη, έγιναν φανερές οι νεοναζιστικές και φιλοφασιστικές καταβολές των ταγμάτων εφόδου των οπαδών του ΠΑΟΚ από τον τρόπο που έδρασαν στη δολοφονία του 19χρονου οπαδού του Άρη, που θύμιζε καταδρομική επιχείρηση σε εχθρική περιοχή. Αντίστοιχα, το φαινόμενο αυτό γίνεται φανερό και από την επιλογή των στόχων τους στις γειτονίες της Θεσσαλονίκης, όπου έκαναν επιθέσεις ενάντια σε μετανάστες, σε φοιτητές της ΕΑΑΚ, σε μέλη της ΚΝΕ και του ΚΚΕ, σε αντιφασίστες μαθητές και καθηγητές και όχι σε οπαδούς άλλων ομάδων, αλλά κι από τον τρόπο που αντιμετώπισαν την υπόθεση της δολοφονίας του Άλκη Καμπανού, με τις ανακοινώσεις τους και με την ανάρτηση πανό στις εξέδρες των γηπέδων που έπαιζαν οι ομάδες του ΠΑΟΚ.(eksegersi.gr)

Ωστόσο, αν κάποιος είχε αμφιβολίες για την πολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση του ΠΑΟΚτζιδικού τάγματος εφόδου, είναι σίγουρο ότι πείστηκαν από το πανό με το σύνθημα «Αδέλφια κρατάτε γερά», που κρεμάστηκε στο πέταλο της Τούμπας, στον επαναληπτικό αγώνα του Conference League κόντρα στη Middle Jutland. Οι οργανωμένοι οπαδοί του ΠΑΟΚ έδειξαν την ιδεολογία που επικρατεί ενδεικτικά στις γραμμές τους, εκφράζοντας την υποστήριξή τους στους προφυλακισμένους οπαδούς, αναλαμβάνοντας με τον πιο επίσημο τρόπο την «πολιτική ευθύνη» για τη δολοφονία του οπαδού του Άρη.(eksegersi.gr)

Η ΠΑΕ ΠΑΟΚ προέβαλε το επιχείρημα ότι η πρόσφατη δολοφονική επίθεση εναντίον των οπαδών του Άρη ήταν μια ενέργεια ακραίας οπαδικής βίας από κάποιους εξτρεμιστές που δεν έχουν θέση στην οικογένεια του ΠΑΟΚ, χωρίς κανένα πολιτικό υπόβαθρο. Ωστόσο, δημιουργούνται ερωτήματα αναφορικά με την απουσία εντολής από την ΠΑΕ ΠΑΟΚ προς την ηγεσία των οργανωμένων οπαδών να κατέβει αμέσως το επίμαχο πανό, αλλά και το γεγονός ότι επετράπη η παραμονή του στα κάγκελα σε όλη τη διάρκεια του αγώνα, εκδίδοντας μόνο εκ των υστέρων μια ανακοίνωση, με την οποία καταδίκασε την ενέργεια των οπαδών της ομάδας. Η στάση αυτή αποκωδικοποιήθηκε ως μια μορφή έμμεσης στήριξης της ομάδας στον οπαδικό στρατό και παραλληλίστηκε με αντίστοιχες τακτικές ακροδεξιών μορφωμάτων, που επωάζουν πρώτα τις βίαιες δράσεις και μετέπειτα λαμβάνουν αποστάσεις ασφαλείας, καταδικάζοντας ρητά κάθε μορφή βίας. Επιπρόσθετα, όλο αυτό το διάστημα δεν έχει γίνει καμιά ενέργεια από τη διοίκηση του ΠΑΟΚ για να ληφθούν μέτρα κατά των οργανωμένων οπαδών και να περιοριστεί η δράση τους.(eksegersi.gr)

4.8 Η ΓΑΛΑΖΙΑ ΣΤΡΑΤΙΑ

Στις 7 Οκτωβρίου του 2000, στον ποδοσφαιρικό αγώνα Ελλάδας- Φινλανδίας στο Ολυμπιακό Στάδιο εμφανίστηκε μια μικρή ομάδα οπαδών που προκάλεσε με ναζιστικούς χαιρετισμούς στη διάρκεια του παιχνιδιού.

Η νίκη της Εθνικής με 1-0 πέρασε σε δεύτερη μοίρα και η Γαλάζια Στρατιά κέρδισε την πρώτη εμφάνιση στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Ένα χρόνο αργότερα περίπου 150 μέλη της οργάνωσης- που ιδρύθηκε από μέλη της Χρυσής Αυγής- πραγματοποιούσαν εμφάνιση διαμαρτυρίας έξω από τα γραφεία της ΕΠΟ στη Λεωφόρο Συγγρού. Αιτία ήταν η πρόταση για τη συνδιοργάνωση του ευρωπαϊκού πρωταθλήματος από Ελλάδα και Τουρκία, το 2008. Κυριάρχησαν τα συνθήματα «Τούρκοι, Μογγόλοι, δολοφόνοι», και «Γκαγκάτση Τουρκόσπορε».(iefimerida.gr)

Η Γαλάζια Στρατιά αρχικά δημιουργήθηκε από μέλη της Χρυσής Αυγής Παγκρατίου. Μάλιστα, τους πρώτους μήνες ζωής της, ο σύνδεσμος που αυτοδιαφημίζεται ως Φίλοι των Εθνικών Ομάδων συστεγαζόταν στα γραφεία της Χρυσής Αυγής στο Παγκράτι. Μαζί τους ενώθηκαν μέλη της Χρυσής Αυγής από τους Αμπελόκηπους, τον Βύρωνα, την Καισαριανή και την Κυψέλη. Ο Ηλίας Παναγιώταρος γρήγορα αναδείχτηκε σε ηγετική μορφή της Στρατιάς. Γέννημα- θρέμμα της Χρυσής Αυγής, υποψήφιος ευρωβουλευτής με τον συνδυασμό Πατρίς, την πολιτική μετεξέλιξη της Χρυσής Αυγής αλλά και υποψήφιος με τον ΛΑΟΣ του Γ. Καρατζαφέρη, αποτελεί τον αδιαμφισβήτητο ηγέτη της Γαλάζιας Στρατιάς. Όπως εξηγούν οι ιδρυτές της Γαλάζιας Στρατιάς, *«αφορμή για την ίδρυση ήταν το παιχνίδι της Εθνικής μας με τους Αλβανούς στο ΟΑΚΑ. Εκεί μπορεί να κερδίσαμε με 2-0, αλλά οι Αλβανοί ήταν διπλάσιοι από εμάς και επιπλέον βεβήλωσαν το εθνικό μας σύμβολο. Από τότε ορκιστήκαμε να μην το επιτρέψουμε ποτέ πια».* (iefimerida.gr)

Ο παροξυσμός που ακολούθησε την κατάκτηση του ευρωπαϊκού πρωταθλήματος από την Ελλάδα στα γήπεδα της Πορτογαλίας το 2004 έδωσε ακόμη μεγαλύτερη προβολή στη "Γαλάζια Στρατιά" και πολλά από τα επεισόδια που προκάλεσαν έμειναν ατιμώρητα, όπως το βράδυ των πανηγυρισμών για την κατάκτηση του κυπέλλου ξυλοκοπήθηκαν μετανάστες στην Ομόνοια, οι οποίοι πουλούσαν ενθύμια της Εθνικής. Όσο για το πόσοι είναι, την απάντηση τη δίνει ο κ. Παναγιώταρος. *«Κάποιοι λένε πως είμαστε εκατοντάδες. Εγώ όμως είδα χιλιάδες».* Παραδόξως τα μέλη της Γαλάζιας Στρατιάς παίρνουν εισιτήρια για τις θύρες 20, 21 και 22 του Σταδίου

Καραϊσκάκη για τα παιχνίδια της Εθνικής, ενώ σύμφωνα με πληροφορίες παίρνουν εισιτήρια ως σύνδεσμος φιλάθλων από την ΕΠΟ, τα οποία και διαθέτουν από τα γραφεία τους στην οδό Σωκράτους 52 αλλά και στη Θεσσαλονίκη. (iefimerida.gr)

Μια ακόμη μεγαλύτερη απόδειξη των πεποιθήσεων των εν λόγω οπαδών, η οποία είναι και ενδεικτική της διείσδυσης της Χρυσής Αυγής στις κερκίδες, ήταν οι ναζιστικοί χαιρετισμοί στις 25 Μαρτίου 2007, όταν μέλη της Γαλάζιας Στρατιάς χαιρέτισαν ναζιστικά στη διάρκεια ανάκρουσης του ελληνικού εθνικού ύμνου, προκαλώντας τότε σοκ στο πανελλήνιο. Στις πρακτικές τους φυσικά εντάσσεται το κάψιμο σημαίων άλλων χωρών, αλλά και η αρχαιοελληνική ενδυμασία με περικεφαλαίες. (iefimerida.gr)

Οι συγκεκριμένοι οπαδοί αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα φανατικών ατόμων που συχνάζουν στα ποδοσφαιρικά γήπεδα. Πρόκειται για ανθρώπους νεαρής ηλικίας, που ήρθαν σε επαφή με την κερκίδα μαζί με τον πατέρα τους και σταδιακά απέκτησαν σχέση εξάρτησης με την ομάδα και τους μηχανισμούς της. Δηλώνουν απόλυτη υποταγή, πίστη και υπακοή στην ομάδα, επειδή στους κόλπους της νιώθουν ότι ανήκουν σε ένα άρρηκτα συνδεδεμένο σύνολο με κοινές καταβολές, πεποιθήσεις και δράσεις. Δεν διστάζουν να παραδεχθούν τη συχνότητα των βίαιων επεισοδίων, ανάγοντας τα στην καθημερινή ρουτίνα του οπαδικού χώρου. Επίσης, αυτοί οι οπαδοί δεν δυσανασχετούν με την εισροή ακροδεξιών και νεοναζί στους οπαδικούς συνδέσμους, καθώς αντιμετωπίζονται με ωφελμιστικό τρόπο, διότι διαθέτουν σημαντικές διασυνδέσεις και μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμους και σκληροτράχηλους συμμάχους στο οπαδικό πεδίο της μάχης. Γίνεται φανερό πως ο προσηλυτισμός νεαρών ατόμων και η σύνδεσή τους στο άρμα του χουλιγκανισμού και της βίας είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών προβλημάτων της χώρας, τα οποία οδήγησαν στη βαθμιαία αλλοτρίωση των θεσμών και των αξιών που διαδραματίζουν παιδευτικό ρόλο στη διαμόρφωση προσωπικοτήτων.

5.1 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το τέλος του 18^{ου} αιώνα στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από την έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης και της προβολής του φιλελεύθερου δημοκρατικού τριπτύχου της ελευθερίας, της ισότητας και της αδελφότητας, το οποίο κλόνισε τις ρίζες της μοναρχίας που κυριαρχούσε στην Ευρώπη για αιώνες.

Κάθε δράση προκαλεί αντίδραση, τα νεωτερικά στοιχεία απειλούν το παλαιό κατεστημένο, το οποίο επιχειρεί να αρθρώσει λόγο και να δώσει ηχηρή ανταπάντηση. Απαιτεί την επιστροφή στις παραδοσιακές συντηρητικές αξίες, που διασφάλιζαν την ισορροπία, την εθνική καθαρότητα και την άρνηση απέναντι σε κάθε Επανάσταση. Μέσα από αυτές τις διεργασίες, αναδύθηκε η ακροδεξιά, η οποία κλήθηκε να υπερασπιστεί την επιστροφή στο παρελθόν, χωρίς να καταφέρει μέσα στο 19^ο αιώνα να αποκτήσει ποτέ την παλαιά της αίγλη.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, παρατηρείται δυναμική επάνοδος της ακροδεξιάς στην Ευρώπη, μέσα από τον ιταλικό φασισμό του Mussolini και τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό του Hitler. Ο πόλεμος και η οικονομική κρίση αποτέλεσαν το καύσιμο που δημιούργησε την ταχεία ανάφλεξη της ακροδεξιάς στον ευρωπαϊκό χώρο. Ο φασισμός βρίσκει πρόσφορο έδαφος στην κυριαρχούσα θεωρία των ελίτ, η οποία πρεσβεύει πως ο έλεγχος της κοινωνίας και της εξουσίας ασκείται από μια ολιγομελή άρχουσα τάξη με ιδιαίτερη θέση στον οικονομικό, πολιτικό και ιδεολογικό χώρο. Η κυριαρχούσα ελίτ απαιτεί την προάσπιση των συμφερόντων της από το σύνολο των αρχομένων, οι οποίοι οφείλουν να υπηρετούν με ευλάβεια τα κελεύσματα της. Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια την επικράτηση του κορπορατισμού ως οικονομικού και κοινωνικού συστήματος, που βασιζόταν στις εργατικές συντεχνίες και την υποταγή τους στο κεντρικό σύστημα. Με αυτό τον τρόπο, ο φασισμός θα είχε τον απόλυτο έλεγχο της οικονομίας, μέσα από την απόλυτη εποπτεία εργοδότη και εργαζόμενου από τους μηχανισμούς του, φαλκιδεύοντας ψήγματα φιλελευθερισμού και επαναστατικών κινημάτων.

Με τη σειρά του, ο γερμανικός εθνικοσοσιαλισμός (ναζισμός) συνδέθηκε με τη θρησκεία, επιχειρώντας να μιμηθεί ευλαβικά όλες τις διεργασίες που δημιούργησαν τη δυναμική του Χριστιανισμού και θεμελίωσαν την κυριαρχία του στη θρησκευτική συνείδηση του λαού. Μέλημα του ήταν η προσέλκυση, ο προσηλυτισμός και η συναρμογή του λαού στο ναζιστικό άρμα, με τυφλή υποταγή και πειθαρχία. Ωστόσο, η σχέση του ναζισμού με τη χριστιανική θρησκεία είχε και μια αντιφατική διάσταση, καθώς από τη μία υπήρχε σχέση μίμησης στους τρόπους προσέγγισης και σύστασης

ενός μαζικού και πολυπληθούς ποιμνίου στις τάξεις τους, ενώ από την άλλη, ο Χριστιανισμός νομοτελειακά θα αποτελούσε το αντίπαλο δέος στα επικείμενα κυριαρχικά σχέδια του ναζισμού για απόλυτη ιδεολογική επικράτηση στις τάξεις του λαού.

Ωστόσο, η ακροδεξιά επιχειρεί να εδραιώσει την παρουσία της σε κάθε δραστηριότητα του ανθρώπινου βίου, όπως ο αθλητισμός. Άλλωστε, είναι νωπές οι ιστορικές μνήμες από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936 στο Βερολίνο, υπό την αιγίδα του ναζιστικού καθεστώτος, το οποίο προέτασσε το σωματικό άριο σφρίγος ως νευραλγικό και προαπαιτούμενο χαρακτηριστικό του ναζιστικού ανθρώπου. Στη σύγχρονη εποχή, η ακροδεξιά εισέρχεται στο πιο δημοφιλές άθλημα του πλανήτη, στο άθλημα με την πιο μαζική αποδοχή, που λαμβάνει διαστάσεις κοινωνικού φαινομένου, στο ποδόσφαιρο. Η ανάγκη ένταξης και αποδοχής των ατόμων σε υποομάδες με κοινά χαρακτηριστικά, η πρόθεση κυριαρχίας στο γήπεδο, η αναγωγή της ποδοσφαιρικής ομάδας σε θρησκεία, σε σύμβολο και η συνακόλουθη ταύτιση του αγώνα με μάχη, διαμόρφωσαν ένα κατάλληλο πλαίσιο για την είσοδο της ακροδεξιάς στις ποδοσφαιρικές ομάδες.

Οι αιματηρές συγκρούσεις, οι δολοφονικές επιθέσεις, οι οπαδικές μάχες σε πολυσύχναστες περιοχές ευρωπαϊκών πόλεων καταδεικνύουν την έντονη επιρροή των ακροδεξιών μηχανισμών στους κόλπους του ποδοσφαιρικού οικοδομήματος. Εκείνο, με τη σειρά του, αναπτύσσει μια ιδιότυπη σχέση μαζί τους, αποκηρύσσοντας κάθε περιστατικό βίας και ακρότητας, αναγνωρίζοντας, όμως, πως τα μέλη που αναπτύσσουν αυτές τις συμπεριφορές είναι "χρήσιμα" για τη δραστηριοποίηση των οργανωμένων συνδέσμων που θα κινητοποιήσουν τα πλήθη και θα διατρανώσουν το μεγαλείο της ομάδας.

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο το γεγονός πως η ακροδεξιά βρίσκει πρόσφορο έδαφος όταν η κοινωνία διέρχεται μια περίοδο κρίσης και παρακμής. Προαναγγέλλει μια νέα κοινωνική "γη της επαγγελίας", λύσεις σε όλα τα προβλήματα, αξιοποιώντας το λαϊκισμό, την προπαγάνδα, τον εθνικισμό και τη δημαγωγία, επιχειρώντας να ενισχύσει κάθε ακροδεξιό ένστικτο ενός λαού που υφίσταται πίεση. Η άνοδος της οφείλεται στην αδυναμία της αστικής δημοκρατίας να επιλύσει καίρια κοινωνικά προβλήματα και να λειτουργήσει ως ανάχωμα απέναντι στην ευρύτερη διάβρωση σε κοινωνικό, πολιτικό, ηθικό και πολιτισμικό επίπεδο.

Ωστόσο, η ακροδεξιά δεν δύναται να αποτελέσει ορθολογική επιλογή για καμία μορφή δράσης και έκφρασης. Αποτελεί παράγοντα όξυνσης των κοινωνικών

προβλημάτων, τα οποία πυροδοτούνται από τη ρητορική μίσους και την άσκηση βίας σε όλες τις εκφάνσεις της. Οι συνεντεύξεις με εκπροσώπους της Εκκλησίας και οπαδούς ποδοσφαιρικών ομάδων επικυρώνουν το γεγονός ότι η ακροδεξιά λειτουργεί με μοναδικό γνώμονά της τη μαζοποίηση, τη χειραγώγηση, τη δημιουργία μιας άβουλης στρατιάς, με τη βοήθεια της οποίας θα εδραιώσει την κοινωνική της κυριαρχία. Η πρόσφατη ιστορία διδάσκει πως η πρόοδος, η ευημερία και η εξέλιξη δεν μπορούν να επιτευχθούν στα πλαίσια ενός ακροδεξιού περιβάλλοντος. Πρόκειται για ένα βιωματικό μάθημα που οφείλει να προβληματίσει, να παραδειγματίσει και να καθοδηγήσει ορθά τον άνθρωπο του 21^{ου} αιώνα.

6.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Ι) ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adorno T. (2022): «Όψεις της Νέας Ακροδεξιάς, Μια Διάλεξη», (μτφ. Παρασκευόπουλος Θεόδωρος), Αθήνα: Νήσος, (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1967)
- Arzheimer & Carter (2006): «Political opportunity structures and right-wing extremist party success», European Journal of Political Research: Volume 45, Issue 3
- Aron R. (1971): « Social Structure and the Ruling Class», Irvington Publishers, (first publication date 1993)
- Arendt H. (2017): «Οι απαρχές του ολοκληρωτισμού», (μτφ. Τομάνας Βασίλης), Γ' Τόμος, Αθήνα: Νησίδες (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1980)
- Bottai G. (1989): «Diario 1935-1944», Milano, Rizzoli, (first publication date 1981)
- Baehr P. & M. Richter : Publications of the German Historical Institute (2004): «Dictatorship in History and Theory: Bonapartism, Caesarism, and Totalitarianism», Cambridge University Press, Cambridge
- Beltrame P. & Quattrocchi M. (1985): « Al di sopra dei gagliardetti: L'arcivescovo Schuster, un asceta benedettino nella Milano dell'era fascista (Storia della Chiesa)», Roma: Marietti (Data di pubblicazione 1985)
- Canovan M. (1982): «Two strategies for the studies of populism», Political Studies, Volume 30, Issue 4
- Carter E. (2005): «The extreme Right in Western Europe: Success or failure?», Manchester University Press (first publication date 2005)
- Cleen, B. (2018): « Populism, exclusion, post-truth: Some conceptual caveats, comment on «The rise of post-truth populism in pluralist liberal democracies: Challenges for health policy». International Journal of Health Policy and Management, 7(3), 268–271.
- Dimitrov Georgi (1975): «ο Φασισμός», (μτφ. Μάρκου Δέσποινα- Ζάχος Γιάννης), Αθήνα: Πορεία (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1972)
- Eco U. (1995): «Ur-Fascism», The New York review of books, Learn more: Ανακτήθηκε 13-03-2024 :<https://www.nybooks.com/articles/1995/06/22/ur-fascism/>

- Fuochi di Bivacco (1942): «Nuova civiltà per la nuova Europa», Unione d'Italia, (Data di pubblicazione 1942)
- Gentile G. (2020): «Origini e dottrina del fascismo», Roma: Passaggio al Bosco, (Data di pubblicazione 1929)
- Gobineau A. (1967): «Essai sur l'inégalité des races humaines (1853-1855)» Paris : Éditions Pierre Belfond, (first publication date 1915)
- Gentile E. (2013): «Φασισμός, ιστορία και ερμηνεία» (μτφ. Κατσιφός Ευάγγελος), Αθήνα: Ασίνη. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2002)
- Ignazi P.(2003): «Extreme Right Parties in Western Europe Get access Arrow», Oxford University Press, (first publication date 2003)
- Kallis A. (2000): «Fascist Ideology», Territory and Expansionism in Italy and Germany, 1922-1945, London and New York, Routledge, (first publication date 2000),
- Laclau E. (1983): «Πολιτική και ιδεολογία στη μαρξιστική θεωρία» (μτφ.Ανανιάδης Γρηγόριος). Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1977)
- Lukacs G. (2015): «ο Λούκατς για τον φυλετικό ρατσισμό, θεωρία και πράξη» (μτφ. Βακαλιός Θανάσης) (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1965)
- Lessenich S. (2021): «Τα όρια της δημοκρατίας: η συμμετοχή ως διανεμητικό πρόβλημα», (μτφ. Ζαχαροπούλου Σούλα), Αθήνα: Έναστρον (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2019)
- Marcuse H. (1998): «Technology, War and Fascism Collected Papers of Herbert Marcuse», London and New York: Routledge
- Melzer R. & Serafin S. (2014): «Ο δεξιός εξτρεμισμός στην Ευρώπη», (μτφ. Παπαδάκη Ελίζα), Αθήνα: Πόλις (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2013)
- Mosca G. (2021): «Elementi di scienza politica», Torino : Fratelli Bocca, first publication date (1923),
- Mosca G. (1939): «The ruling class», McGraw- Hill Book Company, New York and London (first publication date 1939)
- Mosse G. (1975) : «The Nationalization of the Masses: Political Symbolism and Mass Movements in Germany from Napoleonic wars through the third reich», New York, H. Fertig(first publication date 1975)
- Michels R. (1962): «the iron law of oligarchy and dynamic democracy»: Political parties: A sociological study of the oligarchic tendencies of modern

democracy. New York: The Free Press. Volume27, Issue2, June 2020, Pages 185-198

- Mudde C. (2020) : « Η ακροδεξιά σήμερα » , (μτφ. Κοτσύφου Ελένη), Αθήνα: Επίκεντρο (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2019)
- Mudde C. (2010) : «Populist Radical Right Parties in Europe», Cambridge University Press, (first publication date 2007)
- Newth G. (2021): «Rethinking ‘nativism’: beyond the ideational approach», Global Studies in Culture and Power, Volume 30, 2023 - Issue 2
- Pareto V. (1991): «The Rise and Fall of Elites: Application of Theoretical Sociology» Totowa, N. J. : Bedminster Press (first publication date 1968)
- Payne S. (1983): «Fascism: Comparison and Definition», Madison, University of Wisconsin Press, first publication date (1980),
- Pellizzi, C. (1924): « Problemi E Realtà Del Fascismo», Firenze: Vallecchi, (Data di pubblicazione 1924)
- Polanyi K. (2021): «Ο φασιστικός ιός: κείμενα της περιόδου 1923-1930, (μτφ. Μαρκαντωνάτου Μαρία), Αθήνα: Τόπος (Μοτίβο Εκδοτική) (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1934)
- Shekhovtsov A. (2015): «Bringing the Rebels», United Kingdom, Legatum Institute Ανακτήθηκε 17-02-2024 : <https://lif.blob.core.windows.net>
- Spengler S. (2005): «Η παρακμή της Δύσης, μορφή και πραγματικότητα, περιγραμμάτα μιας μορφολογίας της παγκοσμίας ιστορίας», (μτφ Αναγνώστου Λευτέρης), (Τόμος 1), (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1918).
- Taguieff P-A. (2013): «Ο νέος Εθνικολαικισμός» (Ηλιαδέλη Ανατασία, Πανταζόπουλος Ανδρέας). Αθήνα: Επίκεντρο (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2012)
- Talcott P. (1949): «Essays In Sociological Theory: Some sociological aspects of the fascist movements», New York- London: The Free Press Of Glencoe Collier (first publication date 1949)
- Traverso E. (2013): «Οι ρίζες της Ναζιστικής Βίας» (μτφ. Κούρκουλος Νικόλαος.) Αθήνα: Εκδόσεις του εικοστού πρώτου. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2002).
- Traverso E. (2017): «Τα νέα πρόσωπα του φασισμού» (μτφ. Κούρκουλος Νικόλαος.) Αθήνα: Εκδόσεις του εικοστού πρώτου. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2017).

- Togliatti P. (1970): «Lezioni sul fascismo», Roma: Riuniti., (Data di pubblicazione 1970)
- Trotsky L. (1943): «What is national socialism?», Vol. 5, No 10, April 1943, Published by workers international league four international, 61 Northdown Street, London N.1 :

Ανακτήθηκε από 19-3-03-2024:

<https://marxists.architecturez.net/history/etol/newspape/win/v5n10-apr-1943-WI-rm.pdf>

II) ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνοπούλου Μ. (2011): «οι Κλασσικοί της Κοινωνιολογίας, κοινωνική θεωρία και νεότερη κοινωνία», Αθήνα:Σαββάλας
- Γεωργιάδου Β. (2008): «Η άκρα δεξιά και οι συνέπειες της συναίνεσης. Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Ελβετία, Αυστρία, Γερμανία» Αθήνα.: Καστανιώτης,
- Καραμπελιάς Γ. & Ιακωβίδης Ι (2021): «Ελληνισμός της Διασποράς», Αθήνα: Σιδέρης
- Λιόσης Β. (2020): «Ναζισμός, τα αίτια γέννησης και γιγάντωσής του», Αθήνα:ΚΨΜ.
- Μιάμης Χ. (2023): «Κατάσταση Εξαίρεσης, αστάθμητο παρέκκλιση, επανάσταση», Αθήνα: Γράφημα
- Μαρξιστική Σκέψη (2013): «Ποτέ ξανά φασισμός», Τόμος 11
- Πουλαντζάς Ν. (2006): «Φασισμός και Δικτατορία: η Τρίτη διεθνής αντιμετώπιση στον φασισμό», Αθήνα: Θεμέλιο
- Σακελλαρίου Α. (2014): «Το βαθύ κράτος στη σημερινή Ελλάδα και η Ακροδεξιά»
- Ψαρράς Δ. (2012): «η μαύρη βίβλος της χρυσής αυγής», Αθήνα: Πόλις
- Ψημίτης Μ. (1999): «Κορπορατιστική διαμεσολάβηση και κοινωνικός έλεγχος: ζητήματα θεωρίας για την συσσωμάτωση των συμφερόντων», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

III) ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Αξιοπούλου Μ. (2018) : «Αν συνεχίσετε, θα σας διαλύσω. Η ιστορική σύγκρουση Γ. Βαρδινογιάννη- Θύρας 13»,

Ανακτήθηκε 14-04-2024:

<https://www.sdna.gr/podosfairo/superleague/article/542374/synexisete-tha-sas-dialyso-i-istoriki-syngkroysi-g>

- Αλεξίου Γ. : «Χούλιγκανς: Τα βαρβάρτα άτομα 1979-1984-Το πρώτο ρεύμα» (2024):

Ανακτήθηκε 16-04-2024 : <https://www.ogdoo.gr/erevna/thema/xoyligkans-ta-varvata-atoma-1979-84-to-proto-reyma>

- Καντζιλιέρης Γ. « Πυρήνες φασιστοειδών στα ελληνικά γήπεδα» , Εφημερίδα «Ριζοσπάστης», Ένθετο «7 ημέρες», (2004):

Ανακτήθηκε 10-04-2024 : <https://athens.indymedia.org/post/291861/>

- Κυριακόπουλος Κ. , Ελευθεροτυπία, 27-04-1998

Ανακτήθηκε 21-03-2024: <http://hri.org/E/1998/98-0427.dir/keimena/greece/greece2.htm>

- Κωστίδης Ν.: «Το No Politica του Ολυμπιακού μπάζει από...δεξιά» (2019):

Ανακτήθηκε 24-03-2024:

<https://www.ethnos.gr/sports/article/24723/tonopoliticatoyolyc2b5piakoyc2b5pazeiapodexia>

- Λουκά Μαρία : «Η ακροδεξιά της εξέδρας», (2013)

Ανακτήθηκε 27-03-2024:

<https://neoskosmos.com/el/2013/07/14/sport/football/%CE%B7-%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%82/>

- Λουκά Μαρία (2016): «Παναθηναϊκός: Από τη ΝΟΠΟ στο Antifa»
Ανακτήθηκε 28-03-2024: <https://insidestory.gr/article/panathinaikos-apo-ti-nopo-sto-antifa>
- Μανουσέλης Σπύρος (2017):
Ανακτήθηκε 10-03-2024 :https://www.efsyn.gr/epistimi/mihanes-toy-noy/128995_o-koionikos-darbinismos
Μαραγκίδου Μελπομένη: «Ακροδεξιά κι εξέδρα. Η περίπτωση του Παναθηναϊκού» (2018):
Ανακτήθηκε 11-03-2024:<https://www.vice.com/el/article/qvewwb/akrode3ia-kai-e3edra-h-periptwsh-toy-pana8hnaikoy>
- Σχισμένος Αλ. (2018): «Η Ριζοσπαστική Ακροδεξιά & η Φιλοσοφία του Τεχνοφασισμού»:
Ανακτήθηκε 04-03-2024: <https://www.babylonia.gr/2018/11/08/i-rizospastiki-akrodeksia-kai-i-filosofia-tou-technofasismou/>
- Τουμπέκης Π. : «Street μπάχαλα μεταξύ Ελλήνων Χούλιγκανς στα γήπεδα» (2015):
Ανακτήθηκε 11-03-2024:<https://www.vice.com/el/article/aezg75/greek-hooligans-at90s?callback=in&code=MZLINJHHZWQTMZAXOC0ZYJI5LWE2MMETOTQYMDNJMWMZOTK4&state=ba627dbf927c4d06b729d5d75704816e>
- Φιλοθέου Α. (2019): «Η Άκρα Δεξιά στην Ε.Ε.»
Ανακτήθηκε 13-03-2024:
<https://dipke.org/tag/%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%BF%CF%85/>
- «ΠΑΟ , Ολυμπιακός και χούντα», (2020):

Ανακτήθηκε 15-03-2024:

<https://sikam.wordpress.com/2020/11/22/%CF%80%CE%B1%CE%BF-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%87%CE%BF%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1/>

- «Οπαδοί ΠΑΟ-Παναθηναϊκός-ΝΟΠΟ» (2014):

Ανακτήθηκε 23-03-2024

<https://xyzcontagion.wordpress.com/q/%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CE%AF-%CF%80%CE%B1%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%BF-%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%BF-%CF%80%CE%B1/>

- Εφημερίδα Δημοκρατία: «Σεσημασμένοι Νεοναζί οι Bad Blue Boys» (2023):

Ανακτήθηκε 27-03-2024:

<https://www.dimokratia.gr/ellada/565231/sesimasmenoi-neonazi-oi-vad-vlue-voys/>

- «Σάλος με το κατάπτυστο πανό των νεοναζί Bad Blue Boys στη Λεωφόρο - Η ΑΕΚ ζήτησε να κατέβει για να επιστρέψει» (2023):

Ανακτήθηκε 29-03-2024 : <https://left.gr/news/pano-ton-neonazi-bad-blue-boys-anoixe-sti-leoforo-i-aek-zitise-na-katevei-gia-na-epistrepsei>

- «Πόλεμος Χούλιγκαν» Εφημερίδα. «Τα Νέα» 31.03.2007:

Ανακτήθηκε 28-03-2024: <https://www.tanea.gr/2007/03/31/greece/polemos-xoyligkan-2/>

- «Το No Politica των οπαδών του Ολυμπιακού», εφημερίδα. I almporia (2014)

Ανακτήθηκε 17-03-2024: <https://www.ialmopia.gr/2014/01/no-politica.html>

- Γαλάζια Στρατιά: «Ο εθνικιστικός σύνδεσμος του Παναγιώταρου στα γήπεδα που έκανε επιθέσεις σε Αλβανούς» iefimerida.gr (2013) :

Ανακτήθηκε 19-03-2024

<https://www.iefimerida.gr/news/124286/%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CE%B6%CE%B9%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%AC-%CE%BF%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CF%84%E%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B4%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CE%AE%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%AD%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B5-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>

- Eksegersi.gr «Όπου εφαρμόζεται το «No Politica» γεννιούνται νεοναζιστικές συμμορίες» (2022)

Ανακτήθηκε 24-03-2024 :<https://eksegersi.gr/athlitismos/opoy-efarmozetai-to-no-politica-gennioyntai-neonazistikes-symmories/>

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΙΕΡΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Καταγωγή: αγροτικές επαρχίες

Ηλικία: μέση ηλικία, Τρίτη ηλικία

Οικογένεια: έγγαμοι

Επίπεδο μόρφωσης: Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ποια είναι η στάση της Εκκλησίας απέναντι στη μετανάστευση;

«Κανένα πρόβλημα. Οι άνθρωποι αυτοί αναγκάζονται να έρθουν στην χώρα μας. Δεν είναι επιλογή τους. Η δική μας μητρόπολη όταν είχαν εγκατασταθεί στο γήπεδο για λίγες μέρες, φροντίζαμε για την παροχή ειδών πρώτης ανάγκης, τρόφιμα και τους προσφέραμε και πρωινό».

Τι πιστεύετε για το τρίπτυχο ΄΄Πατρίς -Θρησκεία -Οικογένεια;

«Σίγουρα ο Έλληνας είναι επηρεασμένος από αυτό το πρότυπο».

Ποια είναι η σημασία της εθνικής ταυτότητας για τον Έλληνα; Υπάρχει διάκριση σε σχέση με τη θρησκευτική ταυτότητα;

«Ο Έλληνας είναι πατριώτης δεν έχει να κάνει με το θρήσκευμα. Είναι ζήτημα του έθνους».

Ποια είναι η άποψή σας για τη φάση δεξιοποίησης που διάγει η χώρα, με την αύξηση δεξιών κομμάτων στην Βουλή;

«Σαφώς ζούμε σε μία φάση δεξιοποίησης και όχι μόνο εμείς, παρατηρείται και σε άλλες χώρες».

Γιατί θεωρείτε πως η δεξιά προβάλλει συχνά το πρότυπο του Ελληνοχριστιανισμού, ως απάντηση στον υποτιθέμενο κίνδυνο που προκύπτει για την ελληνική εθνική ταυτότητα από τον κομμουνισμό, την Αριστερά και τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης.

«Το προβάλλει για να κερδίσει ψήφους. Δεν φοβάται για την ταυτότητα ούτε για τον πολιτισμό».

Είναι οι Έλληνες εθνικιστικές και εάν ναι, σε ποιον βαθμό;

«Ναι και σε μεγάλο βαθμό».

Το 2012 – 19 είχαμε τη Χρυσή Αυγή να κυριαρχεί στον χώρο της Ακροδεξιάς. Το 2019 είχαμε για πρώτη φορά την ταυτόχρονη είσοδο 3 ακροδεξιών κομμάτων (Ελληνική Λύση, Νίκη, Σπαρτιάτες) στη βουλή με αθροιστικά ποσοστά κοντά στο 15%. Πώς το εξηγείτε;

«Ναι, θέλουν να ακούνε πάντα τους λίγους. Και στον χώρο μας αυτό δεν συμβαίνει; Ακούς αυτόν που φωνάζει και αντιδρά».

«Δεν υπάρχει και αντιπολίτευση».

Γιατί πιστεύετε εμφανίζεται έντονα αυτό το φαινόμενο στις μέρες μας;

«Είναι η αντίδραση για όλα αυτά. Κορωναιός, μετανάστες, γενοκτονίες social media, αυτή η οθόνη».

Πρόσφατα, υπήρξε δημόσια τοποθέτηση του αρχηγού της ‘‘Ελληνικής Λύσης’’, κ. Κυριάκου Βελόπουλου για άμεση μεταφορά 90.000 υπό απέλαση μεταναστών σε ακατοίκητα ξερονήσια του Αιγαίου και της Κρήτης. Ποια είναι η άποψή σας;

«Εάν ισχύει μία τέτοια δήλωση, σίγουρα είναι κακή. Τι να λέμε τώρα...»

Πως θα περιγράφατε την κοινωνικό-πολιτική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα σήμερα;

«Οδεύουμε προς το κακό».

Ο εθνικισμός έχει φουντώσει και εάν ναι γιατί;

«Το εθνικιστικό στοιχείο έχει φουντώσει σίγουρα. Ο Έλληνας είναι ρατσιστής, συντηρητικός, στηρίζεται στο τρίπτυχο».

Ο φασισμός αποτελεί την λύση;

«Λύση για όλη την κατάσταση είναι ο πόλεμος. Ένας πόλεμος χωρίς απώλειες».

Ο Mussolini έλεγε «μην τα βάζετε με την Εκκλησία γιατί θα χάσουμε»»

«Κάτι θα είδε για να το είπε αυτό»

«Το είπε γιατί ήθελε να χρησιμοποιήσει την Εκκλησία για την μάζα, δεν την φοβότανε».

Βλέπουμε πολλούς συναδέλφους σας να συναναστρέφονται με πολιτικούς, όπως για παράδειγμα βλέπαμε τον αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ σε διαλέξεις του Μιχαλολιάκου.

«Η Εκκλησία δεν μπορεί να λάβει ανοιχτή θέση γι αυτά τα θέματα. Αποδέχεται τον κάθε άνθρωπο όπως είναι... Αυτοί είναι μασώνιοι... Μην το ψάχνεις... Υπάρχουν και αυτοί στον χώρο μας...»

Έχουμε δει τον ενεργό ρόλο της Εκκλησίας σε δύσκολες περιόδους της χώρας μας. Πχ την εποχή του ΕΑΜ- ΕΛΑΣ, του φασισμού, του εμφυλίου .

«Η Εκκλησία μένει πιστή στα καθήκοντά της. Δεν έκανε τίποτα. Τι θα μπορούσε να κάνει;»

Η Εκκλησία δείχνει την θέση της. Όπως για παράδειγμα στο Μακεδονικό ζήτημα. Κάναμε συλλαλητήριο ήρθαν συνάδελφοι, αλλά τελικά τι έγινε; Δεν καταφέραμε κάτι. Η Εκκλησία αγωνίζεται αλλά δεν την λαμβάνουν υπόψη».

Ποια είναι η τοποθέτησή σας για τα ζητήματα της τεκνοθεσίας και του γάμου ομοφύλων ζευγαριών ;

«Κάνε ό,τι θες στο σώμα σου, γίνε ο,τι θέλεις, ο Θεός σε αποδέχεται. Τα παιδιά αυτά πως θα τα βαφτίσω; Περνάμε στο στάδιο γονέας 1 και γονέας 2 . Η πολιτεία έχει μεριμνήσει γι αυτούς και όχι για ένα ζευγάρι που θέλει να υιοθετήσει ένα παιδί και το εμποδίζουν γιατί δεν πληροί τις προϋποθέσεις».

1B) ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Καταγωγή : πόλη και επαρχία

Ηλικία : (18-25) (25-30)

Επίπεδο μόρφωσης : Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ήταν οικογενειακή συνήθεια να πηγαίνετε στο γήπεδο;

«Ναι! Από μικρό παιδί με πήγαινε ο πατέρας μου! Από 6 χρονών πήγαινα στο γήπεδο. Το μικρόβιο μπήκε από τότε μέσα μου, έβλεπα τους φανατικούς στο γήπεδο και με εξίταρε όλο αυτό. Εγώ στο μυαλό μου είχα να πάω στο πέταλο με τους οπαδούς. Πλέον δε χάνω κανέναν αγώνα, είμαι κάθε εβδομάδα στο πέταλο. Με τον πατέρα μου πήγαινα σε πιο light κερκίδα». (Οπαδός ΑΕΚ)

Πώς νιώθεις για την ομάδα σου;

«Είναι σημαντική σε όλη μου τη ζωή. Είναι μέρος της καθημερινότητάς μου. Κάθε μέρα μπαίνω , κοιτάω, διαβάζω για την ομάδα, συζητάω, είναι πλέον η καθημερινότητά μου» (Οπαδός ΠΑΟΚ)

«Είμαι περήφανος για την ομάδα μου , είμαι τρελαμένος, ζω για την στιγμή που θα μαζευτούμε στο γήπεδο από το πρωί όλοι μαζί» (Οπαδός Παναθηναϊκού)

Νιώθεις άνετα με τους γύρω σου;

«Οι περισσότερες παρέες μου είναι μέσα από την ομάδα, μέσω των συνδέσμων και γενικά από μικροί, που κάναμε παρέα. Νιώθεις σαν το σπίτι σου όταν βρίσκεσαι στο γήπεδο. Αναφέρομαι στους γνωστούς μου γύρω στο πέταλο. Όλοι είμαστε ενωμένοι!» (Οπαδός Ολυμπιακού)

«Ντάξει... Μέσα στο γήπεδο δεν ταιριάζουμε με όλους, αλλά με τους δικούς μου είναι διαφορετικά». (Οπαδός ΑΕΚ)

Νιώθεις ότι ανήκεις κάπου, μέσω της ομάδας;

«Νιώθω ότι ανήκω κάπου, σαν να έχω μια κάλυψη όποτε τη χρειαστώ, ο,τιδήποτε (οικονομικούς σκοπούς, ψυχολογική υποστήριξη). Είναι διασκέδαση». (Οπαδός Ολυμπιακού)

Τι παίζει γενικά, με τις κλίκες;

«Ο κάθε σύνδεσμος λειτουργεί κάπως ξεχωριστά. Έχουμε κοινό σκοπό, κοινό μοτίβο. Στις υποκατηγορίες σύνδεσμοι είμαστε όλοι ενωμένοι. Επικεφαλής είναι οι πιο παλιοί. Είναι πιο οργανωμένοι, πιο πορωμένοι, αυτοί στην ουσία μας δείχνουν πώς θα χειριστούμε την κάθε κατάσταση. Σε μεγάλο ποσοστό θα έλεγα ότι είναι πιο φανατικοί, πιο ακραίοι, αλλά στα επεισόδια υπάρχουν και ήρεμα άτομα που αγαπούν την ομάδα τους» (οπαδός ΠΑΟΚ)

Στο πέταλο τι γίνεται, δέχστε και άλλους εκτός από τους δικούς σας;

«Πολλά άτομα γνωρίζομαστε μεταξύ μας. Μπαίνουν πολλά άτομα που τα βλέπουμε για πρώτη φορά, χωρίς εισιτήριο. Τους δεχόμαστε, δεν υπάρχει πρόβλημα εφόσον υποστηρίζουμε την ίδια ομάδα. Ενισχύουν την ομάδα με τη φωνή τους, θέλουμε να είναι ένθερμοι, να μη κοιτάνε απλά τον αγώνα. (Οπαδός ΑΕΚ)

«Εννοείται πως όχι, ειδικά στο πέταλο. Σχετικά δεν μπαίνουν αλλά στο γήπεδο τώρα τελευταία, μετά την δολοφονία του Άλκη, οι οπαδοί του Ολυμπιακού, του Παναθηναϊκού και του Άρη συμφώνησαν στην μεταφορά των οπαδών από Θεσσαλονίκη στην Αθήνα, από το Κλεάνθης Βικελίδης'». (Οπαδός Παναθηναϊκού)

Μπαρούτια και κακός χαμός για την ομάδα;

Συμβαίνει στο ποδόσφαιρο που δεν υπάρχει έλεγχος, γίνονται τα λεγόμενα 'ντου' και μπαίνουν όλοι μαζί. Η Αστυνομία δε μπορεί να κάνει κάτι, τα πάντα περνάνε. Δεν υπάρχουν ποινές για καπνογόνα, κροτίδες και πυρσούς» (Οπαδός Ολυμπιακού)

Κάποιοι το παρακάνουν; Ισχύει ότι κάποιοι είναι ακραία φανατικοί και οδηγούνται στην βία και σε ακραίες συμπεριφορές;

«Σόου, τα κορέο και τα σόου. Στο μπάσκετ δε συμβαίνουν αυτά, σταματάει το ματς κι εκκενώνεται το γήπεδο. Πολλοί είναι ακραίοι. Υπάρχει βία διαφορετικών ομάδων εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Μεταξύ της ίδιας ομάδας είναι δύσκολο να συμβεί, αλλά τυχαίνουν κι αυτά. Είναι εκστασιασμένοι, έχουν καταναλώσει αλκοόλ, ουσίες και ζεσπάει κάποιο επεισόδιο. Οι πιο σοβαροί σίγουρα θα τους χάριζαν». (Οπαδός ΠΑΟΚ)

Τα κόμματα παίζουν κανένα ρόλο; Βοηθούν με χορηγίες τους συνδέσμους;

«Σίγουρα παίζουν ρόλο! Εννοείται. Υποστηρίζουν κάποιες ομάδες περισσότερο. Παιχνίδια στημένα, πληρωμένη διαιτησία. Εξαρτάται από το κόμμα που θα βγει σε κάθε περιοχή. Χρήματα να δίνουν οι πολιτικοί στις ομάδες, δε συμβαίνει και τόσο, δε θα συναντήσεις χορηγία από πολιτικό πρόσωπο». (Οπαδός ΑΕΚ)

Ο Ηλίας Παναγιώταρος στήριζε τη 'Γαλάζια Στρατιά'. Θεωρείς ότι βοηθούν τέτοιου είδους άτομα τον σύνδεσμο;

«Συνήθως όχι, τέτοια άτομα δεν βοηθάνε. Αλλά άτομα όπως ο Παναγιώταρος, μπορούν να βοηθήσουν μεμονωμένα. Ναι, ξεκάθαρα τέτοια άτομα με εξουσία και δύναμη και τις άκρες που μπορεί να έχει ένα άτομο σαν τον Παναγιώταρο, μπορούν να οργανώσουν την ομάδα και τους οπαδούς» (Οπαδός Παναθηναϊκού)

«Επηρεάζουν άμεσα, από τη στιγμή που κάνουν κουμάντο και μας δίνουν ρυθμό. Δε ξέρω αν είναι χωμένοι στα κόμματα, αλλά επηρεάζουν σίγουρα. (Οπαδός Ολυμπιακού)

Τα πανό 'No Politica' είναι λόγια του αέρα;

Τα πανό No Politica είναι λόγια του αέρα, όπως έχουμε δει στην θύρα 7 του Ολυμπιακού. Παρ'όλα αυτά, υπάρχουν υποομάδες αναρχικών, φασίστες και ακαμπίτες. Έχουν ειπωθεί συνθήματα για no politica, αλλά προδίδονται με τους κέλτικους σταυρούς και τις σβάστιγγες, (Οπαδός ΠΑΟΚ)

Ποια είναι η αμφίεση ενός ακραίου οπαδού στο γήπεδο;

«Μαύρη φόρμα, φούτερ με κουκούλα, έχουν τσαντάκι, οπλισμό, σιδηρογροθιές, σουγιαδάκια.. Φορούν καπέλα, είναι απλά ντυμένοι, συνήθως μαυροντυμένοι, skinhead, με ξυρισμένο κεφάλι, είναι και στη μόδα πλέον στις μικρότερες ηλικίες 15-25».
(Οπαδός ΑΕΚ)

Συμβαίνουν τον τελευταίο καιρό ακραία σκηνικά π.χ. Άλκης Καμπανός, Μιχάλης Κατσουρής.

«Κοίτα, πάντα όλα τα χρόνια, από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου, πάντα συνέβαιναν τέτοια περιστατικά. Τα δυο συγκεκριμένα περιστατικά, ίσως ο κόσμος είχε κλειστεί τον τελευταίο καιρό, δεν είχε άλλες ασχολίες... Ίσως έφταιξε ότι δεν μπορούσαμε να πάμε στο γήπεδο. Εννοείται πως είμαστε κατά αυτών των περιστατικών. Αυτοί βρίσκουν λύση μόνο με τη χρήση ακραίας βίας. Εμείς τα καταδικάζουμε αυτά». (Όλοι οι οπαδοί)

«Είναι ένα περιστατικό εκτός γηπέδου. Στο συγκεκριμένο περιστατικό, το κράτος δεν αντέδρασε, δεν έκανε τίποτα. Είχε απαγορευτεί η είσοδος στο γήπεδο και Κροάτες μπήκανε να κάνουν επεισόδια.. Όταν αφήνεις μαινόμενους ταύρους στην αρένα, είναι λογικό να μονομαχήσουν»(Οπαδός ΠΑΟΚ)

-Αυτά είναι αναπόφευκτα. (Οπαδός Παναθηναϊκού)

Θέλετε αστυνόμευση στα γήπεδα;

«Όταν υπάρχουν τέτοια περιστατικά, σίγουρα. Από το να κυνηγάνε τα άτομα των συνδέσμων, που υποστηρίζουν την ομάδα τους». (Οπαδός ΑΕΚ)

«Σίγουρα όχι αστυνομία στο γήπεδο. Δε θέλω μεγαλύτερη αστυνόμευση. (Οπαδός Ολυμπιακού)

Ποιες εικόνες επικρατούν συνήθως στο γήπεδο;

«Τραμπουκισμοί, ζύλο... Τα μικρά παιδιά που πηγαίνουν σχολείο, παθιάζονται πάρα πολύ! Ίσως δεν έχουν κοινωνικοποιηθεί σωστά... Είναι πόνια των μεγαλύτερων κεφαλιών» (Οπαδός ΑΕΚ)

Η Χ.Α. άφησε τα κατάλοιπά της τελικά;

Ρατσιστικές συμπεριφορές, νεοναζί εθνικιστές υπάρχουν. Μετά το '15, σίγουρα τα περιστατικά βίας έχουν αυξηθεί πολύ. Ίσως φταίνε κι άλλα πράγματα, όχι μόνο αυτό. Οι μετανάστες στην Ελλάδα αυξάνονται. Πολλοί από αυτούς δημιουργούν προβλήματα και προκαλούν με τον τρόπο τους... Μας παίρνουν τις δουλειές... (Οπαδός Ολυμπιακού)

